

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПРАВА, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

*VI Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених*

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

25 березня 2021 р.

Дніпро
2021

Організаційний комітет:

Б.І.Холод, доктор економічних наук, професор, президент Університету імені Альфреда Нобеля (голова оргкомітету);
В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин (заступник голови оргкомітету);
Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор;
Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент;
А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент;
В.І. Пащенко, кандидат політичних наук, доцент.

С 66 Соціально-політичні проблеми сучасності: VI Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей, Дніпро, 25 березня 2021 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. – 88 с.

ISBN 978-966-434-511-5

Збірник містить тези доповідей учасників VI Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених «Соціально-політичні проблеми сучасності».

УДК 32:316

Відповідальна за випуск: *В.М. Шкабаро*, кандидат юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри права, політології та міжнародних відносин.

Організаційний комітет не завжди поділяє думки авторів і не несе відповідальності за фактичні помилки, яких вони припустилися.

ЗМІСТ

Антоненко А.К. Роль молодіжних організацій в ОТГ України	5
Базильчук С.В. Взаємодія політики і релігії: історія та сьогодення	6
Бондар Ю.С. Україна в сучасних глобалізаційних процесах	8
Горлова О.В. Аналіз громадської думки щодо реформи децентралізації (за даними аналітичного дослідження «Разумков центр»)	10
Гупало А.І. Складові іміджу політичного лідера	13
Дербіда Р.С. Маніпуляційні технології в сучасному політичному процесі України	15
Деркач К.О. Теоретико-правові аспекти правореалізації та правозастосування	17
Пащенко В.І., Дмитришина Г.А. Динаміка представництва жінок в обласних та міських радах у період 2015–2020 рр.	20
Базильчук С.В. Концептуалізація проблеми політичної культури в політології	21
Замніус С.В. Демократія як ідеал та втілена у реальність ідея	23
Запорожцева К.В. Культурна дипломатія Німеччини	25
Камінська-Вовна А.О. Гендерні квоти на виборах: світовий та український досвід	27
Клітна А.В. Політична еліта: поняття, суть і теорії	28
Ключник Р.М. Політична суб'єктність опозиційного журналіста	31
Кнононенко М.Ю. ЗМІ в політичній структурі суспільства	34
Коробова Т.С. Перші 100 днів Президента України Володимира Зеленського в дзеркалі соціологічних досліджень	37
Кудря В.М. Політична відповідальність як основа демократичних перетворень у сучасній Україні	39
Кулиба В.В. Електронна демократія в сучасній Україні та світі	42
Луганська О.В. Політична журналістика в Україні	45
Пащенко В.І., Мілінчук Д. Новий виборчий кодекс в Україні: наслідки застосування	46
Музальова О.А. Зацікавленість молоді в політичних процесах України	48
Наумкіна С.М., Каспарова К.О. Держава як інститут політичної системи: генезис поняття	49
Nevesela K.O. International migration and refugee issues	53
Неделько Л.О. Модернізаційні виклики та пріоритетні завдання розвитку України	55
Щедрова Г.П., Павленко Є.Р. Проблеми формування політичного лідерства як явища в умовах довіри / недовіри	58
Перепелиця Б.М. Права людини та світова політика	60
Петренко В.С. Особистість як суб'єкт та об'єкт політики	62
Піщуліна Ю.О. Міграційні потоки з України до Польщі: причини та наслідки	65
Плюшаківа А.В. Проблематика відносин України з країнами-сусідами	67
Правдін В.І. Проблема відбору дипломатичних кадрів у сучасній Україні	68

Пузанов Є.Р. Релігія та її вплив на суспільство і політику.....	71
Неділько Л.О. Політична культура українського народу	72
Сірик Є.С. Політична корупція та перспективи боротьби з нею	75
Терещенко О.О. Політична система і юридичне обґрунтування влади Британської монархії	77
Умецька А.Д. Політичний екстремізм як актуальна проблема сучасності.....	80
Уралов Д.Р. Виклик сучасності: соціальні мережі як інструмент пропаганди	82
Циганок А.М. Україна в системі міжнародних відносин	84
Хованська М.С. Особливості міграційної політики ЄС.....	86

РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ОТГ УКРАЇНИ

Актуальність моєї теми обумовлена тим, що зараз, в нашому сучасному світі, молодь – це найголовніше. Адже майбутнє нашої країни, а саме в політичному плані, залежить саме від молоді. Участь молоді в публічному управлінні є одним з ключових прав людини, визнанням у переліку міжнародних договорів. Важливо щоб молодь країни була готова до прийняття рішень, до впровадження державної молодіжної політики, до ухвалення рішень в усіх сферах нашого життя. Ідея «молодіжних організацій» залежить не лише від сучасного розвитку суспільства, поточних соціальних та економічних умов, а й добробуту та життєдіяльності майбутніх поколінь, які все більше прогресують.

Нині в усіх регіонах нашої держави функціонують різноманітні громадські дитячі та молодіжні організації, які з кожним роком збільшують вплив на виховання та соціальне становлення дітей, підлітків, молоді. Відповідно зростає й інтерес до таких організацій.

У політичному житті суспільства важливе місце належить молоді та її суспільній діяльності. Кожен з нас зацікавлений в молоді як у активній соціальній силі, яка у такому поколінні включається в суспільне життя та стає учасником суспільного прогресу. Молодь – це є стратегічний ресурс розвитку нашої країни. Водночас – це група нашого покоління, що має свої специфічні потреби та проблеми.

Враховуючи кардинальні зміни у свідомості та громадянській активності української молоді, що проявилися наприкінці 2013 року, молодіжна політика в Україні спрямована на побудову моделі відкритого розвитку за якої молодь може проявляти ініціативу, самостійно визначати власні цілі та цінності [1, с. 100].

Молодіжні громадські організації – це соціальна спільнота, сформована на добровільних засадах молодими людьми, які мають спільні чи подібні інтереси і спільно діють для досягнення певної мети.

За результатами соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», 18,1% молодих людей вважають, що найважливішим завданням щодо покращення інфраструктури громад на найближчі три роки є ремонт, реконструкція, облаштування молодіжних центрів [2, с. 72].

Молодіжні організації за підтримки органів місцевого самоврядування вже зараз реалізують чимало цікавих проєктів. В проєктах моєї громади, Зеленодольської ОТГ, ці акції згуртовують громаду, сприяють патріотичному вихованню молоді, наприклад: «Запали свічку миру», «Біль Чорнобиля у моему серці», «Перша хвилина миру», а також екологічні заходи, які спрямовані на догляд за станом навколишнього середовища, а саме: прибирання території парку, висадка дерев, кущів тощо.

Якщо взяти за приклад звичайну середню школу або інший навчальний заклад, то ми можемо спостерігати як час від часу утворюються групи дітей за спільними інтересами, які з часом можуть перерости в

абсолютно самостійне об'єднання. Одним із успішних прикладів такого об'єднання, особисто для мене, стала команда моїх ровесників, яка спонтанно виникла в межах проєкту «Інтеграція через діалог» – Нова доба. Її учасниками були молоді люди, які безпосередньо постраждали від анексії Криму та війни на сході України. Більшість із них були змушені покинути рідні домівки і жити в різних містах та селах України. Втім, коли вони отримали змогу періодично зустрічатися один з одним на так званих мирних територіях, відбулася цікава трансформація – ці підлітки усвідомили, що можуть стати тим самим пазлом, котрий здатний поєднати в єдину вихідців з різних куточків України. Користуючись набутим досвідом, вони вже самі ставали модераторами тих чи інших заходів впродовж 2016–2020 років, допомагаючи вже іншим дітям адаптуватися до нових умов життя [3].

Враховуючи міжнародний досвід формування молодіжної політики, пріоритетними завданнями формування системи роботи з молоддю в умовах децентралізації має бути забезпечення інформування молоді та створення умов для залучення її до активної участі у житті громади. На рівні об'єднаних територіальних громад важливим напрямом роботи з молоддю має бути залучення її до розробки та ухвалення рішень, підтримки молодіжних ініціатив, сприяння створенню молодіжних громадських організацій, набуття молоддю компетентностей у системі неформальної освіти, розвитку молодіжної інфраструктури (у тому числі молодіжних центрів) тощо..

Список використаних джерел

1. Формування та реалізація державної молодіжної політики в умовах децентралізації. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 100 с.
2. Молодь України – 2017. Результати соціологічного дослідження. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.
3. Історія нашої «інтеграції...». URL: <http://dialogos.novadoba.org.ua> (дата звернення: 20.03.2021).

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

С.В. Базильчук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІТИКИ І РЕЛІГІЇ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Протягом усієї історії людської цивілізації спостерігається тісна взаємодія між політикою і релігією. До теперішнього часу ця взаємодія є актуальним питанням у практиках соціального розвитку більшості країн світу. У певні періоди розвитку людства взаємодія релігії та політики була досить тісною, що давало всі підстави говорити про існування релігійно-політичного синкретизму. В окремих випадках можна помітити органіч-

ність суб'єктості релігійних організацій у політичних процесах. Відомо, наприклад, що жерці Дворіччя та Стародавнього Єгипту виконували державні функції – писали закони, керували збором податків, брали участь у судочинстві, здійснювали стратегічне планування розвитку держави. Досліджуючи специфіку взаємодії політики та релігії, науковці зауважили, що особливості формування певних народів, держав, певних релігій і релігійних організацій визначають своєрідні особливості їхніх відносин [1, с. 12].

У додержавний період спостерігається вплив релігії на процеси формування та функціонування владних відносин, а з формуванням держави очевидним є вплив релігій на функціонування загальнодержавної влади. З розвитком суспільства та держави як політичної організації суспільства поступово проступають практики державного контролю за розвитком церковних інститутів, а згодом і практики віддалення церкви від держави. Але в цілому це не означає остаточного відриву політики від релігії. Пояснюється це тісним союзом політики і релігії, зумовленим спільністю функцій, які вони виконують у суспільстві. В першу чергу це стосується світоглядної, компенсаторної, комунікативної, регулятивної, інтегративної/дезінтегративної та легітимізуючої/делегітимізуючої функцій. Реалізуючи ці функції у суспільстві релігія часто непомітно чинить вплив на політичне життя. Так, легітимізуючий або делегітимізуючий вплив чиниться релігією у тих випадках, коли вона підтримує, або, навпаки, засуджує владу, її дії. Політики часом звертаються до церковних інституцій, як до структур, які поділяють та підтримують загальнолюдські цінності й в такий спосіб намагаються забезпечити підтримку своєї діяльності, обґрунтовуючи її відповідність спільним загальним цінностям. Інтеграція у суспільстві за допомогою релігії здійснюється за рахунок об'єднання людей на межі спільного віросповідання, коли зникають відмінності у соціальних маркерах приналежності до певних соціальних груп та прошарків, а першочерговою стає усвідомлена єдність приналежності до спільної віри. Або навпаки: маємо численні приклади, коли релігійна приналежність стає джерелом політичної напруженості і конфліктів. Компенсаторна функція як в релігійних, так і в політичних практиках зменшує відчуття розгубленості, безсилля, зневіри та приреченості на залежність від несправедливості, оскільки пропонує кожен свій шлях подолання цих проблем [2, с. 46].

В цілому політика, як мистецтво управління, яке проходить крізь великі маси людей, що підтримують політичні наміри своїх лідерів, дуже схожа з релігією у питанні масовості. Оскільки релігія в свою чергу здатна згуртувати значну кількість людей, які підтримують спільні моральні, духовні цінності та світоглядні засади. Фактично ця масовість релігійної та політичної підтримки визначає поведінку мас і стає підґрунтям для формування певного ставлення до процесів, які відбуваються у суспільстві в цілому. Водночас маємо наголосити, що важливі зміни в релігійній догматиці, обрядовості, канонах не активізують зміни в політиці, в той час як значні політичні зміни призводять до змін в релігії. І якщо первинне уявлення про зв'язок політики і релігії базувалось на поглядах Людвіга Фейєрбаха щодо суспільної значущості релігії, яка знаходить своє під-

твердження в отриманні нею статусу джерела соціально–політичних змін, то в подальшому марксиста наголосили на тому, що має місце і зворотна закономірність. Тобто коли релігія постійно модифікувалась у зв'язку з політичними змінами, проявляючи себе у якості певної відповідності особливостям розвитку суспільства. Так, за часів язичництва усі боги були рівні, так як в первіснообщинному суспільстві існував порядок первинної єдності та рівності людей. Поява майнової та соціальної нерівності у суспільстві покликала до життя і нерівність поміж божеств, коли виникають цілі пантеони зі старшими і меншими, більш впливовими і значущими та менш впливовими і значущими. В цілому навіть перехід від політеїзму до монотеїзму безпосередньо пов'язаний зі змінами в політичній структурі суспільства. «Єдиний Бог не зміг би з'явитися без єдиного повелителя» [3, с. 12].

Тож сьогодення визначається певними характеристиками взаємин релігії та політики, які мають тривалу історичну практику, зумовлену особливостями розвитку суспільства. Водночас нинішнє розуміння цих взаємин не віддільне від такої категорії як свобода совісті, як однієї із основних складових ґрунтовних прав і свобод людини, й політика в сучасній демократичній державі базується на реалізації принципу свободи совісті. В такий спосіб політика і релігій переплітаються у різних сферах життя, залишаючи один одному певні часточки власних парафій – політика править державними сферами, а релігія опікується вірою, духовними та моральними цінностями, що своєю чергою визначає поведінку людини.

Список використаних джерел

1. Крамар О. Влада та її церква. *Український тиждень*. 2011. № 2. С. 10-12.
2. Лазор К.П. Інституційний та функціональний вимір взаємодії політики та релігії. *Актуальні проблеми політики. Спеціальний випуск*. 2012. С. 44-52.
3. Євдокимова Т.В. Взаємовідносини політики і релігії в соціокультурному просторі (соціально–філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2002. 21 с.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Ю.С. Бондар
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ

УКРАЇНА В СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Одним із найважливіших та визначальних феноменів сучасності є глобалізація як складний і неоднозначний процес, який не зменшує, а збільшує і поглиблює економічну диференціацію країн та народів, фор-

мує протиріччя в політичному, соціальному, культурному розвитку, а тому знайти загальний знаменник стає все важче. Сутність глобалізації як соціального процесу полягає в зростаючому взаємозв'язку і взаємозалежності національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур і взаємодії людини з навколишнім середовищем.

На початку XXI століття глобалізація як нова реальність виявилася в центрі уваги науковців і політиків. Сучасний світ, як відзначають експерти, характеризується поглибленою економічною й політичною взаємозалежністю й взаємовпливом, розширенням міжнародної інтеграції, створенням регіональних інтеграційних об'єднань, включенням у взаємодію нових ринків і діючих осіб, використанням у цьому процесі нових правил і інструментів у світовому масштабі.

Глобалізація підготовлена всім ходом історичного розвитку. Вона природно продовжує процес інтернаціоналізації. Інтернаціоналізація й глобалізація тісно пов'язані між собою, взаємодіють і суперничають, породжують гібридні форми. Однак глобалізація якісно відрізняється від процесу інтернаціоналізації. Відмітна риса глобалізації полягає в тому, що наростають масштаб і глибина усвідомлення миру як єдиного простору, а внутрішні події в тій або іншій країні роблять не менш сильний вплив на інші народи й держави, чим властиво зовнішньополітичні акції.

Глобалізацію трактують кожний по своєму у відповідності зі своїм баченням що відбувається. Одні як безмежні можливості й перспективи, інші як історичну перемогу принципів ліберальної демократії, треті як віртуалізацію реальності, четверті як погрозу створення неоколоніальних імперій на базі новітніх технологій.

В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці, капіталу. Глобалізація як сучасний процес має прояв в багатьох сферах людської життєдіяльності. Протягом XX ст. сталися кардинальні зміни у виробленні інтеграційних механізмів. Таким є єдиний світовий ринок, повноправні учасники якого – транснаціональні корпорації з багатомільйонними оборотами. Ще до недавнього часу кожна монополістична група підпорядковувалась фінансовій надгрупі – національному комплексові, що був переплетенням державних і приватновласницьких структур. Однак поступово формувалася і наднаціональна адміністративна система регулювання світового ринку й міжнародних відносин, наприклад, Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші. За цих умов традиційні механізми державного регулювання по суті наднаціональної економіки почали втрачати свою ефективність, оскільки держава перестала володіти потужними всеохоплюючими адміністративними важелями впливу на господарське життя [1]. Відмовитися від участі в глобалізації не може дозволити собі жодна з країн, щоб не бути відкинутою на узбіччя соціального прогресу. Справа у виборі шляхів інтеграції у світову спільноту, а саме через пасивне прямування стихійним процесом, або свідому стратегічну інтеграцію з урахуванням як власних можливостей, так і досягнутого рівня включення в міжнародне співтовариство.

В останню чверть ХХ ст. глобалізація виникла як процес, що якісно відрізняється від інтернаціоналізації не тільки тим, що охоплює найширші сфери суспільного життя, а тим, що означає перехід до системи переростання відкритого національного господарства в інтегроване світове господарство. Відомий дослідник М. Шимаї вбачає в ній сукупність таких процесів та явищ, як транскордонні потоки товарів, послуг, капіталу, технології та інформації, переміщення людей між країнами, переважання орієнтації на світовий ринок в торгівлі та інвестуванні, територіальну та інституціональну інтеграцію ринків, а також виникнення глобальних проблем, для вирішення яких необхідне всесвітнє співтовариство [2].

Для розвинутих країн глобалізація створила можливості про які не могло йтися раніше. Але глобалізація створила і нові небезпеки для багатьох інших країн. Від глобалізації насамперед виграють багаті люди, фірми та країни, експортери капіталу, технологій, міжнародні та глобальні фірми–лідери. Програють країни з односторонньою, недостатньо розвинутою економікою, слабкою інфраструктурою, дрібні підприємці, некваліфіковані працівники, немобільні верстви населення. Для значної частини населення глобальні процеси асоціюються з уразливістю до дії незнайомих та непередбачуваних сил, здатних надзвичайно швидко викликати соціальні негаразди.

Список використаних джерел

1. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. Київ, 1998. 476 с.
2. Шимаї М. Глобализация как источник конкуренции, конфликтов и возможностей. *Проблеми теорії и практики управління*. №2, 1991. С. 52–58.

*Науковий керівник: Л.О. Новоскольцева, кандидат політичних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ*

О.В. Горлова
Маріупольський державний університет

АНАЛІЗ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (ЗА ДАНИМИ АНАЛІТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ «РАЗУМКОВ ЦЕНТР»)

З 2014 року в Україні розпочався новий етап процесу становлення адміністративно–територіальної реформи. Ця реформа передбачає насамперед передачу права місцевим жителям самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]. Для цього створюється спеціальна самостійна територіальна одиниця – об'єднана територіальна громада (ОТГ). Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування» територіальна громада – це жите-

лі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [2].

В форматі цієї реформи центральна влада передає органам місцевого самоврядування суттєвий ряд повноважень, відповідальність за їх виконання та фінансів для їх реалізації. До цих повноважень відносяться наступні: розвиток громади; створення та ефективне управління бюджетом громади; інвестиційна складова та розвиток підприємництва; питання стосовно земельних ділянок та будівництва; розширення та удосконалення місцевої інфраструктури; розвиток та покращання житлово-комунальних послуг; соціальна допомога та адміністративні послуги через територіальні центри (в громадах); утримання та організація роботи шкіл, дитячих садків, будинків культури, стадіонів, бібліотек, первинна медична допомога.

Очолює об'єднану громаду обраний голова, депутати та виконавчі органи ради громади, які діють згідно з їх повноваженнями в інтересах громади. Інтереси сіл, які увійшли до складу об'єднаної громади забезпечують обрані жителями старости.

Протягом шести років впровадження реформи децентралізації відбувались значні зміни в економічному та соціальному розвитку регіонів України. Тому стає дуже цікаво як реформа децентралізації вплинула на цей розвиток з точки зору громадян як прямих споживачів. Даний аспект можна прослідкувати завдяки загальнонаціональному дослідженню проведеному Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 14 по 19 серпня 2020 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано було 2022 респондента віком від 18 років методом інтерв'ю «обличчям до обличчя» за місцем проживання респондентів за вибіркою, що репрезентує доросле населення [3].

Аналіз цих даних показує, що майже 30% респондентів побачили покращення у своїх населених пунктах, натомість половина респондентів не відчула поки що ніяких істотних змін, а 12% взагалі стверджують, що стало гірше. Цей факт можна пояснити тим, що реформа проходить в декілька етапів. На кожному етапі виникають свої складнощі в запровадженні змін як на законодавчому рівні, так і на місцевому (відсутність висококваліфікованих кадрів). Також багато проблем виникає при передачі значної частки повноважень від місцевих державних адміністрацій до органів місцевого самоврядування, що приводить до гальмування процесу децентралізації. Громадяни, які відзначили позитивні моменти децентралізації, відмітили, що це стосується насамперед якості доріг – 61%, покращення благоустрою, санітарного стану біля будинків – 27,1%, поліпшення умов для проведення дозвілля – 23,5 %, покращення роботи міського транспорту – 23,4%, а також покращення роботи житлово-комунального господарства. До негативних моментів респонденти віднесли погір-

шення якості медичного обслуговування – 69%, незахищеність соціально вразливих груп населення – 28,5%, корупція в органах міської влади – 28%.

Що ж стосується питання ставлення громадян до переміщення багатьох функцій з центру на місця, то 29,7% опитаних відповіли, що місцева влада опинилася в руках високопоставлених осіб, а також респонденти підкреслили, що їм взагалі важко сказати, які саме можливості вони отримали. Це демонструє те, що зберігається суспільна недовіра до місцевої влади, закритість та непрозорість органів місцевого самоврядування. Підтвердженням цього є і той факт, що лише третина респондентів знають про рішення Уряду та Верховної Ради про укрупнення районів. Тому майже 40% респондентів відповіли, що не можуть повністю підтримати рішення Уряду і будуть дивитися як розвиватиметься реформа надалі.

З огляду на це опитування можна зробити наступні висновки. Реформа децентралізації – це не лише повноваження, фінансові кошти, привілеї, які центральна влада передала на місцевий рівень. Це також велика відповідальність за їхнє прозоре та ефективне використання, контроль за яким держава має залишити за собою. Причиною того, що люди не помічають істотних змін стало те, що довелося руйнувати старе і неефективне, ніж створювати нове і якісне. Місцева влада також ще не достатньо навчилася ефективно використовувати та розподіляти наявні економічні і фінансові ресурси. Щоб громадяни були більш обізнані щодо реформи децентралізації і підтримували цей процес, необхідно долучення медіа ресурсів, проведення відкритих семінарів із залученням експертів, співпраця з громадськими організаціями щодо створення інноваційних проєктів, які б підвищили привабливість громад через їх реалізацію, тощо. Тож треба наголосити, що ця реформа буде ефективною, якщо буде системний, прозорий і консолідований підхід, коли кожен українець відчує на собі покращення від впровадження децентралізації.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 140.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2021).
3. Громадська думка населення щодо реформи децентралізації та її результатів (серпень 2020р.). Аналітичний центр «Розумков Центр». URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-naselennia-shchodo-reformy-detsentralizatsii-ta-ii-rezultativ-serpen-2020r> (дата звернення: 20.03.2021)

Науковий керівник: Н.П. Пашина, доктор політичних наук, професор, Маріупольський державний університет

СКЛАДОВІ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

У ХХІ столітті іміджу сучасної людини, суспільство надає великого значення. Таке ж значення сучасний світ надає і політичному іміджу, як держави, так і його лідера. Сьогодні, імідж – це невід’ємна частина життя сучасної людини. Політичний імідж державного лідера є одним з ключових аспектів, у формуванні громадської думки. Також розгляд і вивчення особливостей іміджу політичного лідера, дає можливість уникнути різноманітних проблем.

Лідер – це особа або організація, яка користується довірою (так званим авторитетом) серед членів даної організації, а також має певні навички та лідерські якості.

Лідерство – це процес впливу лідера на соціум, коли здійснюється його підтримка суспільством, для досягнення певних завдань. Існують різні види, типи та класифікації поняття «лідерство».

Теорія лідерства бере свій початок в 20-х роках ХХ століття, коли люди вперше виявили зацікавленість до управлінських наук. Основоположником цієї теорії вважається Курт Левін, він виділив такі види лідерства: авторитарний, демократичний і ліберальний [1].

Авторитарний стиль лідерства: наділена владою людина сама приймає всі рішення і не бажає слухати інших.

При ліберальній системі правління здійснюється мінімальне втручання керівництва. Суспільство повністю самостійне.

Демократичний стиль лідерства: керівництво знаходить контакт з групою людей, вони разом працюють для досягнення однієї мети.

Основними ознаками політичного лідерства є:

- взаємодія лідера з народом;
- вміння домовлятися з народом;
- політичне лідерство базується на авторитеті лідера.

Політичний імідж – це один із видів іміджу, який штучно створюється задля впливу на громадську думку та для просування своєї кандидатури, політичної партії або руху. Імідж політика виступає як одна з найважливіших частин впливу політичного діяча на суспільство. Завдяки іміджу політика, ми можемо будувати будь-які взаємини з ним. Імідж допомагає нам, не знаючи політика, обрати його в президенти, депутати, а також призначити його на певний пост.

При створенні певного іміджу, потрібно враховувати основні його особливості:

- політичний імідж є результатом соціальної взаємодії;
- імідж формується штучно і для певної мети;
- політичний імідж лідера повинен відповідати очікуванням соціуму.
- політичний імідж лідера держави – це образ, який склався у свідомості мас, в результаті тривалого впливу, який має характер стереотипу, про того чи іншого політичного лідера.
- імідж лідера держави є однією з важливих частин ефективного впливу на аудиторію. При формуванні іміджу враховуються такі чинники:

– імідж не повинен бути надто оригінальним, інакше він відштовхне від політика найбільшу частину аудиторії;

– імідж повинен відповідати культурним і релігійним особливостям виборців, рівнем освіти, обстановці в світі, а також безлічі інших умов;

Залежно від соціальних, культурних, економічних змін світу змінюються потреби виборців, а відповідно, і сам імідж.

Як правило, імідж по-справжньому не відображає будь-які особисті якості суб'єкта або те, ким він є. Найчастіше, імідж всього лише образ, створений в свідомості навколишнього світу і часто сильно відрізняється від реального життя. Для існування іміджу необхідна постійна його підтримка. Імідж подібний першому враженню, він формується за дуже короткий проміжок часу.

Думка суспільства про образ ідеального політика пов'язана зі сприйняттям того, що політик – слуга нації, патріот і державний діяч, здатний приймати рішення, які задовольняють потреби певних груп виборців, а також буде стурбований про майбутнє країни і народу. Ідеальний політик чесний і намагається в міру можливості виконувати свої обіцянки. Так само, він вміє впливати на процеси і запобігати руйнуючи події в країні. Образ політичної еліти відображає знання, концепції, думки, очікування, емоції і вимоги масового розуміння щодо влади. Таким чином, образ політика можна визначити як відображення в масовій або індивідуальній свідомості, яке може бути проаналізовано шляхом вивчення соціальних концепцій або індивідуального усвідомлення.

У світі також проводилися довгострокові дослідження для більш детального розуміння щодо образу ідеального політика. Одне з таких досліджень, що тривало майже п'ятдесят років, з 1952 по 2000 роки, було проведено діячами У. Бенуа і Дж. Макхейл. Ключові якості ідеального політика, включали в себе: високий рівень моралі, здатність до керування, співчуття і щирість [2]. Серед президентів США було дуже багато суперечливих лідерів, як-от Б. Клінтон чи Д. Трамп, а були й загальнонаціональні лідери, як Ф. Рузвельт.

Отже, можна підсумувати, що імідж політика формується із загальних рис, які імпонують більшості виборців, до цих рис відносять: чесність, відкритість, лідерство та інше. Також імідж може складатися із ідивідуальних рис, які можуть відображати соціальні очікування певних груп населення. Наприклад, певне віросповідання або підтримка якогось політичного курсу.

Список використаних джерел

1. Lewin K. T, Lippitt R., White R. K. Patterns of aggressive behavior in experimentally created «social climates». *The Journal of Social Psychology*. 1939. №10, P. 271–299.

2. Benoit W. L., McHale J. P. Presidential candidates' television spots and personal qualities. *Southern Communication Journal*. 2003. Vol. 68, P. 319–334.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МАНІПУЛЯЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

В умовах сучасної дійсності, при надмірному надходженні інформації в свідомість українців (з умовою відсутності адекватної політичної культури), ми перестаємо критично мислити стосовно достовірності і точності даної інформації, а тому випадково потрапляємо в пастку маніпуляції з боку як при- владних, так і опозиційних структур, починаючи лобювати їхні політичні інтереси. Виходячи з цього, виникає необхідність в описі і розпізнаванні маніпуляційних технологій, що використовуються в сучасному політичному процесі України для того, щоб запобігти формуванню штучного мислення, адже це сприяє розвитку антицинностей.

Вивченням феномена маніпуляційних технологій займаються А. Авксентьєв, Т. Житнікова, Г. Франке, Е. Гофман, Е. Шостром, М. Костельнюк, В. Бабкін, О. Балакірева, В. Бебик, О. Заярна, О. Кордун, Р. Павленко, О. Дяченко, О. Проскуріна, А. Круглашов та інші науковці.

Так, М. Костельнюк дає таке визначення політичної маніпуляції: «Це психологічний вплив на ту чи іншу людину, який не завжди людиною усвідомлюється, при цьому змушує її діяти відповідно до цілей маніпулятора; особливий вплив на підсвідомість людини (на почуття, емоції, переживання) задля програмування мотиву людини до співпраці; приховане керування людиною всупереч її волі, яке приносить ініціаторові односторонні переваги» [1].

На нашу думку, політична маніпуляція – це дії між суб'єктами політичного процесу, спрямовані на ненасильницьке нав'ювання своїх інтересів за допомогою висвітлення «маніпулятором» інформації у вигідному для нього стані, при цьому не завжди вдаючись до безпосередньої брехні, а використовуючи наявні факти, спотворивши їх на свою користь. Головним у маніпуляції є те, наскільки просто її визначити, оскільки в разі виявлення даної «маніпулятор» втрачає довіру, що позбавляє його легітимності влади і сприяє прояву антицинностей в суспільстві.

Політична маніпуляція використовує стереотипність мислення людини задля навішування специфічних «ярликів»: «добрий», «поганий», «корупціонер», що нав'язує упереджене ставлення до якогось суб'єкта і взаємодіє з бажанням людей узагальнити інформацію певними маркерами [1].

Для того, щоб визначити сутність політичних маніпуляційних технологій, слід визначити сутність поняття. Політичні технології – це система послідовних дій і засобів політичного суб'єкта, спрямованих на досягнення необхідного політичного результату, реалізацію політичних цінностей та інтересів [2]. З цього можемо зробити висновки, що маніпуляційні політичні технології – це система політичних дій і засобів політичного суб'єкта, що спрямовані на вдалу маніпуляцію задля задоволення інтересів «маніпулятора».

У сучасних маніпуляційних технологіях значну роль відіграють маніпуляції через ЗМІ, Інтернет, соціальні мережі, громадські організації, радіо, музику тощо. Через неефективну політику країни розповсюдженість і доступність масової культури стала інструментом політичної маніпуляції для здійснення «маніпулятором» своєї волі.

Проаналізувавши наукові праці, зокрема, праці А. Авксентьева, М. Костельнюк, О. Дяченко ми виділили деякі актуальні політологічні технології й підходи до політичного маніпулювання:

«Персоналізація ідей» – апеляція до авторитетів, що виражають певну ідею для її знецінення. Або ж, навпаки, підняття в очах мас. Чи її дискредитація за допомогою опису «типового портрета її носія», які будуються, виходячи з приватного прикладу. Зразком подібної маніпуляції можна назвати: слова пропаганди экс-Президента України П. Порошенка під час виборів про те, що «Кандидат на пост Президента В. Зеленський є людиною Кремля». Або ж заяву про те, що кандидат на пост Президента В. Зеленський є «Людиною Коломойського», що відразу ж дискредитує В. Зеленського в очах мас через негативний образ, вибудований навколо об'єктів порівняння.

«Використання недовіри» – використання бажання людей шукати неіснуючі відповіді для того, щоб провести безпідставні звинувачення, ускладнюючи сутність проблеми, змушуючи маси «копати» глибоко, не зважаючи на очевидність проблеми (за принципом цитати з поезії В. Маяковського: «Якщо зірки запалюються на небі, значить, це комусь потрібно»).

«Гіперболізація фактів» – використання факту, який значно перебільшують для наведення його значущості або створення помилкової динаміки, постійного повторення і актуальності проблеми. Використання приватного прикладу для підведення статистики умовної «більшості». Наприклад, випадки, коли умовні підлітки починають злочинні дії, і опозиція звинувачує чинну владу в неефективності молодіжної політики, заявляючи, що нібито вся молодь є такою.

«Соціологія, статистика» – використання суто соціологічних, статистичних досліджень (чисел, відсотків) без посилання на контекст цих даних, що покликане впливати на необізнані в питанні маси для маніпуляції в значенні одержуваного результату. Банальним прикладом цього є посилання на зростання економіки порівняно з попередніми роками, що проводиться в гривневому рахунку, але там не вказується цінність гривні у відведений час, адже вона може досить сильно впасти.

«Розтягування блага» – Н. Макіавеллі в своїй праці «Державець» радив державцям розтягувати здійснення гарних справ на тривалий час, що могло б забезпечити лояльність народу, чим активно користуються в умовах української політики, що виражається в постійних повідомленнях про мінімальне зростання економіки або торгівлі без реальних видимих змін.

«Рейтинг» – необ'єктивне використання рейтингів без контексту, часто спираючись лише на один критерій для досягнення впевненості об'єкта маніпуляції в ідеях, якими лобіює «маніпулятор». Або гучних заяв про перевагу суб'єкта в певних галузях над іншим суб'єктом, забува-

ючи про загальну статистику. Наприклад, заяву новинного каналу, що «В рейтингу свободи людини Україна трохи краща за Росію», забуваючи про те, що вона знаходиться на 118 місці з 162 країн, тобто, замовчуючи низький рейтинг і створення домінування в очах мас за допомогою заяви про перевагу над геополітичним суперником [3].

Таким чином, у ході дослідження ми описали деякі сучасні маніпуляційні політичні технології, що надає нам змогу аналізувати політичну дійсність з огляду на виявлену нами інформацію. Це сприяє розвитку демократичних цінностей й підвищить нашу політичну культуру, надаючи можливість обмеження маніпулювання, розробки способів протидії йому зусиллями громадського суспільства.

Список використаних джерел

1. Костельнюк М. Маніпуляційні технології в політичних процесах: термінологічний інструментарій. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/1187/1193/> (дата звернення: 20.03.2021).
2. Головатий М., Антонюк О. Політологічний словник. Київ: Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, 2005. С. 710.
3. В рейтинге свободы человека Украина чуть лучше России. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2018/12/11/7200867/> (дата звернення: 20.03.2021).

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

К.О. Деркач
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Правильне та однакове розуміння змісту права усіма суб'єктами права через виконання, дотримання та використання ними усіх правових приписів забезпечує верховенство права у державі, яка проголошує себе правовою, тому актуальність обраної теми не викликає сумніву.

Правозастосування учені трактують «технікою права», «технікою тлумачення закону», зіставленням випадків життя під рішення, які передбачаються загальною нормою чи вирішенням, в основі якого реальний життєвий факт. Зміст правозастосування обмежується формально-логічною основою, що помітно звучує межі пізнання сутності правового явища. Фактом є те, що ідея живого права демонструє, як право функціонує саме на досвіді, тому «право книжок», що керується виключно логікою має бути витіснено «життєвим правом». Наслідком існування різних наукових думок щодо зіставлення дефініцій правозастосування і правореалізації виділяють багато підходів до трактування сенсу понять та зв'язку між ними.

Поняття правореалізації досліджувалося багатьма науковцями. Зауважувалося, що реалізацією права можна вважати здійснення приписів правових норм у поведінкових особливостях суб'єктів (фізичних або вербальних); це достатньо складний процес: відбувається реалізація приписів закону, яка гарантує стан законності і правопорядку у суспільстві і взагалі забезпечує ефективне функціонування держави. Відомо, що правореалізація здійснюється без участі державних органів. Але інколи недостатньо лише виконання, використання і дотримання для реалізації певних приписів, що закладені у нормах права. Правові норми або навіть галузі права не можуть реалізуватись через виявлення волі громадян, яким вони адресовані, юридичні обов'язки і суб'єктивні права не виникатимуть і не будуть реалізуватися без втручання держави, тобто без правозастосування [1, с. 361]. Виникає необхідність впливу окремих компетентних органів, що мають відповідні повноваження, якими можуть впливати на реалізацію своєрідних правил, що передбачають правозастосування.

Вчені мають багато міркувань щодо визначення поняття «правозастосування» і його сутності саме у процесі правореалізації. Деякі трактують правозастосовну діяльність як затвердження державно-владних правових актів у момент врегулювання юридичних справ державними органами, які є компетентними у своїй справі, а також громадськими організаціями та службовими посадовцями. Деякі вважають визначальним таку характерну особливість правозастосування: управлінський характер, що націлений на втілення програм, які зафіксовані в нормах права [2, с. 364].

На мою думку, правозастосування – це діяльність уповноваженого на це суб'єкта, яка має за мету прийняття індивідуально-правового припису на основах чинного законодавства і згідно із встановленими законами процедур. Особливістю правозастосовної діяльності є саме суб'єкт – державно-владний орган та затвердження ним правового акту як результату правозастосування. Взагалі правозастосовна діяльність і виділення її особливостей залежать від співвідношенні із трьома основними формами реалізації права – виконанням, дотриманням і використанням. Праці науковців щодо зв'язку між реалізацією та застосуванням права теж різні. Деякі вчені вважають тотожними поняття «виконання» та «застосування». Одні вважають, що правозастосування – це процес, коли приймаються індивідуально-конкретні державно-владні правові акти, які ототожнюють правозастосування із правореалізацією, що теж втілена у правовій нормі у діях органів, громадських організацій, посадових осіб. Інші науковці трактують правозастосування як доповнення належними нормами конкретних фактів, що мають юридичне значення. Деякі вважають, що правозастосування є способом реалізації права, що обумовлює виникнення, зміну або припинення правовідносин. В юридичній літературі також обґрунтовується позиція, що правозастосування – особлива стадія у процесі правореалізації, яка стосується форм правореалізації з боку правозастосовних органів. [3, с. 388].

Домінуючим й академічним вважається останній із наведених поглядів. Застосування норм права відіграє роль ланки зв'язку між законом та суб'єктами, на яких поширена його дія [4, с. 78]. Це тонка сфера діяль-

ності, в результаті якої виникають, змінюються чи припиняються права й обов'язки учасників окремих правовідносин.

Співвідношення явищ правореалізації та правозастосування дає змогу побачити відмінності й особливості даних понять. Суб'єкти, що є учасниками врегульованих диспозицією норми права відносин суспільства використовують право, виконують і дотримуються обов'язків. Це демонструє важливу роль учасників відносин у суспільстві. Застосування норми права відтворює індивідуально-правові регулювання та конкретно визначає права та обов'язки для суб'єктів у даних суспільних відносинах.

Правозастосування відрізняється від правореалізації принципом обов'язковості й існуванням відповідних його форм. Взагалі це визначає держава. Це залежить від її мети й інтересів у момент створення правових приписів. Існує так звана залежність двох явищ: потреби визначають необхідні норми, а норми визначають соціальні способи задоволення цих потреб. Наприклад, передбачені нормою права цілі держави не відповідають меті конкретного суб'єкта права, що є інтересом суспільства або інтересом групи даного суспільства. У такому випадку неможливо забезпечити ефективну діяльність даної норми права, навіть якщо це буде припис, який зумовлює її обов'язковість. Тому зауважу, що у деяких конкретних випадках правореалізація суб'єктом – це його фактичне використання (або невикористання). Існує цікавий підхід, логікою якого є те, що відокремити застосування права від форм його реалізації можливо тим, що є суб'єкт.

Отже, зазначу наукові погляди про співвідношення правозастосування і правореалізації: ототожнення реалізації і застосування норм права; визнання застосування норм права стадією правореалізації, у якій можна визначити її порядок; виокремлення застосування норм права самостійною формою правореалізації; виділення застосування норм права ускладненою формою правореалізації, у якій можна виділити інші форми. Якщо виконання, дотримання, використання є звичайними або простими формами реалізації, що мають взаємозв'язок із діяльністю суб'єктів, то вони існують за умовами, коли права й обов'язки громадян реалізуються без підходів до індивідуального. А застосування права обумовлене потребою у безперешкодних способах правореалізації.

Список використаних джерел

1. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права. Львів: Новий Світ, 2003. 609 с.
2. Цвік В. Загальна теорія держави і права. Харків: Право, 2002. 432 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 651 с.
4. Перепелюк А.М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект). Київ, 2016. 224 с.

*Науковий керівник: В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ДИНАМІКА ПРЕДСТАВНИЦТВА ЖІНОК В ОБЛАСНИХ ТА МІСЬКИХ РАДАХ У ПЕРІОД 2015–2020 рр.

Місцеві вибори 2015 року були першими в Україні, що проходили з використанням гендерної квоти. Щоправда ця квота була не обов'язковою, тобто її недотримання не передбачало санкцій, в окремих випадках партії, що не дотримались квоти і були недопущені до участі у виборах – звертались до суду і були зареєстровані. На виборах 2020 року цей недолік було виправлено, також змін зазнали і самі гендерні квоти.

Наша робота присвячена моніторингу і аналізу динаміки представництва органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) на рівні міст – обласних центрів та обласних рад. Важливим на сьогоднішній день є питання рівності прав жінок і чоловіків у суспільстві. Явним є те, що жінки дещо мають менше представництва у органах місцевого самоврядування. В українському суспільстві досі існує ряд міфів і упереджень стосовно професіоналізму і взагалі спроможності жінок до лідерства і управління. Тому прийняття законодавства стосовно введення обов'язкових гендерних квот у списках партій є актуальним для нашої країни. А після прийняття є обов'язковим моніторинг та оцінювання наслідків прийнятих рішень.

Застосування гендерних квот з прийняттям нового виборчого кодексу редакцією від 16 липня 2020 року набуває нового значення. Так до цього часу гендерні квоти були прийняті і застосовувались лише на виборах до місцевих рад і відповідали обов'язковому рівню у 30%. А з прийняттям нового виборчого законодавства, яке, в разі якщо не зазнає змін в майбутньому, буде застосовуватися до всіх видів виборів, представництво жінок у виборчих списках партій має бути 40%, або ж у кожній п'ятірці списків має бути щонайменше два кандидата іншої статі, два чоловіка або дві жінки. А зараз ми вже мали можливість спостерігати за дотриманням нового законодавства на прикладі місцевих виборах 2020 року і побачити результати.

Аналізуючи відкриті дані, ми провели дослідження, яке мало на меті визначити кількість жінок-депутаток в обласних радах та міських радах обласних центрів після виборів 2015 року та після виборів 2020 року, які проходили з використанням різних гендерних квот. Так ми суттєво бачимо різницю у відсотках жінок 2015 і у 2020 роках.

Рівень ради	2015	2020
Обласні	15,7%	27,1%
Міські (обласні центри)	19,9%	30,2%

Так у 2015 році показник жіночого представництва у ОМС коливався від 15 до 20 відсотків, тоді як згідно з законодавством було запрова-

джені квоти у 30% у виборчих списках. Участь у списку мінімум 30% жінок звісно не гарантувала наявності такої ж пропорції серед обраних депутатів, але ми бачимо, що зростання квоти і поява санкцій за її недотримання допомогли змінити ситуацію на краще. Після прийняття і набуття чинності нового виборчого кодексу для місцевих виборів з обов'язковими гендерними квотами у 40% у виборчих списках до органів місцевого самоврядування, жіноче представництво виросло до 30%. Що свідчить про позитивну динаміку становлення жіночого лідерства на рівні з чоловічим.

Збільшення кількості жінок у політичному просторі, на нашу думку, може якісно вплинути на вирішення питань, що тісно пов'язані з жіночністю, материнством, опікою, підтримкою, освітою, захистом дітей і т.п. Також це свідчить про руйнування дещо стереотипного мислення щодо ролі жінки у соціумі і розриві старих стандартів, що жінка – мати, дружина, домогосподарка і не більше, а тепер жінка – це лідерка, професіоналка, депутатка, незважаючи на те, що вона – мати, дружина, домогосподарка.

С.В. Базильчук

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЛІТОЛОГІЇ

Концепт політичної культури протягом тривалого часу здобував собі місце в політичній науці. З'явившись ще наприкінці XVIII ст. в працях Й. Гердера, ця ідея фактично набула особливої уваги від дослідників соціально-політичних практик майже до середини XX ст. Зацікавленість політичної науки даною проблематикою пов'язують в першу чергу з появою 1963 року знаменитої книги Габріеля Алмонда та Сіднея Верби «Громадянська культура». Саме ця праця стала наріжним каменем концептуалізації проблеми політичної культури в сучасній політичній науці. Звернувшись до концепту політичної культури як до засобу, за допомогою якого можливим є пояснити відносини між громадянином і державою, класична теорія політичної культури передбачала моделювання відносин між особою та державою. Такий підхід аргументований був потребами самої політичної науки у вдосконаленні засобів, здатних допомогти розвивати політичне знання, але майже відразу очевидною стала і «криза» між теорією та методологією в теорії політичної культури [1].

Тож, теорія політичної культури пройшла через кілька етапів інтенсивного розвитку та великого інтересу з боку цілої низки соціальних наук. Така увага науковців базується на пояснювальній аргументації щодо проміжних ролей, які культура відіграє у відносинах між громадянами та динамікою структури, організації та діяльності державної влади. Сама концепція політичної культури стала новітнім інструментом здатним підійти до пояснення політичних реалій за допомогою певних якісних параметрів, що фактично було неможливим до моменту кристалізації цього концепту. Водночас теорія політичної культури зазнавала і тривалих періодів критики та різкого заперечення її пояснювальної сили та методологічної

доцільності. Одним з найбільш впливових аргументів з боку критиків є те, що теорія політичної культури насправді не передбачає власної онтології та епістемології, вона просто пропонує використання порівняльного аналізу, принципово не визначаючи, що це і як вона працює. Більше того, вона використовує вимірювання орієнтації та оцінку впливу орієнтації на політичну поведінку, фактично не передбачаючи операціоналізації орієнтації. Тож теорія політичної культури не запропонувала власної відповідної методології, що очевидно відрізняло цю теорію від інших в структурі політичної науки. Історичний розвиток фундаментальних політичних досліджень супроводжувався подібними зусиллями більшості з наявних теорій в сучасній політичній науці, але не теорії політичної культури. Теорія політичної культури не інтегрувала культуру в єдину концептуальну та операційну основу [2].

Спостерігаючи за методологічними розробками в галузі досліджень політичної культури та пов'язаних з ними областях, можна було очікувати, що вони матимуть вплив на онтологічний та гносеологічний аспекти, які вже давно чекають на обґрунтований підхід у теорії політичної культури. Існує кілька можливих пояснень таких очікувань. Однією з важливих причин була очевидна різниця між способом концептуального визначення поглядів та способом, яким вони вимірювались. Хоча концептуальне визначення допускало класичну структуру опису «афект–переконання–пізнання», операційне визначення навряд чи могло вийти за рамки співвідношення статистичних змінних, що описують віру та афекти. Ця різниця свого часу стимулювала соціальну психологію, а також дослідження методології політичної психології для досягнення операціоналізації поглядів як складних структур переконань, афектів, пізнання та обдумування дій, які можуть пояснити поведінку та вибір дій. Більше того, кінцевою метою завжди було пояснення взаємозв'язку між політичними орієнтаціями громадян та динамікою стану (державного устрою), управління та політичної влади. Однак є друга причина, яка додала більшої складності першій. Друга причина полягає в тому, що вимірювання стану політичної влади та емоційної феноменології, що впливає на політичну поведінку, все ще чекають на відповідну теоретизацію та операціоналізацію, що врешті-решт, стимулюватиме розвиток теорії моделювання. Ці дві фундаментальні причини були досить вагомими, щоб сформувавши орієнтацію методологій дослідження, що стосуються питань політичної культури, починаючи з середини 1970-х і до наших днів. Першим і найважливішим наслідком було те, що протягом наступних двох-трьох десятиліть після 1970-х років цілі дослідження методології розділили зусилля з дослідження методології на мету охопити кожен аспект у структурі ставлення, який насправді чекав рішення щодо операціоналізації: формування емоцій, переконань, пізнання, а згодом – формування символів та значень. З цієї точки зору те, що насправді сталося згодом, було надзвичайним розвитком дисциплінарних, мультидисциплінарних та міждисциплінарних досліджень, спрямованих на досягнення повної операціоналізації поглядів. Тож концепт політичної культури в сучасній політичній науці сформований на основі

збирання методологічних дослідницьких підходів з різних областей, які стосуються фундаментальних концепцій і методів політичної культури: цінності, переконання, думки, динаміка ставлення, політична участь, системи вірувань, політична комунікація, емоції, колективне сприйняття, формування символів та значень, державна політика, політичне лідерство, ідеологія, державна динаміка, політична поведінка, управління загальними та колективними обговореннями, практики конфліктів і т. ін. Неймовірно розширення методології досліджень за підтримки передових технологій комунікації та моделювання створило зміст сучасного концепту політичної культури, значення якого важко переоцінити в політичній науці.

Список використаних джерел

1. Almond G.A., Verba S. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy. Five Nations*. Princeton: Princeton University Press, 1963. 375 p.

2. Горбатенко І.А. Політична культура як об'єкт порівняльно-політологічних досліджень. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2010. Вип. 3, С. 12–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2010_3_4 (дата звернення: 20.03.2021)

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

С.В. Замніус
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІДЕАЛ ТА ВТІЛЕНА У РЕАЛЬНІСТЬ ІДЕЯ

Такий політичний режим, як демократія, постійно перебуває у фокусі уваги. Демократія – це політичний режим, при якому єдиним джерелом та верховним носієм влади в державі визнається народ, а держава при цьому повинна захищати права громадян. Для громадян, які проживають в країні з демократичним політичним режимом, держава гарантує право обирати або бути обраним до органів влади. Разом з цим демократія не довіряє всюдозволеності, а вимагає виконання прийнятих обраними на виборах представниками народу рішень. Процедура прийняття цих рішень відбувається відповідно до волі більшості, але із забезпеченням прав меншості. За умов демократичного режиму гарантується цілий ряд прав: свобода слова, право голосувати на виборах або бути обраним, рівність всіх перед законом тощо [2].

Цей політичний режим відіграє найважливішу роль в сучасному політичному та суспільному розвитку, але має й певні недоліки. Існує багато характеристик демократії, й одна з найвідоміших з них належить Вінстону Черчиллю, який не ідеалізував цей політичний режим, але підкреслював, що «...нічого кращого людство ще не придумало».

Демократія як політичний режим не має альтернативи. Це можна пояснити тим, що за умов демократії саме люди керують своєю долею, кожен голос має однакову цінність, демократія дозволяє людям відстоювати свої права, потреби і власну позицію.

Але поряд з цими перевагами існують і недоліки, пов'язані із втіленням ідей демократії на практиці. По-перше, запорукою дійсно ефективного функціонування демократії є високий рівень політичної культури, так як не можна брати участь у політичному житті, не маючи уявлення про те, як це відбувається. По-друге, країна орієнтується на потреби більшості при прийнятті рішень, Тому ті, хто знаходиться в меншості, можуть відчувати, що їх країна не прислуховується до їх потреб, і якщо хтось буде постійно знаходитися в цій меншості, він може відчути те, що його думка не є важливою. І, по-третє, втілення ідей демократії у політичне та суспільне життя вимагає багато зусиль. Існує ще один відомий вислів: демократія – це влада процедури. Так, за умов демократичного політичного режиму має бути почута думка кожного, а це складний (зокрема в технічному сенсі) процес, так як кількість громадян в сучасних країнах дуже зросла порівняно з античними періодом у розвитку суспільства.

Цей політичний режим виник саме в античний період. У багатьох аспектах антична демократія значно відрізняється від демократії сьогодення. Наприклад, антична демократія мала пряму систему правління, а сучасна демократія базується на представницькій системі. При цьому варто зазначити, що антична демократія була далекою від ідеалу. Так, в античності допускалося рабство, що категорично не визнається сучасною демократією, і далеко не кожен член античного суспільства вважався громадянином.

Для того, щоб охарактеризувати сучасну демократію, відомий американський політолог Р. Даль [1] запропонував ввести спеціальний термін – поліархія. Порівняно з античною (прямою) демократією, поняття сучасної демократії набуло іншого змісту, під якою ми розуміємо зовсім іншу політичну організацію, іншу форму участі у політичному житті, інший світогляд тощо. Саме через це й було запропоновано поняття поліархії – демократичної системи, пристосованої до сучасності.

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити таке. Сучасна демократія багато в чому відрізняється від античної. В сучасному світі немає альтернатив такому політичному режиму, як демократія, якому при цьому притаманні певні недоліки. Проте демократичний політичний режим постійно еволюціонує та вдосконалюється, набуваючи нових рис. Так, наприклад, перспективним напрямом подальшого його розвитку може виступати електронна демократія.

Список використаних джерел

1. Даль Р. Полиархия, плюрализм и пространство. *Вопросы философии*. 1994. № 3, С. 37–48.

2. Колодій А. Основи демократії: підручник. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ НІМЕЧЧИНИ

Культурна дипломатія є невід'ємною частиною сучасної дипломатії. Вона розглядається як важливий напрям державної політики, сприяє соціальному, культурному та економічному розвитку країни, а також поширює інформацію про країну через культурно–мистецьку діяльність. Тож яке завдання культурної дипломатії? Отож, культурна дипломатія формує позитивний імідж держави у світі, сприяє розвитку та зміцненню міждержавних відносин. Також міжнародний успіх національної культурної дипломатії та захист національних інтересів залежать від того наскільки ефективно функціонує культурна дипломатія держави.

Формування німецької культурної дипломатії тісно пов'язане з історією Німеччини протягом усього ХХ століття, що дуже вплинуло на характер і специфіку зовнішньої культурної політики Німеччини. Після Другої світової війни почали формуватися сучасні характерні риси німецької культурної дипломатії. У той час перед урядами як Західної, так і Східної Німеччини постала проблема позбавлення негативних асоціацій та ототожнень усього німецького роду з фашизмом, голокостом, геноцидом, нетерпимістю до «інших» тощо (наприклад, спроба пов'язати назву Аушвіц з життям і творчістю відомих німецьких авторів Гете та Шіллера). Отже, тому німецька культурна дипломатія була спрямована на формування образу «нормальності», на відміну від Франції, головним напрямом культурної дипломатії якої було формування образу «національної величі».

Поділ Німеччини в 1949 році призвів до протистоянь і боротьби між двома країнами за право «правильно» представляти культурну спадщину німецького народу, що тривало впродовж усього періоду «холодної війни». Німецька культурна дипломатія в 1950–х розглядалася як опосередкована підтримка німецького експорту («вивчення німецької мови», «купуючи німецьке»). Діяльність цих інститутів головним чином зосереджена на впровадженні оновленої Німеччини на міжнародній арені та мовних освітніх програмах.

Важливим етапом у формуванні німецької культурної дипломатії став прихід до влади канцлера Віллі Брандта, його уряд визначив нові пріоритети для культурної дипломатії, назвавши культуру «третьім стовпом» зовнішньої політики. Сьогодні зовнішня культурна діяльність розглядається як складова німецької зовнішньої політики, поряд з політикою та економікою, а основною метою німецької культурної дипломатії стали налагодження міжкультурного діалогу та співпраці, а також посилення культурного та освітнього обміну. Наприкінці 1970-х років німецький уряд, що культура є важливою складовою зовнішньополітичної стратегії держави. Ця стратегія «має допомагати політичній інтеграції Європи в її культурному вимірі», а німецьку культурну дипломатію – складовою єв-

роїнтеграційної політики держави. Важливим напрямом діяльності стало розширення культурної присутності в країнах «третього світу».

Кінець «холодної війни», об'єднання Німеччини та прихід до влади представника консервативної партії Гельмута Коля мало вплинули на зовнішню культурну політику та загальну стратегію культурної дипломатії, але з 1990-х років спостерігається значне зменшення бюджетного фінансування цього напрямку зовнішньої політики об'єднаної Німеччини.

Після подій 11 вересня 2001 року Федеральний уряд Німеччини розпочав новий проект у галузі зовнішньої культурної політики – «Європейсько-ісламський міжкультурний діалог», який має на меті покращити розуміння європейської ісламської культури та релігійних традицій та цінностей, налагодити політичний діалог між двома культурними асоціаціями, сформувати позитивний імідж європейської культури в ісламських країнах тощо.

Офіційні керівні настанови щодо зовнішньої культурної діяльності сформульовані Міністерством закордонних справ ФРН (Das Auswärtige Amt), яке бере участь у двосторонніх культурних угодах та переговорах про міжнародне культурне співробітництво. Під час зовнішньополітичних візитів посаду уповноваженого з питань культури зазвичай займає професійний дипломат. У той же час фактична реалізація зовнішньої культурної політики здійснюється багатьма приватними установами та закладами, діяльність яких фінансується державою, але вони відповідають за відповідні сфери своєї юрисдикції. Так, Інститут Гете, який має понад 135 відділень у 75 країнах світу та 18 відділень у самій Німеччині, є найбільш відомим з таких «організацій-промоутерів». Основною метою інституту є налагодження міжнародної культурної співпраці для просування інтересів Німеччини за кордоном за допомогою культурних, мовних та освітніх програм. Пріоритетним напрямом діяльності є формування багатокультурного та багатомовного європейського простору, особливо в контексті європейської інтеграції. Важливою складовою зовнішньої культурної політики, що реалізується Інститутом Гете, є встановлення політичних та економічних зв'язків з Азією та Африкою шляхом політики міжкультурного співробітництва з німецькими діаспорами та розширення зовнішнього культурного впливу в країнах з найбільшою часткою іммігрантів.

Серед інших важливих установ можна назвати Німецький федеральний університет (Deutsche Akademische Austauschdienst), Фонд Олександра фон Гумбольдта (Alexander von Humboldt-Stiftung), Міжнародний університет (Inter Nationes) та Австралійська асоціація університетів (Institut für Auslandsbeziehungen), які відповідають за міжнародні програми наукових досліджень, обміни студентами, «міжкультурний діалог з іншими країнами», міжнародний культурний та інформаційний обмін, тобто в галузі викладання мови та інших галузях відіграють важливу роль у зовнішній культурній діяльності Німеччини.

Можна зробити висновок, що Німеччина створила потужну культурну дипломатію для зміни свого погляду на країну та її народ, зокрема, культурна дипломатія відіграла важливу роль у польсько-німецькому примиренні, оскільки умовами примирення є діалог та спільні цінності.

*Науковий керівник: Л.О. Новоскольева, кандидат політичних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ*

ГЕНДЕРНІ КВОТИ НА ВИБОРАХ: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Актуальність даної теми зумовлена зростаючим інтересом суспільства до вирішення проблеми гендерної нерівності. Навіть у сучасному світі чоловіки і жінки певною мірою залишаються нерівними за правами та можливостями, і це спричиняє затримку у формуванні справжнього демократичного суспільства.

Спроби зрівняти жінок з чоловіками у політиці почалися з суфражизму. Основною метою суфражисток було досягнення змін у владі, що надали б жінкам право обирати і бути обраними на виборах. У 1906 році Фінляндія стала першою країною, де було досягнуто даної мети. При цьому варто підкреслити, що жінки у Новій Зеландії та Австралії раніше отримали можливість скористатися цим правом, але із певними обмеженнями [1].

Завдяки суфражизму жінки розширили коло своїх прав, але все одно цього було недостатньо. Світ постійно розвивається і кожного нового дня з'являються нові проблеми. Запровадження гендерних квот – ось питання, що непокоїть громадян кожної країни і усього світу у теперішніх реаліях. Глобальне розповсюдження гендерних квот змінило склад законодавчих органів.

Квоти – це нормативні акти, сутністю яких є намагання забезпечити представництво жінок, і які також виступають методом пом'якшення наслідків гендерної дискримінації в усіх суспільних сферах. Понад 100 країн прийняли ту чи іншу форму гендерної квоти, що зробило квоти однією з «найбільш значущих політичних подій за останні тридцять років».

Далекі від демократії держави, підтримуючи квоти, спираються на стратегічні причини. Яскравим поясненням охоплення автократіями гендерних квот є те, що ці інституції підвищують міжнародну репутацію країн, і таким чином намагаються зменшити зовнішній тиск щодо необхідності демократизації [2].

Наразі понад 55 країн світу застосовують добровільні гендерні квоти, зокрема, Канада, Австралія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Іспанія та Швеція. За даними міжпарламентського союзу (IPU), що базується у Швейцарії, лідером за представництвом жінок у парламенті є Руанда, де жінки обіймають 61,3% місць у парламенті. Далі йдуть Куба (53,2%), Болівія (53,1%) та Мексика (48,2%). На п'ятому місці – Швеція (47,3), єдина з європейських країн у першій десятці [3].

Незважаючи на безперечну користь гендерних квот, ставлення до них все ще залишається суперечливим. Впровадження квот, як і будь яка інша зміна, породжує у людей як позитивну, так і негативну реакцію.

Прихильники гендерних квот насамперед зазначають, що вони не дискримінують, а компенсують фактичні бар'єри, що заважають жінкам мати належне представництво у політичних інституціях. Також відзначається, що жіночий досвід є необхідним політиці, тому що існують питання, які легше розв'язати саме жінкам. Крім того квотування може сприяти процесу демократизації, роблячи процес висування кандидатів більш прозорим.

Серед потенційних негативних аспектів виокремлюють те, що за квотами політиків обирають за статтю, а не за їх кваліфікацією, і що більш кваліфіковані кандидати відтісняються. І саме це додатково може створювати конфлікти всередині партійних організацій [4].

Але у будь-якому разі переваг від запровадження гендерних квот значно більше, ніж негативних аспектів. Тому Україна, як і більшість країн, їх впроваджує. На сьогодні вітчизняний парламент не є гендерно збалансованим, але тенденції поступово змінюються, і з кожним наступним скликанням жінок стає дедалі більше. У Виборчому кодексі 2019 року передбачено запровадження гендерних квот в Україні на рівні 40% [5].

Отже, введення хоча б 40% гендерних квот є беззаперечно важливим рішенням, яке сприятиме зрівнянню можливостей чоловіків і жінок у вітчизняному політичному житті. Звісно, це не вирішить проблему повністю. Але такі зміни стануть одним з необхідних кроків на шляху жінок до дійсної рівності у правах з чоловіками..

Список використаних джерел

1. Finland 1906: The revolutionary roots of women's suffrage – an International Women's Day tribute. URL: https://johnriddell.com/2015/03/04/finland-1906-the-revolutionary-roots-of-womens-suffrage-an-international-womens-day-tribute/#_edn1 (дата звернення: 15.03.2021).

2. Bush S.S., Zetterberg P. Gender Quotas and International Reputation. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/ajps.12557> (дата звернення: 15.03.2021).

3. Черноус Г. Жінки в політиці. Рада схвалила гендерні квоти – як вони змінять парламент? URL: [-https://www.bbc.com/ukrainian/features-48637941](https://www.bbc.com/ukrainian/features-48637941) (дата звернення: 15.03.2021).

4. Gender Quotas Database. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas> (дата звернення: 15.03.2021).

5. Як змінювався гендерний склад Ради останні 30 років. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/06/infografika/polityka/yak-zminyuvavsya-hendernyj-sklad-rady-ostanni-30-rokiv> (дата звернення: 15.03.2021).

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

А.В. Клітна
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА: ПОНЯТТЯ, СУТЬ І ТЕОРІЇ

Теорія еліт у вітчизняній політології отримала визнання в кінці 80-х – на початку 90-х рр. минулого століття. На сьогодні українською політичною наукою загальноновизнана роль, яку політична еліта відіграє в суспільстві.

На неоднорідність людського суспільства вказували багато мислителів минулого (Конфуцій, Платон, Арістотель, Н. Макіавеллі),

але справжнє наукове осмислення ролі і місця еліти в суспільстві пов'язано з працями В. Парето, Г. Моска і Р. Міхельса [1, с. 7].

Основні ідеї В. Парето (1848–1923) можна звести до таких тез:

- цілісність і динамічний розвиток будь-якого суспільства залежить від еліти – особливої групи, здатної здійснювати політичне керівництво і керівництво суспільством;
- до еліти належать кращі представники суспільства – аристократія («благородний стан»);
- еліту відрізняє здатність організовуватися і консолідуватися;
- умовою потрапляння до еліти є наявність певних соціальних здібностей, які визнаються суспільством чи соціальною групою;
- відбувається постійне оновлення еліти кращими представниками суспільства, тобто «циркуляція еліт»;
- якщо еліта рекрутується тільки з власного стану, то це ознака за-непаду, виродження еліти [6, с. 232–234].

В. Парето вводить також термін «контреліта» – це група, здатна прийти до влади, що протидіє правлячій еліті. Використовуючи класифікацію політичного лідерства Н. Макіавеллі, В. Парето поділяє еліти на «лисиць», що здатні вести переговори, і «левів», які застосовують силу в політиці. Історія людського суспільства, на його думку, це постійна зміна двох типів еліт, а сама історія – це «цивнтар аристократії» [6, с. 235].

Основні ідеї Г. Моска (1858–1941) можна звести до наступних тез:

- в будь-якому суспільстві є керуючі і керовані, при цьому управління здійснює еліта («правлячий клас»);
- в еліті проявляється здатність до організованості і згуртованості;
- основна місія еліти – підтримання балансу відносин як всередині еліти (всередині «керуючих»), так і між самою елітою і суспільством.

Існує два шляхи формування еліти:

- влада передається у спадок, еліта рекрутується тільки з привілейованого стану і це замкнутий шлях, на думку Г. Моска, що веде до деградації еліти;
- еліта формується в результаті демократичних виборів, коли в неї потрапляють найкращі представники з усіх станів суспільства [5, с. 187–188].

Основна ідея Р. Міхельса (1876–1936) полягає в тому, що існує так званий залізний закон олігархічних тенденцій. Труднощі управління великим людським співтовариством і суспільством в цілому призводять до того, що з'являється особливий шар управлінців – бюрократів («олігархія»), без якого немислиме суспільство і будь-які організації. Однак з часом цей управлінський шар «відривається» від основної маси тих, хто їх делегував, перетворюється в замкнуту касту і прагне задовольняти свої вузькокорпоративні корисливі інтереси. Іншими словами, як вважав Р. Міхельс, будь-яка організація рано чи пізно перероджується і в ній реально починає панувати управлінський апарат, який називається «олігархією» [4, с. 43–44].

Теорії еліт В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельса дали поштовх до подальшого розвитку уявлень про еліти в суспільстві, виникнення безлічі елітарних теорій і появи особливої галузі знання в політичній науці – елітології.

У сучасній науці до політичної еліти відносять не тільки тих, хто здійснює функції державного управління, а й тих, хто приймає політичні рішення або має вплив на прийняття політичних рішень. Політичну еліту прийнято відрізняти від інших видів соціальної еліти з наступних причин:

- політична еліта покликана спиратися на підтримку мас, для неї характерні публічний характер і формальна відкритість;
- політична еліта виробляє стратегічну програму розвитку суспільства, координує діяльність управлінських структур;
- політична еліта покликана бути носієм розвиненої політичної свідомості, їй властиві такі риси як організованість і дисципліна, прагнення реалізовувати спільні цілі;
- оскільки політична еліта, займається переважно професійною політичною діяльністю для неї характерна підвищена суспільно-політична активність, а також усвідомлення свого місця під сонцем і трепетне ставлення до свого соціального статусу;
- саме політична еліта впливає на всі органи державної влади, розробляє конституції і закони, що дозволяє їй досить комфортно себе почувати в політико-правових планах [2, с. 110–112].

Причини існування еліт в суспільстві пов'язують з низкою факторів:

- неоднакові можливості, здібності і бажання людей брати участь у політичному житті;
- об'єктивний характер суспільних завдань, що потребують професійного і компетентного управління;
- певні соціальні та матеріальні привілеї, які надає управлінська діяльність;
- аполітичність більшості людей, що розглядають професійну політику поза своїх життєво важливих інтересів [7, с. 54].

Політичну еліту можна класифікувати за різними підставами: за місцем у політичній системі (правляча еліта і контреліта); за способом рекрутування (закрита і відкрита еліта); за обсягом владних повноважень (вища, середня і адміністративна еліта) [3, с. 34].

Отже, політична еліта – привілейована група, яка займає керівні позиції у владних структурах і безпосередньо бере участь у прийнятті найважливіших рішень, пов'язаних з використанням влади. До політичної еліти відносять осіб, що належать до так званого вищого класу і здійснюють владу в суспільстві. До складу політичної еліти входять люди, що володіють вищою політичною владою в державних і партійних інститутах. Вони, як правило, займаються розробкою стратегії діяльності очолюваних ними інститутів, керують ними.

Список використаних джерел

1. Ашин Г. Элитология: учеб. пособие. Москва: МГИМО Университет МИД России, 2005. 544 с.
2. Бебик В. Еліта, елітарність, лідерство. *Віче*. 1993. № 7, С. 107-115.
3. Кремень В.Г. Еліта: витоки, сутність, перспектива. Київ: Т-во «Знання України», 2011. 527 с.

4. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери. Львів: Кальварія, 1997. 224 с.

5. Моска Г. Правящий класс. *Социс*. 1994. №10, С. 187-188.

6. Парето В. Избранное. Одеса, 1999. 436 с.

7. Сурай І.Г. Формування та розвиток еліти в державному управлінні: історія, методологія, практика: монографія. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2012. 332 с.

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Р.М. Ключник

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ОПОЗИЦІЙНОГО ЖУРНАЛІСТА

Говорячи про політичну суб'єктність будь-кого, слід зазначити, що її ступінь тим вище, чим ближче дана особа перебуває до центру прийняття рішень у колективному політичному суб'єкті (русі, партії, виданні, органі влади, державі тощо). Так, політична суб'єктність президента країни набагато вище, ніж у журналіста-міжнародника, а у останнього вона вище, ніж у більшості громадян [1, с. 152]. Тому події, що відбуваються за участю провідних журналістів, просто «приречені» на те, щоб стати топ-новинами.

Журналісти, які висвітлюють політичні події, далеко не завжди можуть залишатися неупередженими у відношенні до того, про що говорять і пишуть. Це пов'язано з особливостями сприйняття людиною як суб'єктом пізнання тієї чи іншої інформації. Оскільки практично в будь-якій державі існує влада і опозиція різного ступеня інституціоналізації, то є сенс говорити про наявність провладних і опозиційних ЗМІ, а також журналістів, які або підтримують владу, або протистоять їй. При цьому зберігається певний відсоток журналістів, які є незалежними і не висловлюються на підтримку тієї чи іншої сторони.

Якщо під владою розуміють сукупність людей, що мають безпосередній вплив на прийняття рішень і акумулюють адміністративний ресурс, то опозиція агрегує набір альтернативних ідей акторів, чий інтерес або представлений, або не представлений в органах влади. Соціально-політичні підстави діяльності опозиції пов'язані з правом громадян артикулювати свою незгоду з діями політичної еліти і суміжні з цим права: право отримання і поширення необхідної інформації про діяльність органів влади, виступи в ЗМІ, право внесення пропозицій щодо реформування економіки, науки, освіти, культури, транспорту, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства тощо. Можливість безперешкодно висловлювати свою позицію з політичних питань для протестних лідерів і опозиційних партій, а також

наявність можливості читати (слухати) і коментувати альтернативні точки зору для їх аудиторії забезпечують незалежний політичний дискурс.

Яскравим прикладом впливу опозиційного журналіста на політичний процес є феномен сайту Wikileaks і його творця, австралійського журналіста і програміста Джуліана Ассанжа. Розмірковуючи про роль кіберспільноти, російський політолог П. Шариков зазначає: «Як видається, останнім часом описувана тенденція набуває абсолютно неймовірних масштабів, апогеєм цього явища на даний момент виступає історія зі скандальним сайтом Wikileaks. Сайт Wikileaks почав працювати з січня 2007 року, на ньому вже публікувалися різні викриття, однак інциденти з витоком військового архіву про війну в Афганістані влітку 2010 р, а також дипломатичного листування восени того ж року зробили його знаменитим на весь світ» [2, с. 101]. Не можна пройти повз ролі Дж. Ассанжа і його «творіння» в передвибірній політичній гонці напередодні президентських виборів 2016 року в США, коли Wikileaks став інструментом дискредитації кандидата від провладної Демократичної партії Хіларі Клінтон [3, с. 86]. К. Штайнмец описує Wikileaks як видання-інформатор (whistle-blowing organization) [4, с. 15]. Поняття «whistle-blower» використовувалося й у 2020 р. щодо китайських лікарів, які, попри цензуру, повідомили світ про нову хворобу.

У самих же США яскравою опозиційністю відрізняється журналіст Associated Press Метью Лі. Маючи акредитацію при Державному департаменті США, він використовує свої можливості як для постановки «незручних» запитань, так і відвертого тролінгу з метою виявлення некомпетентності посадових осіб. Так, виступи Дженніфер Псакі часто відрізнялися непередбачуваністю, внаслідок чого вона не могла відповісти на питання Лі, привести докази, а також пояснити незрозумілі публічні терміни, наприклад, «виборча карусель». У 2018 р. представник Держдепу Хізер Науерт зачитала заяву про те, що невдоволення в Ірані переростає в стихійні протести, а іранський уряд відправляє незадоволених, включаючи жінок, які не хочуть носити хіджаб, в тюрми. Закономірно, що питання М. Лі про джерела цієї інформації залишилося без зрозумілої відповіді [5]. Крім того, в Ірані немає американських дипломатів, і навряд чи аналіз акаунтів іранської опозиції в соцмережах можна вважати репрезентативним. Таким чином, опозиційний журналіст М. Лі завдяки полеміці з представниками Держдепу набув такого рівня політичної суб'єктності, яким володіє не кожен політик.

Протести в Південній Кореї проти президента Пак Кин Хе восени 2016 р. почалися після того, як журналісти каналу JTBC виявили планшет з компроматом на главу держави. Проаналізувавши тексти промов президента і особисте листування, вони з'ясували: у реальності державою керувала фактично інша людина: подруга президента Чхве Сун Сіль. Вона редагувала тексти звернень Пак Кин Хе і давала останній рекомендації з кадрових питань. Крім того, були оприлюднені інші злочини президента: корупція, зловживання владою, тиск на бізнес і

розголошення державних секретів Південної Кореї. У грудні 2016 р. парламент проголосував за імпічмент, а в 2018 р. експрезидент була засуджена [6].

Самі політичні журналісти часто розглядають себе в якості незалежних акторів політичного процесу, і багато хто з них відносить себе до політичної еліти (як мінімум, до невидимої її частини). Погодимося, що вони не лише інформують і розважають суспільство, але й забезпечують легітимність політичного режиму і стійкість політичної системи. Наприклад, в ході передвиборчих кампаній журналісти переконують виборців голосувати за того чи іншого кандидата. Завдяки їхнім журналістським розслідуванням політичні діячі позбавляються посад (згадаємо скандали з міністром оборони Німеччини К.Т. цу Гутенбергом і губернатором Токіо Й. Масудзоє). І саме вони, журналісти, контролюють найважливіший в постіндустріальному суспільстві інформаційний ресурс [7, с. 65].

Важливу роль на практиці відіграють редакційна політика видання та політична позиція його власника. Саме тут лежить відповідальність та компетентність кожного окремого фахівця. У якійсь ситуації журналіст може відстояти коректну точку зору або звільнитися, а в іншій – він просто стає інструментом власника в політичній пропаганді. Кожен журналіст вирішує, ким бути: компетентним фахівцем чи інструментом чужої інформаційної війни, – зазначає український політолог О. Черепченко [8, с. 185–186].

Таким чином, журналіст може стати помітною фігурою в національній та міжнародній політиці. Його суб'єктність детермінується його роллю в прийнятті рішень, а також впливом на масову аудиторію. Безумовно, опозиційний статус журналіста може стати причиною порушень його прав з боку політичної еліти. Тому в демократичних країнах діють нормативно-правові акти, що гарантують права і свободи журналістів. Нарешті, відзначимо, що далеко не завжди можна чітко визначити, чи є автор опозиційно налаштованим: часто незгода з владою може проявлятися тільки з деяких питань.

Список використаних джерел

1. Конуров А.И., Будьлин К.Ю. Субъектность как политологическая категория. *Власть*. 2012. Вып. 6, С. 148–152.
2. Шариков П.А. Герои информационной эпохи. *Мир и политика*. 2011. № 5(56), С. 97–103.
3. Мехтиева Н.Р. Информационные войны как «цифровой» аспект глобализации. *Век глобализации*. 2017. № 3. С. 77–89.
4. Steinmetz K. WikiLeaks and Realpolitik. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*. 2012. Vol. 4(1), P.14–52.
5. Соболева Е. Госдеп поставили в тупик вопросом о протестах в Иране. *РИА Новости*. URL:<https://ria.ru/world/20180622/1523180680.html>. (дата звернення: 20.03.2021)
6. Кирьянов О. Экс-президента Южной Кореи приговорили к 24 годам тюрьмы. *Российская газета*. URL:<https://rg.ru/2018/04/06/sud-vynes-prigovor-eks-prezidentu-iuzhnoj-korei-pak-kyn-he.html>. (дата звернення: 19.03.2021)

7. Окара А.Н. «Четвёртая власть между обществом и государством». Политические журналисты как часть политического класса современной России (I). *Полития*. 2014. № 3 (74), С. 57-74.

8. Черепченко О. Компетенції політичного журналіста. *Професійна підготовка фахівців у галузі журналістики, реклами та PR*: матеріали I Всеукр. інтернет-конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 181–186.

М. Ю. Кононенко

*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ*

ЗМІ В ПОЛІТИЧНІЙ СТРУКТУРІ СУСПІЛЬСТВА

У демократичному суспільстві засоби масової інформації є компонентами політичної системи – поряд із парламентом, виконавчою владою, незалежним судом; їх навіть називають «четвертою владою» – не в розумінні «четверта державна», а в значенні «влада громадянського суспільства» [3]. Отже, основні функції мас-медіа в ліберально-демократичному суспільстві: контроль за владою, тиск на владу, встановлення взаємних довіри між владою й суспільством. Утім, в авторитарно-тоталітарних режимах, де ідеологія та преса одержавлені, засоби масової інформації насправді є лише інструментом державної (чи партійно-державної) влади: «Газета – не тільки колективний пропагандист і колективний агітатор, але також і колективний організатор» [2].

Діяльність ЗМІ дозволяє суспільству з близької відстані спостерігати за дискусіями в парламенті, засіданнями уряду, взаєминами між різними секторами економіки тощо. Подібні спостереження формують відношення причетності кожного члена суспільства до поточного політичного процесу. Крім того, засоби масової інформації служать агентами соціалізації, адже саме вони знайомлять громадян із нормами та принципами демократичного ладу. Оприлюднення ЗМІ всіх фактів, що стосуються діяльності політичних структур, знімає з політичних процесів не тільки ореол святості, але і статус надмірної таємності. На нашу думку, для формування в громадян політичної та правової культури необхідний постійний потік інформації про політичні процеси, і вона вже стає доступною для суспільства з кількох причин: – внутрішня конкуренція між засобами масової інформації, коли постійно кожен із них співпрацює з політичними структурами з метою одержання ексклюзивної інформації; це породжує інформованість; – внутрішні розбіжності та напруженість у політичних структурах, нездатність регулюючих механізмів послабити їх перетворюють засоби масової інформації на альтернативні канали рішення внутрішньоструктурних конфліктів [1].

Політичний вплив засобів інформації полягає в їх здатності задовольняти комунікативні потреби населення. Що цінніша інформація, надана мас-медіа, то більшого значення набуває засіб масової інформації,

підсилюються його політичні позиції, поглиблюється залежність від нього «споживачів». Ця теза виводиться з теоретичної концепції «задоволення потреб», яка стверджує, що різні моделі сприйняття і використання засобів масової інформації формуються відповідно до комунікативних потреб населення і того, як воно оцінює здатність мас-медіа задовольняти їх запити. Соціологічні дослідження стверджують: психологічна сприйнятливість українського суспільства та українських політиків досить висока [5].

Конституційні, законодавчі засади свободи слова, свободи інформації в Україні реалізуються із значними труднощами, що ускладнює виконання ЗМІ своїх функцій і ролі в суспільстві. Досить прогресивному законодавчому забезпеченню свободи слова в Україні протистоять недосконалість механізмів покарання за порушення законодавства про свободу слова, залежність судів від виконавчої влади, а ЗМІ – від політичного патронату і фіскальних органів. Проте в українському суспільстві довіра населення до ЗМІ тримається на досить високому рівні. Особлива увага і влади, і громадськості до мас-медіа спостерігається в періоди виборчих кампаній та референдумів, що сприяє прозорості цього процесу, реалізації норм демократії. Об'єктивною умовою розвитку демократичного суспільства є також взаємодія, а не взаємозалежність чи залежність одностороння трьох компонентів: влади, ЗМІ та громадськості. Поінформована і активна громадськість є складовою демократичної держави, а ЗМІ виконують посередницьку місію між владою і народом, коли вони обирають та виносять на обговорення населення ті чи інші проблеми, без упередження аналізують і тлумачать їх.

На початку XXI століття порівняно з роками становлення незалежності в Україні спостерігається деяке зменшення рівня довіри до засобів масової інформації. Так, за результатами всеукраїнських репрезентативних опитувань громадської думки, проведених Українським інститутом соціологічних досліджень та Центром «Соціальний моніторинг» у березні 2002 року, релігійним організаціям довіряло 47% респондентів; прем'єр-міністру України – 49%; Президентові України – 28%; парламенту – 16%; політичним партіям – 14%; профспілкам – 20%; правоохоронним органам – 33%; а ЗМІ довіряв 51% опитаних. За цими даними видно величезний вплив мас-медіа на формування громадської думки і на прийняття політичних рішень [3].

Роль ЗМІ в сучасному демократичному процесі України помітно зростає, особливого значення набуває рівень їх політичної культури. Мас-медіа можуть стримувати політичну конфронтацію в суспільстві, переводячи її у форму діалогу та співробітництва різних політичних сил. «Ключовим критерієм свободи інформації, – підкреслюють сучасні канадські дослідники політичної комунікації Кетлін Крос і Роберт Гакет, – є різноманітність її джерел у поєднанні з вільним доступом до них. Особливу функцію виконують і громадські медіа, які є альтернативними, низовими в суспільстві і виражають потреби громадян. Останні мають право на адекватну інформацію про справи на місцевому рівні, право на відповідь і право на використання нових засобів комунікації для взаємодії та соціальних дій у невеликих громадах, групах інтересів та субкультурах [4].

Головною метою ЗМІ є оперативне інформування окремих осіб, соціальних груп населення в цілому про події та явища у світі, конкретній країні, певному регіоні. Засоби масової інформації виконують такі функції: пізнавальну (задоволення інформаційних потреб суспільства), забезпечення гласності, контролю і спостереження за діями суб'єктів влади, політичної соціалізації (участь у процесі засвоєння індивідуально-політичних знань, норм і цінностей суспільства), формування громадянськості, підтримку або критику програм і діяльності держави, державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, партій тощо. Крім загальних функцій, засоби масової інформації мають ще свої специфічні функції, властиві лише їм. До них належать функції редагування (відбір і коментування інформації) та оцінювання, що істотно впливає на формування громадської думки та суспільних настроїв [3].

Унікальна можливість, яку мають сучасні ЗМІ, – конструювання реальності через контроль над порядком висвітлення подій. А. Моль так пише про ЗМІ: «Вони фактично контролюють всю нашу культуру, пропускаючи її через свої фільтри, виділяють окремі елементи із загальної маси культурних явищ і надають їм особливої ваги, підвищують цінність однієї ідеї, знецінюють іншу, поляризують таким чином все поле культури. Те, що не потрапило до каналів масової комунікації, у наш час майже не впливає на розвиток суспільства» [4]. Отже, сучасна людина не може ухилитися від впливу ЗМІ. Основні аспекти участі ЗМІ у забезпеченні відкритості і демократичності суспільства можуть бути виражені в наступних тезах: 1) вони подають інформацію про події, що впливають на повсякденне життя; 2) подають аналіз подій, встановлюють і розвивають відносини між громадськими організаціями, політичними партіями і неурядовими організаціями; 3) рекламують певних політичних діячів [4, с. 117].

Причинами, які гальмують чи навіть унеможливають процес набуття українськими ЗМІ належного місця в суспільно-політичній системі суспільства, можна назвати: економічну залежність ЗМІ від держави, політичних та фінансових угруповань; партійно-клановий диктат, який роз'їдає українську журналістику зсередини; брак в українських журналістів відчуття корпоративної солідарності та професійної згуртованості; несформованість потужного єдиного українського інформаційного простору; географічну обмеженість читацького електорального поля; низьку політичну культуру як політиків, так і журналістів [4].

Список використаних джерел

1. Мас-медіа і демократизація сучасного суспільства. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17809/1/МАС-МЕДІА%20%20І%20%20ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ%20%20СУЧАСНОГО%20%20СУСПІЛЬСТВА.pdf> (дата звернення: 20.03.2021)
2. Мучник А.М., Ворона П.В. Роль засобів масової інформації у формуванні політичної системи (управлінський аспект механізму впливу громадськості на публічну владу). Теорія та практика державного управління. 2009. Вип. 3, С. 2. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1677/1/17.pdf> (дата звернення: 20.03.2021)

3. Мороз Н.О. Роль засобів масової інформації у формуванні громадянського суспільства України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/48399666.pdf> (дата звернення: 20.03.2021)

4. Турченко Ю. ЗМІ як впливовий чинник реалізації політичного процесу

URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/70984/12-Turchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: Л.О. Новоскольцева, кандидат політичних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ*

Т.С. Коробова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЕРШІ 100 ДНІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО В ДЗЕРКАЛІ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У квітні 2021 року виповнюється два роки з того часу, як Володимир Зеленський вступив на посаду Президента України. Ми ж проаналізуємо результати його діяльності за 100 днів крізь призму деяких даних соціології. Чому саме за 100 днів? Вчені вважають, що перша 100-денна концепція була реалізована як часовий інтервал для оцінки успіху Президента США Франкліна Рузвельта, який вступив на посаду в 1933 році. Ф. Рузвельт, який обійняв посаду глави держави під час глобальної економічної кризи, був змушений швидко провести реформи, які в кінцевому підсумку відродили економіку США. Відтоді в багатьох країнах світу стало традицією давати новообраному президенту сто днів, щоб показати свою силу, свій президентський «почерк». Україна не є винятком із цих правил. Таким чином, 100 днів – це період, коли стиль президентського керівництва все ще здається новим, а його сила і вплив часто досягають найвищого результату.

Під час урочистої промови новообраний глава держави Володимир Зеленський виголосив перед суспільством обіцянки щодо повернення українців, які проживають за кордоном, припинення бойових дій на Донбасі, повернення всіх територій та окупованих полонених, поліпшення військового постачання і все, що необхідно зробити, щоб українці «не плакали».

Яку ж оцінку діяльності Президента дали українські соціологи та політологи? Так, Ірина Бекешкіна, директор Фонду «Демократичні ініціативи», зазначала, що українці не можуть вирости ні за яких обставин. Вони, на жаль, пов'язують успіх країни тільки з новими особами, які прийшли до влади, а не з діяльністю державних установ, ефективністю бізнесу чи суспільства. На її думку, той факт, що більшість українців вважає, що країна рухається в правильному напрямку, також є висновком високих очі-

кувань від президентства В. Зеленського. «Хоча так вважають 41% респондентів, 37% респондентів не згодні з цим, і це – не зовсім унікальна ситуація, як зараз намагаються подати» [1].

Важливо також звернути увагу на думку першого Президента України Леоніда Кравчука, який вважає, що у Володимира Зеленського не було справжніх 100 днів, тому що в перші дні правління йому довелося витратити зусилля не на конструктивну діяльність, а вести боротьбу зі старою владою. І інших можливостей не було. На думку українського політолога Володимира Фесенка, в діяльності новообраного гаранта, звичайно можна знайти якісь «ляпи». Однак швидко концентрацію влади у своїх руках та руках команди він здійснив, що є основним завданням. Залишилося тільки правильно цією командою розпоряджатися.

Експерти фонду «Демократичні ініціативи» на прес конференції «Сто днів Президента Володимира Зеленського» назвали найголовнішим його успіхом розпуск парламенту та подальший успіх партії «Слуга народу» на позачергових виборах до Верховної Ради України, що дозволило сформуванню однопартійну більшість. Також серед важливих успіхів відзначили зовнішню політику, тобто закордонні поїздки та ініціатива Президента щодо мирного процесу на Донбасі. Що стосується невдач, то експерти найчастіше відносять до них окремі кадрові призначення та призначення на державні посади за принципом не професіоналізму, а особистого знайомства та лояльності [2].

На нашу думку, ставлення громадян України також є важливим аспектом в оцінці президентства Володимира Зеленського. Тому що саме ми, звичайні люди, відчуваємо на собі зміни в політичному устрою, оскільки якоюсь мірою, це робиться для нас. Українці, згідно з опитуванням КМІС, перш за все, очікували від Володимира Зеленського зниження тарифів на комунальні послуги – цього бажали 42,8% громадян. Однак, всупереч їхнім очікуванням, цього не сталося.

Рівень довіри до Володимира Зеленського за час перебування на посту Президента досягав високої оцінки в 2019 році. Після цього, в першій половині 2020 року, рівень знизився і знову, у другій половині цього ж року, зріс, але не на дуже велику різницю. Це пояснюється переважаною недовірою до інших органів влади. Більшість громадян вважають, що не виконана ціла низка передвиборчих обіцянок, в першу чергу, в економічній та соціальній сферах. Близько половини громадян не вірять у виконання всіх обіцянок глави держави до кінця терміну повноважень. Таким чином, нова влада має певний кредит довіри громадян, попри те, що ця діяльність оцінюють як малоуспішну. Але без ефективних дій, спрямованих на реалізацію найважливіших суспільних потреб, Президенту і його команді в цілому, буде дедалі важче зберігати довіру громадян [3].

Що ж стосується оцінок експертів, то вони критично відрізняються від оцінок громадян: якщо громадяни частіше висловлюють позитивну оцінку, то експерти – навпаки. Думка експертів і громадян однакова в тому, що нова влада намагається покращити Україну, але поки що це виходить погано. Оцінюючи, якою мірою дії Президента Володимира Зе-

ленського протягом 100 днів перебування при владі впливали на реалізацію завдань загальної політики, частіше експерти вказують на те, що Президент перешкоджає їх реалізації.

На нашу думку, за 100 днів президенства Володимира Зеленського, відбулося дуже багато змін, як позитивних так і негативних. До цього треба відноситися не так скептично. Президент України всього лише показав людям, що все не може залежати від Президента, що припинення вогню та війни не може відбуватися в односторонньому порядку, що тарифи не можуть бути знижені лише за політичною волею тощо. Навпаки, ситуація на ринку призводить до значного зростання цін на комунальні послуги. Володимир Зеленський неодноразово наголошував, що справжні зміни починаються із «запуску» парламенту, в якому президентська партія має абсолютну більшість. Тоді президент зможе виконати обіцянки, але поки що можна сказати, що більшість обіцянок «Слуги народу» залишаються невиконаними.

Список використаних джерел

1. Соціолог: Високий рівень довіри до президента після виборів – не унікальна ситуація. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/irina-bekeshkina-dovira-do-zelenskogo-ne-unikalna-novini-ukrajini-50035517.html> (дата звернення: 20.03.2021)

2. 100 днів Президента Володимира Зеленського: опитування експертів URL: <https://dif.org.ua/article/100-dniv-prezidenta-volodimira-zelenskogo-opituvannya-ekspertiv>. (дата звернення: 20.03.2021)

3. Рік діяльності Президента Володимира Зеленського: здобутки і прорахунки, С. 79-124. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_Rik_diyalnosti_Prezydenta.pdf (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

В.М. Кудря
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Історичний та міжнародний досвід переконливо свідчить, що авторитетною, впливовою й головною ефективною може бути тільки така влада й відповідно таке управління, які здійснюються на основі усвідомлення і реалізації відповідальності – юридичної (тобто встановленої законом), історичної, політичної і, зрештою, моральної – перед суспільством за свої рішення і дії.

Політична відповідальність розглядається більшістю дослідників як відповідальність суб'єктів політики перед народом за належне здійснення публічної влади, реалізацію органами державної влади та

їх посадовими особами своїх функцій і повноважень відповідно тим умовам і завданням, які постали перед державою та суспільством.

Головним суб'єктом політичної влади в суспільстві виступає держава, оскільки саме вона несе політичну відповідальність перед громадянами за діяльність владно-управлінських структур та можновладців різних рангів, за порушення суб'єктами влади політичних норм та домовленостей, неправомірні рішення та дії, і невиконання взятих на себе зобов'язань, в тому числі, щодо реалізації схвалених програм. Також до суб'єктів політичної відповідальності можна віднести: політичних акторів (партії, окремі політики, державні діячі), які безпосередньо формують і впроваджують політику; професійні і соціальні групи, які сприяють формуванню політики (експертне середовище, наукова та духовна еліта суспільства); соціальні прошарки, на яких спрямована політика. До кожного із зазначених суб'єктів висуваються окремі вимоги політичної відповідальності. Будь-яка політика виявляється не ефективною, якщо її розробники виявляються не компетентними і не відповідальними політичними суб'єктами.

В Україні склалася практика реалізації відповідальності суб'єктів політичної влади через вибори, під час проведення яких виборці не голосують за кандидатів у депутати наступного складу парламенту або список кандидатів від представленої у парламенті політичної партії, якщо вони втратили довіру виборців. За словами Володимира Гройсмана, експрем'єр-міністра України: «Політична відповідальність усіх керівників фракцій і груп полягає у тому, щоб утворити дієву, якісну коаліцію, якісний Уряд та взяти на себе відповідальність, чітко визначити проблеми і почати їх врешті-решт вирішувати» [1].

Політична відповідальність виконує контрольно-захисну функцію від деструктивної політики некомпетентних управлінців, що стимулює подальший розвиток політичних інститутів і державного управління, зростання ролі громадянського суспільства. Наразі політичне керівництво України продовжує традицію розвитку демократичних тенденцій української державності, роблячи акцент на затвердженні європейського вектору зовнішньо-політичного курсу, що передбачає перехід до стандартів незалежного управління як основи демократизації суспільства, утвердження політичної відповідальності управлінської еліти. Експерт Проектного офісу реформ Артур Переверзев у своїй статті зазначив: «Демократія – це ринок політичних ідей. На цьому ринку свій попит і своя пропозиція» [2]. Демократія за умов знецінення та інфляції на ринку ідей перетворюється на боротьбу ресурсних груп впливу, які хочуть використати державний механізм для свого зиску, що веде до її занепаду до рівня авторитаризму.

Під час розв'язання злободенних суспільних проблем, обтяжених економічною кризою, війною на сході країни, пандемією тощо українська влада не завжди використовує демократичні методи, вдаючись здебільшого до спроб поставити під свій контроль суспільну свідомість та морально-етичні засади суспільства, що дискредитує ідеї демократії в очах широкого загалу і є серйозною загрозою демократичному розвитку та національній безпеці України.

З одного боку, в нашому суспільстві ще не сформувалися сталі політичні норми та традиції, що могли б чинити істотний вплив на поведінку представників влади, як це відбувається в сучасних демократичних політичних системах. Там в масовій свідомості є розуміння того, що реальне користування правами нерозривно пов'язане з відповідальним ставленням до обов'язків, добробут залежить від кількості та якості праці, стабільність і правопорядок – від неухильного дотримання закону всіма без винятку громадянами. З іншого ж боку, новій політичній еліті країни, що була вихована на знаннях та правилах функціонування української влади та еліти в інших умовах, важко вдається проведення реформ. Більшість представників українського політикуму не мають внутрішньої мотивації для демократичних перетворень в країні і почувають себе комфортно в старому інституційному середовищі.

Суспільство також не набуло демократичних навичок, мислення та способу самореалізації, обираючи методи революційних перетворень і революційну риторику як вплив на безвідповідальну діяльність можно-владців. Після Помаранчевої революції почала активно обговорюватися проблема доцільності законодавчого закріплення процедури люстрації. Недосконалість існуючої моделі відповідальності органів публічної влади, відверте гальмування з боку управлінських структур пошуку механізму її очищення призвели до того, що після Революції Гідності суспільство самостійно почало проводити «народну люстрацію». На жаль, більшість людей не замислюються над тим, що ефективність демократичних перетворень залежить і від відповідальності самого народу.

Доктор політичних наук Сергій Телешун зазначає: «Сьогодні є потреба в консолідації українського суспільства, створенні конкурентного середовища, яке дозволить повернутися до корінного, первісного розуміння політики як ефективного управління – для власних громадян, для власного майбутнього і конкуренції, яка створить поле для майбутніх поколінь і не осоромить наших пращурів» [3]. Багато хто вважає, що майбутнє країни залежить від молоді. На жаль, наша молодь ще не є достатньо активною, не цікавиться політикою – про це свідчать багаточисленні опитування. Зокрема, 65% молодих людей не цікавляться взагалі або скоріше не цікавляться політикою (за даними Всеукраїнського опитування «Молодь України»). Пасивність у громадському житті з часом переходить у політичний абсентеїзм. Українська молодь мало голосує на виборах, тим самим не створюючи електоральну масу, на думку якої треба зважати політикам у своїх діях. Отже, розв'язання даної проблеми на часі для всіх суб'єктів політики, що буде сприяти підвищенню рівня політичної культури, формуванню демократичного мислення через освітній процес та засоби масової інформації, розуміння громадянами того, що неможливо побудувати ефективну демократичну країну без особистої відповідальності за свою діяльність та вчинки.

Список використаних джерел

1. Гройсман В. Політичні сили Парламенту мають взяти на себе відповідальність та сформувати дієву Коаліцію та якісний Уряд. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/127095.html> (дата звернення: 20.03.2021)

2. Переверзєв А. Що таке демократія? URL: <https://spgr.org.ua/blog/shcho-take-demokratiya-15> (дата звернення: 20.03.2021)

3. Телешун С. Про політичну відповідальність як основну потребу суспільства. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3055414-pro-politichnu-vidpovidalnist-ak-osnovnu-potrebu-suspilstva.html> (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

В.В. Кулиба
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Наразі новітні технології впроваджуються у всі сфери суспільного життя, і в політичну також. Ідея «держави в смартфоні» все більше прогресує. Тому слід розглянути діджиталізацію як альтернативну форму демократії і можливість впровадження її в Україні, при цьому аналізуючи досвід інших країн.

Визначення електронної участі, що зустрічаються в науковій та популярній літературі, відрізняються, але більшість із них обертаються навколо базової концепції використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для залучення громадян до процесу прийняття рішень та надання державних послуг. Визначення, яке використовується ООН, – це «процес залучення громадян за допомогою ІКТ в розробку політики, прийняття рішень, розробку і надання послуг із тим, щоб зробити їх спільними, інклюзивними та дорадчими».

Плюсом електронної демократії є прозорість. Прозорість зазвичай визначається як принцип, що дозволяє громадськості отримувати інформацію про операції і структури, процеси прийняття рішень і результати діяльності державного сектора. В рамках ініціатив електронного уряду багато урядів створили нові функції для індивідуальних облікових записів та цифрового доступу до всіх державних послуг на порталів. Наприклад, громадяни можуть сплачувати податки онлайн, переглядати записи своїх податкових декларацій та інших операцій, а також запитувати державних чиновників про документи або процеси, які їх стосуються, онлайн по захищених каналах і електронних каналах. Однак така персоналізація онлайн-комунікації є всього лише оцифрованою адміністративних транзакцій і не передбачає участі. З іншого боку, багато інших видів комунікаційної діяльності зазвичай розглядаються як частина електронної участі. Наприклад, у контексті діяльності парламенту це включає надання інформації про контактну інформацію членів парламентів; про календар парламентської діяльності; про майбутні можливості для консультацій із громадськістю та інших формах участі.

В Україні електронна демократія ще тільки розвивається, але, на нашу думку, вже досягла значних успіхів. Так, наприклад, створено єдиний сервіс «Дія». Це проект «цифрової держави», в якому поступово взаємодіють всі відомства, об'єднані в єдину зручну систему. В цей період коронавірусної інфекції багато українців реєструються через даний ресурс на вакцинацію. Громадяни будуть брати участь в управлінні державою за допомогою діджиталізації. Це означає, що референдуми, голосування, громадські бюджети, консультації та опитування теж будуть здійснюватися в електронній формі. В «Дії» можна організувати електронний бізнес, щоб працювати без паперової документації і за безготівковими розрахунками. Увесь документообіг з підрядниками й державою – контракти, інвойси, накладні – усе електронне. Так усі процеси стануть швидшими і простішими. Те саме стосується і електронного суду, охорони здоров'я, освіти і транспортної системи. В Україні йде розробка електронної моделі міст, що буде допомагати вирішувати проблеми на місцевому рівні. Буде можливість за допомогою інформаційних систем розв'язувати проблеми з транспортом, впроваджувати екологічні технології, у кожного міста є доступний план забудови. Це означає, що міста стануть більш продуманими та зручними й кожен містянин знатиме, що й чому роблять у його місті. В Україні налічується багато людей пенсійного віку, людей з інвалідністю, обмеженою дієздатністю тощо. Тому для них є певні проблеми з освоєння ресурсів електронної демократії. Але уряд стверджує, що вони створюють програму навчання загальних і професійних цифрових навичок. «Вона надасть змогу всім громадянам опанувати базову цифрову грамотність, щоб вільно користуватися електронними інструментами керування державою, а надалі – навіть опанувувати нові професії та мови» [1].

Україна також намагається створити зручне електронне голосування під час виборчого процесу, референдумів тощо. Важливим кроком до електронної демократії є введення електронних петицій у 2015 році. Це допомагає запобігти корупції і виявити її. Хоча відомі випадки, коли чиновники переписували свої нелегальні статки та майно на дружину, матір тощо. Але такі кроки значно покращили ситуацію в боротьбі з корупцією. Ще одним дієвим інструментом електронної демократії є «бюджети участі». Завдяки ним громадяни можуть визначати, на які потреби спрямовувати бюджетні кошти. Особливо популярним даний інструмент став серед шкіл. Потрібно лише зареєструвати проект на міському сайті бюджету участі і коли проект буде схвалено, залишається лише набрати потрібну кількість голосів для того, щоб проект був реалізований. Однією з найбільш ефективних реформ останніх років стала система контролю державних закупівель ProZorro. Найбільше Україна прагне впровадити систему електронного голосування, проблема залишається в формі його реалізації. Можливі такі варіанти:

Віддалене голосування за допомогою Passport ID та Інтернету. Процес голосування: виборець під'єднує свою ID-картку в кардрідер, перехо-

дить на сайт Центральної Вибірчої Комісії, «логінується» за допомогою пін-коду та потрапляє до електронного бюлетеня, голосує та підтверджує пін-кодом свій вибір. Голос виборця вже опрацьовано, зараховано та оприлюднено онлайн.

Фізичне голосування на дільницях із підрахунком за допомогою електронних урн. Цей процес голосування схожий на традиційний, але кожен бюлетень викидається не в прості пластикові урни, а в «цифрову» урну, яка під'єднана до Інтернету та після зчитування бюлетеня система автоматично розпізнає голос та підраховує результати.

Голосування за допомогою спеціальних цифрових терміналів. Спеціальні цифрові термінали – це комп'ютери із сенсорними екранами на зразок тих, де поповнюють мобільний рахунок. Такі термінали можуть бути багатофункціональними з можливістю авторизації через Passport ID-картку або за допомогою звичайного паспорта через надання спеціального номера для голосування від членів комісії [2, с. 3].

Електронним голосуванням активно користуються передові країни світу, такі як США, Канада, Бельгія, Австралія, Великобританія, Німеччина, Франція, Швейцарія. У Швейцарії близько 90% виборців видають перевагу традиційному методу голосування. Впроваджується система електронного голосування «E-Voting» у рамках реалізації стратегічного проєкту «Vote électronique». Перші пробні електронні голосування відбулися у 2003 році на комунальних виборах у кантоні Женева. У 2005 році аналогічні пілотні проєкти було реалізовано у кантонах Невшатель і Цюрих. Стратегічною перспективою швейцарської демократії визначено подальше відпрацювання інтернет-технологій прямої участі громадян у управлінні державою [2, с. 7-8].

Україна поступово крокує до електронної демократії. Вона зробить волевиявлення громадян значно легшим і швидшим. Цікава річ, що за допомогою діджиталізації ми можемо врятувати екологію, оскільки папір буде менше використовуватися. Хоча на шляху до «держави в смартфоні» виникнуть певні проблеми, від законодавчої бази і кібербезпеки до правдивості результатів голосування на цих ресурсах. Але якщо все зробити правильно, то Україна зможе показати, що уряду можна довіряти, а вибори і референдуми стануть не просто формальністю, а дійсно волевиявленням народу.

Список використаних джерел

1. Системи електронних виборів: процедури голосування та матеріально-технічні засоби. URL: https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/systemy_elektronnyh_vyboriv.pdf. (дата звернення: 20.03.2021)
2. Електронне урядування та електронна демократія: навчальний посібник: у 15 ч. Ч. 3: Електронна демократія: основи та стратегії реалізації. Київ: ФОРМ Москаленко О.М., 2017. С. 84.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА В УКРАЇНІ

Журналістика як соціально-політичний інститут є невід'ємною складовою частиною політики, одним з учасників політичного процесу, який організовує і підтримує постійний зв'язок між суб'єктами політики.

Політична журналістика – суспільна діяльність зі збору, опрацювання та поширення актуальної політичної інформації через пресу, радіо, телебачення, Інтернет. Політичний журналіст завжди стоїть на сторожі інтересів суспільства. Послуга, яку здійснює політичний журналіст, полягає у донесенні інформації своїм споживачам – суспільству та владі. При цьому як професіонал він повинен:

1) критично оцінювати владу та її дії, обстоюючи інтереси громадськості;

2) транслювати потреби й проблеми суспільства представникам влади [1].

У науковій літературі існує багато визначень політичної журналістики. На думку, Д. Дуцик політична журналістика – це професійна діяльність зі збирання, обробки та поширення актуальної політичної інформації через пресу, телебачення та Інтернет [2, с. 58]. Політична журналістика, за Рахманіним, є універсальною сферою журналістики, оскільки чи не кожна тема має свій політичний підтекст. Журналістика, на його думку, може бути чим завгодно – групою крові, стилем життя, проте в жодному разі – не способом заробляння грошей. Професія журналіста поєднує мистецтво та ремесло, і першого в ній набагато більше [3].

В Україні свобода слова та права журналістів закріплені у статті 34 Конституції. Окрім цього, право журналістів на інформацію гарантує, зокрема, Закон України «Про інформацію», який надає журналістам право не розкривати джерело або інформацію, яка дозволить встановити таке джерело, крім випадків, коли таку вимогу передбачено законним рішенням суду (ч. 3, ст. 25). Закон «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» доповнює норму закону про інформацію, визначаючи право журналістів на «збереження таємниці авторства та джерел інформації за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду» (ст. 26). Право на «збереження таємниці про особу, яка передала інформацію» також захищено статтею 59 Закону України «Про телебачення та радіомовлення».

В українській журналістиці зберігається увага до емоційної складової – спробою зачепити читача, привернути його увагу до певних питань.

Отже, якою ж зараз є роль журналістики у сучасній Україні? Я вважаю, що зараз найголовнішою роллю української журналістики є протистояння російській пропаганді, спростування брехні російського телебачення та зображення правдивої цілодобової інформації із зони ООС. Але не варто створювати українську «кисільовщину». Україн-

ська журналістика має бути вище за це, не копіювати російських колег. Я гадаю, що у цей момент українська журналістика перебуває на виході на свій новий рівень професіоналізму, вихід на справжній європейський рівень.

Список використаних джерел

1. Воронова М.Ю. Політична журналістика. Курс лекцій. Конспект. Київ: Видавництво ЛАТ&К, 2019. 184 с.
2. Дуцик Д. Політична журналістика. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. 138 с.
3. Рахманін С. Кожен обізнаний політичний журналіст волів би забути половину з того, що знає. URL: <https://varianty.lviv.ua/7417-cerhii-rakhmanin-kozhen-obiznanyi-politychnyi-zhurnalist-voliv-by-zabuty-polovynu-z-toho-shcho-znaie>

*Науковий керівник: Л.О. Новоскольцева, кандидат політичних наук, доцент,
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ*

**В.І. Пащенко,
Д. Мілінчук**
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

НОВИЙ ВИБОРЧИЙ КОДЕКС В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Виборча система України згідно з якою відбуваються президентські, парламентські і місцеві вибори вже давно потребувала оновлення. Дуже багато політичних експертів приймали участь у дискусіях в яких обговорювались напрямки реформування виборчого кодексу. Існуюча протягом 2010–2014 років змішана виборча система отримала багато нарікань за прояви політичної корупції.

Оскільки половину депутатів від кількісного складу парламенту обирали за закритими партійними списками, прохідні місця в яких на власний розсуд визначало партійне керівництво, прохідні місця в списках політичних партій потенційно могли бути об'єктом продажу.

Друга ж половина депутатів обиралася громадянами на мажоритарних округах, що також створює гарні умови для підкупу електорату. Дуже багато таких історій про підкуп грошима чи наприклад продуктивними наборами за час проведення активної агітації були і на президентських, і на парламентських, і на місцевих виборах.

Проект Виборчого кодексу зареєстрували в парламенті ще в жовтні 2015 року. Але тільки Верховна Рада восьмого скликання прийняла його 11 липня 2019 року. Після врахування всіх поправок він був повторно підписаний та вступив у силу 1 січня 2020 року.

«Кодексом врегульована процедура проведення всіх виборів в Україні, він складається з п'яти законів – про вибори президента України, народних депутатів, про місцеві вибори, про ЦВК і про Державний реєстр виборців.»

За новим кодексом встановлена пропорційна система виборів. Тобто на наступних парламентських виборах виборці самі зможуть вирішувати які кандидати зі списку партії обираються народними депутатами. Але фактично шанси стати обраними є тільки у тих хто стане першими у списку.

Місцеві ж вибори будуть поділятися на 2 типи:

1. Міста з населенням більш ніж 90 тис. мешканців та обласні ради;
2. Міста з населенням менш ніж 90 тис. мешканців та районні ради;

У першому випадку відкриті списки. Тобто створюється внутрішньо партійна конкуренція та єдиний шанс у кандидата який знаходиться унізу партійного та регіонального списків, це набрати 25% виборчої квоти, що майже не можливо. Вибори фактично стають партійними, а виборець практично голосує лише за партію, а не за кандидата.

У другому типі зберігається мажоритарна система з певними елементами новизни. Було також оновлено вигляд бюлетенів та правила голосування; заборонено дискримінацію під час виборчого процесу; введені гендерні квоти.

На жаль, новий виборчий кодекс не є ідеальним, навпаки в ньому з'явилося ще більше недоробок, та маленьких лазівок для того, щоб вибори в нашій країні не проходили чесно, та прозоро. «Ідею «відкритих списків», на яку протягом тривалого часу покладаються сподівання, було втілено лише частково. По факту ми отримали не відкриті списки, а ускладнену звичайну пропорційну систему. Виборець не обирає кандидатів, він вибирає політичну силу, і мандати отримали передусім кандидати, які мали прохідні місця у єдиному виборчому списку. Кандидатів, що перемогли і які обійшли лідерів списків, призначених партійними босами, було достанько багато, і це стало певним здивуванням для експертів, які вважали, що запропонована система занадто складна і виборці не розберуться і не скористаються можливістю проголосувати не тільки за партію, але й за кандидата.

На основі попередніх результатів виборів Громадянська мережа ОПОРА підрахувала кількість депутатів рад обраних за системою з відкритими списками, в своєму виборчому окрузі, і їх кількість сягла 40,6% [1]. Це доволі значний показник, який дозволяє говорити про усвідомлений вибір електорату, які йув готовий голосувати не тільки за партію, але й за персоналію. Щоправда, поясненням такого високого показника може бути і низька явка. На вибори прийшли найбільш свідомі представники електорату, або ж найбільш партійно заангажовані, а при умові зростання явки, показники такого «усвідомленого» голосування впали б.

Список використаних джерел

1. Експрес-огляд результатів місцевих виборів: партійність та гендерна складова. URL: https://www.oporaua.org/news/vybory/mistsevi-vybory/mistsevi_2020/22612-ekspres-ogliad-rezultativ-mistsevikh-vivoriv-partiunist-ta-genderna-skladova (дата звернення: 20.03.2021).

ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ МОЛОДІ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

Історія нашої країни досить насичена та глибока. Від зародження української державності до повстань, мітингів та революцій. Весь цей шлях, який ми гідно можемо назвати «Історія становлення незалежної України» несе в собі можливість зміни цінностей та поглядів у суспільства, і перш за все саме у молоді. З переходом України на демократичний шлях розвитку її політична система постійно змінюється та вдосконалюється. Молодь є тим суспільним прошарком, який відіграє особливу роль у розвитку суспільства. Саме вона виступає провідником соціально-економічного, політичного і духовного відродження, рушієм нових якісних змін, викликаних назрілими потребами суспільства [1].

В демократичних країнах молодь є важливою частиною суспільного життя, оскільки вступає як новатор, засновник руху за зміни та вдосконалення, вирішення проблем суспільства та руху за чесність та відкритість. Це і є прояв політичної активності молоді та її зацікавленість в політичних процесах.

Як ми знаємо, молодь завжди досить гостро реагує на різні події та ситуації, які відбуваються в країні та світі: засудження, підтримка, мітинги, а в період бурхливого розвитку соціальних мереж, це ще й флешмоби та пости в соціальних мережах, які також можна сприймати як метод підтримки та відстоювання власної думки. І якщо раніше, вивчаючи історію, ми відчували що до молоді ставилися як до «глини», яку формували через систему освіти, культури, ЗМІ, то зараз молодь мислить більш критично та радикально, в неї є «вогонь в очах», який демонструє жагу до змін та небайдужість.

Але, на жаль, можливість існування великої кількості думок створює певний хаос та відсутність чіткого розуміння у молоді що саме вони хочуть, як вони готові цього досягати та чи готові вони за це боротися.

Сучасна молодь не має чітко означеної спрямованості на участь у політичному житті, хоч і виявляє готовність до активних дій. У більшості представників студентської молоді не сформовані настанови на самостійну, активну, відповідальну діяльність у сфері соціальних подій та інтерес до політичного життя країни. Молоді люди не готові і не прагнуть засвоювати нові форми соціальної активності, не ставлять за мету «вбудовуватися» в соціальні структури та громадські об'єднання, через які реалізується конструктивна взаємодія з владою та активна політична участь [2]. У інших країнах молодь стала рушійною силою «Арабської весни», «Апопумпous», руху «Fridays For Future» та інших рухів.

Але й навіть у великій кількості думок, статей, вражень від того, що відбувається молодь має багато чого спільного в своїх поглядах: припинити війну на Сході, зупинити корупцію та розкрадання державного майна, бажання жити та розвиватися в сильній та могутній країні. Це вже

вважає. Навіть попри різний вік, стать, соціальний статус, фінансову складову та рівень можливостей – ми маємо багато спільних поглядів на майбутнє держави.

Вже зараз ми можемо побачити різноманітні молодіжні, студентські та громадські об'єднання юних, але амбіційних людей, які готові в будь-який момент діяти, навіть радикально на благо нашої країни. Звичайно що не можна казати, що всі молоді люди такі. Ні. Але є певний початок для побудови міцного та надійного майбутнього, оскільки коли є така молодь, то у країні є світле майбутнє. Ми ще не раз почуємо про участь молоді в мітингах та акціях, про їх виклики та акції, про її участь навіть у звільненій країні в зоні Операції Об'єднаних Сил – і це в черговий раз стане прикладом для багатьох і причиною для гордості за те, що є ті, кому дійсно небайдуже.

Список використаних джерел

1. Каретна О.О. Політична активність молоді як умова соціально-політичних трансформацій в Україні. URL: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/download/601/596/> (дата звернення: 20.03.2021)

2. Колісник Т.В. Форми політичної участі молоді в Україні. URL: www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewj1-PNh8J_wAhXB_qQKHccqAQsQFjAAegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fconferences.vntu.edu.ua%2Findex.php%2Fall-hum%2Fall-hum-2017%2Fpaper%2Fdownload%2F1882%2F1507&usq=A0vVaw1hYfZE_ChbyGIpmQeCIIdXw (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

**С.М. Наумкіна,
К.О. Каспарова**

*Південноукраїнський національний університет імені К.Д. Ушинського,
м. Одеса*

ДЕРЖАВА ЯК ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ: ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ

Держава з часу своєї появи на історичній арені за будь-яких умов і в різноманітних формах здійснювала вплив на суспільство, і в цьому розумінні його існування поза межами державної форми організації неможливе.

Питання побудови найкращої та найефективнішої держави турбувало вчених усіх часів і народів, залишаючись і в теперішній час актуальним для дослідження.

Відомий український політолог А.Д. Пахарев зазначив, що «Сучасна політична наука визначає політичні інститути як установи, здатні приймати політичні рішення і втілювати їх у відповідні право-

ві норми та практику державно-політичного і громадянського життя. Сукупність таких інститутів, що здійснюють владу і управління суспільством, становить політичну систему тієї чи іншої держави. Таким чином, центральним елементом політичної системи є держава, яка виступає як провідний політичний інститут у здійсненні суспільних інтересів» [1, с. 7].

Найважливішим інститутом політичної системи є держава. Одним із найскладніших завдань політичної науки є розуміння держави та державного управління. Це завдання було розглянуто багатьма правознавцями та політологами, які висвітлили свої погляди в творчих доробках, трактатах, концепціях.

В політичних вченнях минулого поняття держави, політики та влади ототожнювалися, єдиної концепції походження держави не було сформовано. Фактично до кінця XIX століття поняття держави і політики не розрізнялися.

Генезис розвитку цього поняття був довгим. Починаючи з часів стародавньої Греції, мудреці-філософи намагалися дати загальну дефініцію поняттю «держава». Так, Платон у своїй праці «Держава» збудував та описав концепцію так званої ідеальної держави, центральною ідеєю якої, на його думку, повинна бути міра справедливості. Українська дослідниця Т.В. Розова, аналізуючи філософію Платона та його ідеї побудови ідеальної держави, ретельно обґрунтувала висновок про утопізм його окремих позицій та створення ідеальної держави в цілому [2, с. 21], вважаючи такими всі її основні положення, зазначені Платоном.

Значний розвиток поняття «держава» отримало у епоху Відродження. Видатний державний діяч цієї епохи італієць Нікколо Макіавеллі в своїх творах відстоював ідею міцної державної влади без будь-якого впливу з боку релігії. Саме ним введено поняття – «*stato*» – держава як політично організоване суспільство та одночасно певним чином організована влада з наявністю права і відповідальності, яке згодом стало загальноприйнятим [3, с. 369].

Подальший розвиток поняття, яке аналізується, отримало у Новий час. Особливу позицію займав політичний мислитель і прихильник абсолютизму Томас Гоббс, який розцінював державу як засіб проти хаосу та безладдя. Англійський філософ Джон Локк вперше в політичній думці висунув ідею розподілу державної влади, стверджуючи, що «держава – сукупність людей, які об'єдналися в одне ціле під егідою встановленого ними загального закону і створили судову інстанцію, яка уповноважена улагоджувати конфлікти і карати злочинців» [4, с. 392–393].

Шарль-Луї Монтеск'є був одним із перших науковців, який розмежував поняття «суспільство» й «держава». Він пов'язував появу держави з певним етапом історичного розвитку суспільства, а її основною метою вбачав примирення суперечностей, що виникли між людьми в суспільстві, та направлення їх у певну правову форму розв'язання спорів між приватними особами, використовуючи при цьому загальну силу, якщо окремі особи не будуть підкорятися встановленому поряд-

ку. Більшість положень Ш.-Л. Монтеск'є не втратили своєї актуальності й сьогодні та застосовуються в організації сучасних держав.

В середині XIX століття виникає соціально-політичне вчення марксізму, яке розглядає державу як орган класового панування у всі епохи людської цивілізації.

Для відповіді на запитання щодо поняття «держава», аналізуючи теоретичні надбання видатних вчених різної спрямованості усіх часів, можна стверджувати, що поняття «держава» є складним та неоднозначним. Цей термін тлумачат по-різному, зокрема, використовуючи такі підходи, як організація великої людської спільноти, або ж як система зв'язків і взаємовідносин різних форм і структур влади в суспільстві, а також як сукупність юридичних норм і правил, що регулюються органами державної влади, тощо. Але в кожному з цих підходів є спільним те, що держава постає як суспільне, залежне від людей утворення, своєрідний соціальний феномен із ознаками, притаманними тільки йому.

Важливими складовими, як і будь-якого феномену, є ознаки, функції та структура держави.

Ознаки держави різноманітні та визначають внутрішні й зовнішні зв'язки як необхідну форму існування і розвитку сучасних суспільств (народів): суверенітет, всезагальність, примус, право на застосування сили, право в цілому, суверенна законотворчість, апарат держави, монопольне право на збирання податків, територія [5, с. 51–54].

У структурі сучасних держав, як правило, мають місце такі інститути: глава держави (монарх або президент); парламент; уряд; загальнодержавні органи (національний банк, рада національної безпеки і оборони, фонд державного майна тощо); судова система; прокуратура (в тих країнах, де вона має самостійний статус); представники уряду на регіональному рівні (комісари, префекти, губернатори) тощо.

До сказаного варто додати, що прокуратура як орган державного обвинувачення і нагляду за дотриманням законодавства може діяти: як самостійний інститут (Росія, Україна, Іспанія); як елемент Міністерства юстиції (США) і судової системи (Франція, Італія, Німеччина); взагалі бути відсутня як державний орган (Велика Британія).

Державні інститути ще поділяють на політичні (глава держави, уряд, парламент), які формуються безпосередньо народом і приймають політичні рішення; адміністративні (секретаріати глави держави, уряду, парламенту, органи центральної виконавчої влади, які не входять в уряд, заступники міністрів та чиновники, нижчі за рангом у міністерстві та держадміністрації), які готують і виконують ці політичні рішення; правові (суди конституційної, загальної та спеціальної юрисдикції, прокуратура та уповноважений з питань прав людини); військово-силові або оборони, національної безпеки та громадського порядку (збройні сили, поліція та спецслужби).

Функції держави, їхній зміст і пріоритети змінюються залежно від історичної епохи. На сучасному етапі можна виділити такі функції держави: законотворчу; оборони і національної безпеки; забезпечення

правопорядку; захисту конституційних основ суспільства; узгодження інтересів різних соціальних груп та індивідів, розв'язання соціальних конфліктів; державно-політичного та адміністративного управління у різних сферах соціального життя, де приватний сектор не спроможний вирішувати завдання щодо забезпечення суспільних благ; захисту національних інтересів та суверенітету держави у сфері міжнародних відносин.

Місце та роль держави в політичній системі визначаються основними принципами її функціонування: верховенство публічної влади; збереження єдності держави, що ґрунтується на досягненні згоди між тими, ким керують, і тими, хто управляє, незалежно від складу уряду і правлячої партії; досягнення єдності держави через відповідний зв'язок із соціальними силами суспільства (класами, групами, націями, політичними партіями тощо), за допомогою права і можливості здійснювати внутрішню й зовнішню політику від імені народу, через органічну взаємодію з громадянським суспільством загалом.

Отже, розглянувши питання держави як інституту політичної системи в контексті сучасної світової політики, можна зробити висновок, що держава – це форма організації суспільства, яка характеризується: суверенною владою, політичним і публічним характером, реалізацією своїх повноважень на визначеній території за допомогою діяльності спеціальних органів.

З огляду на все вище сказане, можна констатувати, що саме держава, будучи політичним інститутом, має всередині значну кількість власних владних інститутів, а саме, установи системи законодавчих органів влади, виконавчо-розпорядчі органи та судові органи, які виконують внутрішні та зовнішні державні функції. Ці державні інститути здійснюють і забезпечують соціально-економічне регулювання, фінансово-податкову службу, охорону правопорядку та безпеку, збереження і розвиток духовних цінностей, дипломатичну діяльність та обороноздатність нашої суверенної, незалежної, демократичної, правової держави.

Список використаних джерел

1. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навч. посіб. К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 182 с.
2. Розова Т. В. Людина. Культура. Філософія. Київ – Одеса: Освіта України, 2015. 328 с.
3. Енциклопедичний словник-довідник з політології. Львів: «Новий Світ – 2000», 2014. 396 с.
4. Афонін Е., Новаченко Т. Локк Джон. *Історія політичної думки*: навч. ен-цикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. – Л.: Новий Світ-2000, 2014. С. 450-451.
5. Бандурка О.М. *Поняття держави. Теорія держави і права*: підручник. Харків: «Право», 2015. 368 с.

INTERNATIONAL MIGRATION AND REFUGEE ISSUES

Nowadays humanity faces many challenges and, unfortunately, we are not able to regulate those issues sometimes. One of those challenges is migration. We are speaking about an increasing number of refugees around the world.

First, we may observe growing protests, violence and revolutions that lead to the emergence of countries supplying refugees. For instance, the protest in Belarus in 2020. There are political refugees from Belarus who asked for shelter in the neighboring states.

Secondly, we cannot forget climate and environmental issues. Today we are talking about ice melting and expecting that, unfortunately, some of the territories will disappear in a few decades. We have already had some terrible examples of global warming such as a range of floods, for instance, in Venice in 2019.

As for the third expectation, we should say that the population of the underdeveloped countries increases. All of those countries are the main contributors of refugees because they are not able to provide a workplace for their citizens and even a good healthcare or educational system. For example, the population of Jakarta, the capital of Indonesia, is more than 20 million in comparison to Ukraine where population is 36 million people throughout the country. By the way, we can also mention that Ukraine is one of the countries—contributors of refugees due to economic issues.

In my opinion, the states are not able to deal with migration and refugee issues as sole actors. There are some reasons.

1. From the perspective of realism theory (as represented by Hanz Morgenthau, for instance) the states are egoistic in general and take care of their citizens. That is why refugees are a threat to national security, to their mind.

2. The states should provide a shelter for refugees. It is just not profitable.

3. Most of the refugees are underqualified or if they are, it makes an unnecessary competition in the domestic labor market.

4. Populism. If a political leader promises to accommodate refugees, most probably that leader will not be reelected.

In addition, it is essential to mention other actors who can try to regulate refugee issues.

1. Charity. For instance, the German catholic church organization «Caritas». They offer refugees help, represent their interests in the world of politics and in the public sphere, and work towards a peaceful and open society [1].

2. Non-governmental organizations. For instance, «Startup Refugees» in Finland. Their main quote is «Emigration can be a brain gain» [2].

3. Private sector. For example, international company IKEA provides workplaces for refugees and pays them extra fees as well [3].

4. UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) – organization created by UN. Statistics says they take care of 20 million refugees. Currently, the number of refugees in the world is 80 million people [4; 5].

Also we should mention some challenges that we face while dealing with refugee or migration issues. Firstly, we are speaking about the inefficiency of the UN because we may notice that some institutions related to refugee and migration issues do not work in a proper way sometimes. We just do not have any versatile instructions or agreement among states in field of the International Law in this case.

Secondly, we are observing migrant smuggling all over the world. Migrants and refugees are just trying to find better life in that terrible and dangerous way. They put their lives at risk because they can die, drown while smuggling or be kidnapped by the criminals. It is essential to underline that, unfortunately, migrant smuggling is just an illegal business for a lot of people who exploits migrants like merchandise [6].

Also we face cases when companies provide unofficial employment and of course they are not ready to change this because it gives them many benefits. For instance, employers use migrants as cheap workforce and even though something happens to them, no one knows about unofficial employees.

As we have mentioned before, we are observing rapid growth of population in underdeveloped states such as Ethiopia (population is 116 million people), Nigeria (more than 200 million people), etc.

We all should realize that it is impossible to prevent international migration totally. To my mind, we are able just to manage this process and regulate those issues.

One of the main reasons why people are ready to leave their homeland is war. In this case, we have a recommendation to set up a list of the potential states which are a threat to national security and contributors of migrants and provide them with a special commission from the UN which would help to prevent wars and humanitarian disaster.

Also it is essential to tighten control over migrants or refugees. All of them must be checked for criminal history and so on.

The example of providing successful immigration policy is UK. The government created a document of the requirements to migrants, what they should know, what education they should have and others. Also they underline the importance of working only officially. Those migrants who satisfy UK's requirements, get the grades for each point and then the government allows them to cross the border [7].

If we are talking about migrants or political refugees, we should be ready to provide them with workplaces, education, healthcare insurances etc. It means help to integrate migrants into society.

To sum up, we have discussed challenges in dealing with international migration and refugee issues and provided a range of recommendations as to how states can regulate those issues, and our expectations as well. In the end I would like to mention that resolving international migration or refugee-related issues is an utopia because that has been with humanity since the advent of humans as a species.

References

1. What does Caritas do for refugees in Germany? URL: <https://www.caritas-germany.org/focus/currentissues/what-does-caritas-do-for-refugees-in-germany> (Last accessed: 26.03.2021).

2. What is Startup Refugees? URL: <https://startuprefugees.com/about/> (Last accessed: 26.03.2021).

3. How we are protecting migrant workers. URL: <https://about.ikea.com/en/sustainability/fair-and-equal/protecting-migrant-workers> (Last accessed: 26.03.2021).

4. Migrants and Refugees. *UN News*. URL: <https://news.un.org/en/news/topic/migrants-and-refugees> (Last accessed: 26.03.2021).

5. Why the Private Sector Must Help Refugees? *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/mursalhedayat/2019/06/20/why-the-private-sector-must-help-refugees/?sh=2f186dd573f3>

6. Smuggling of Migrants: the harsh search for a better life. *UNODC*. URL: <https://www.unodc.org/toc/en/crimes/migrant-smuggling.html> (Last accessed: 26.03.2021).

7. Immigration: firms will need to train more UK workers, says Priti Patel. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/feb/19/immigration-firms-will-need-to-train-more-uk-workers-says-priti-patel> (Last accessed: 26.03.2021).

8. Migration in Europe: problems and remedies. Москва: Ин-т Европы РАН, 2015. 144 с.

*Scientific supervision by Associate Professor R.M. Kliuchnyk,
Language supervision by Professor O.B. Tarnopolskyi
Alfred Nobel University, Dnipro*

Л.О. Неделько
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Українська політична наука велику увагу приділяє дослідженню суперечливих процесів трансформації нашого суспільства та реформування політичної системи. Звертаючись до зазначеної проблематики, відомий науковець В. Горбатенко, зауважує, що Україна в своєму розвитку пережила три хвилі модернізації: ранньомодернізаційну, імпульсивно-еклектичну, що тривала із середини XVII до початку XX ст.; псевдомодернізаційну, тоталітарно-бюрократичну, хронологічні межі якої збігаються із часом існування СРСР (від початку 20-х до кінця 80-х років XX ст.); сучасномодернізаційну, транзитно-кризову, яка розпочалася з проголошення незалежності нашої держави у 90-х рр. XX ст. [1, с. 57]. Очевидно, що з проголошенням незалежності нашої держави відкрилися нові можливості для здійснення суттєвих кроків на шляху ефективного розвитку українського суспільства на основі аналізу та використання досвіду модернізації інших країн. В сучасному світі надзвичайно важливим є обрання відповідної потреби і особливостям суспільства стратегії модернізації. Обрання стратегії модернізації стає визначальним для так званих перехідних суспільств, до числа яких

належить і наша країна. Модернізація є системним процесом різного роду зрушень і перетворень конкретних інституційних сфер суспільства, таких як: політична, правова, економічна, культурна, що забезпечують перехід суспільного устрою від одного стану розвитку до іншого в напрямі його осучаснення й постійного якісного вдосконалення. Слід зазначити, що модернізація – це складний процес, який неодмінно включає в себе вдосконалення управлінських функцій, сукупність суб'єктів та об'єктів управління, які мають тісно взаємодіяти між собою. Також цей процес стосується усіх суспільних відносин і ефективна модернізація відбувається завдяки злагодженій роботі інститутів, функціональній правій системі, дієздатних політичних партій і ЗМІ. Складність модернізаційного процесу зумовлює проблеми, які виникають під час його розгортання. На нашу думку, найбільш очевидними і актуальними серед них, з огляду на результати аналізу сучасної української практики, постають наступні:

- влада ігнорує потреби суспільства в соціально-економічній сфері;
- політична еліта масовано вдається до безвідповідального популізму;
- суспільство не отримує повну та правдиву інформацію стосовно процесів модернізації;
- недостатньою мірою сформовані та презентовані у суспільстві цінності, відповідні змісту реальної подальшої демократизації.

Нині ситуація в нашій країні характеризується значним рівнем соціальної та політичної напруги, яка зумовлена, передусім, непослідовністю та безсистемністю політичних, економічних та правових реформ. Слід визнати, що існуюча в Україні політична та економічна система є неефективною з точки зору створення належних умов для демократичного транзиту. Також одна з найбільш актуальних проблем функціонування політичної системи України полягає у неповній відповідності ознак політико-правової культури вітчизняного суспільства цінностям розвинутої демократії. Ця проблема пов'язана з розумінням сутності політики та її впливу на право, політичну свідомість та культуру. В суспільстві домінує настанова у відповідності до якої, політика розглядається виключно як боротьба за владу. Дисбаланс в розумінні політики як боротьби за владу і політики як пошуку компромісу на користь суспільства призводить до поширення практик реалізації політичних цілей та задач неправовими засобами. Водночас, слід звернути увагу на зовнішню політику України, якій не вистачає тієї результативності, яка б визнавалася суспільством, громадськістю, експертами та міжнародними партнерами. Те ж саме стосується і політики в галузі безпеки. Громадяни України не відчують себе частиною безпечного світу, а зовнішні партнери не вважають, що Україна достатньо безпечний партнер [2, с. 117].

В цілому можна говорити про необхідність розв'язання багатьох проблем, які актуалізуються в ході поточної української модернізації, проте, на нашу думку, варто зупинитися лише на основних, які на даному етапі суттєво впливають на характер політичного реформування. Серед таких, найбільш важливою є подолання деструктивної поведінки політичної еліти. У сучасній Україні елітарний патерналізм динамічно «збагатився» нормами олігархічного правління, що дозволило відкрито використо-

увати владу в інтересах окремих кланів та груп впливу. Також важливою залишається проблема порушення динамічної рівноваги і політичної стабільності в суспільстві, в якому дотепер не подолано розбіжності відносно оптимального варіанту переходу до демократичної політичної системи з новими модернізованими інститутами, що повинно постати консолідуючою основою для подальших перетворень. До числа головних проблем сучасної України потрібно віднести трансформацію свідомості, творення іншого мислення на основі діалогу між представниками владних структур і населенням. Особливо загострюється ця проблема в умовах викликів нашій державності й суверенітету, оскільки на сьогоднішній день ми знаходимося в стані гібридної війни і намагаємося відстояти своє місце на світовій арені. Подолати всі ці проблеми і суттєво просунути на шляху модернізаційних змін можливо лише завдяки якісним перетворенням у політичній та економічній сферах, у зовнішній політиці нашої держави. Суттєву підтримку цим процесам здатне надати розвинуте та функціональне громадянське суспільство, тож задля успіху модернізації держава повинна створювати належні умови для зміцнення громадянського суспільства, яке є запорукою подальшої демократизації.

Одним із найголовніших завдань модернізації України є структурне оновлення політичної системи, формування політичної структури соціальної дії, оскільки політична система повинна бути якомога більш адаптованою до нових проблем, породжених сучасним суспільством, здатною діяти за конкретних історичних умов суспільно-політичних ситуацій. За цих умов Президент має забезпечувати консолідацію політичних сил для досягнення цілей стратегії розвитку країни і забезпечувати єдність та національну безпеку. Уряд України має остаточно стати органом компетентного політичного керівництва держави. Судова гілка влади, до якої вже традиційно висувають найбільше нарікань, нарешті повинна стати оплотом законності та справедливості. В цілому реформи, що необхідні для успішної модернізації нашого суспільства, мають охоплювати інституційну організацію, зміст і процедури діяльності всієї державної влади та територіального самоврядування на засадах децентралізації та демократизації. Водночас оновлена влада повинна приділяти більше уваги проблемам залучення молоді до структур громадянського суспільства, розвитку і вдосконалення функціонального поля його діяльності, що стане запорукою незворотності модернізаційних змін в нашому суспільстві саме на засадах демократії.

Очевидно, що миттєву «заміну» всіх корумпованих чиновників здійснити неможливо, цей процес потребує зваженого підходу, належного законодавчого забезпечення, яке уможливить раціональну організацію державних інститутів на основі конкурсного компетентнісного відбору. На жаль, дотепер модернізація в Україні не має однозначної стратегії. На сучасному етапі дестабілізація та військовий конфлікт на сході України вносять свої корективи до сценаріїв транзиту та несуть в собі загрози відпливу «хвиль» демократичних перетворень, але суспільний запит на подальші демократичні зміни і свідомий вибір цих змін більшістю українського суспільства забезпечить незворотність цих трансформацій.

Список використаних джерел

1. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть: монографія. Київ: Видавничий центр «Академія», 1999. 240 с.

2. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації: монографія. Т.2: Доктринальний вимір галузевих засад функціонування громадянського суспільства в Україні. Київ: Юридична думка, 2019. 588 с.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

**Г.П. Щедрова,
Є.Р. Павленко**

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ЯВИЩА В УМОВАХ ДОВІРИ / НЕДОВІРИ

Актуальність даної теми зумовлена дедалі зростаючим інтересом суспільства до формування, функціонування, розвитку такого інституту, як політичне лідерство – як феномен влади, та значним бажанням бачити у ролі політичного лідера нових ефективних людей, здатних на перетворення в державі й суспільстві та на впровадження політики, яка задовольняє потреби та інтереси населення.

Метою роботи є окреслення та розв'язання проблеми формування політичного лідерства за допомогою модернізації даної інституції, усупереч високому показнику незвіри та розчарування громадян.

Для розгляду генези політичного лідерства були застосовані методологія та методи політичної та інших наук, такі як-от: інституціональний, біхевіористський, історико-порівняльний, системний. Міждисциплінарний підхід задіяний для залучення методів філософської, історичної, юридичної науки. Використання такої кількості методів обумовлене прагненням до чіткого та багатомірного синтезу предмету дослідження.

Проблеми політичного лідерства, як явища в цілому, приділяли багато уваги в різні історичні часи такі мислителі, як Н. Макіавеллі, Ф. Ніцше, Т. Карлейль, Р. Емерсон. У Новий Час важливі дослідження проводили Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Т. Гоббс, Г. Гегель, М. Вебер та інші вчені. Проблеми політичного лідерства присвятили свої праці сучасні вітчизняні вчені Ф. Рудич, В. Полохало, М. Михальченко, О. Новакова, Б. Кухта, Л. Мандзій, А. Пахарев та ін.

Формування інституту політичного лідерства є пріоритетним аспектом політичного процесу. Без його діяльності унеможливиться суспільне благо. Політичне лідерство – це перманентний вплив на інших людей за допомогою свого авторитету. Кожна історична доба формує своїх лідерів. З отриманням незалежності в сучасній Україні формується нова прав-

ляча еліта, яка під час виборчих кампаній вдається до гострої критики бюрократизму, корумпованості, непрофесіоналізму попередніх правлячих кіл та лідерів. Та, отримавши перемогу, значна частина цієї еліти показала, що нічим не відрізняється від попередньої. До теперішнього моменту можемо спостерігати безупинну незбалансованість української влади та задоволення не суспільних, а власних потреб, шляхом маніпулювання, хабарництва, використання службового становища. Натомість, сучасна молодь хоче бачити у ролі політичного лідера високоморальну особистість, якій притаманні такі особисті якості лідера, як велика працездатність, висока аналітичність розуму, компетентність, яскраво виражена схильність до громадської і державної діяльності, твердість принципів, вміння переконувати й вести за собою людей, оптимізм, увага до людини [1].

Наслідком вищеперелічених проблем стають сумніви громадян щодо правильного обрання політичної еліти, політичний абсентеїзм, повна недовіра і збільшення незацікавленості будь-яким політичним процесом. Все це може призвести до дисбалансу політичної влади та недостатньо грамотної організації політичного процесу.

Роль лідера зростає, особливо в перехідні, кризові періоди розвитку, коли потрібне швидке прийняття рішень, здатність правильно зрозуміти конкретні завдання. На думку Г. Щедрової, «Сучасний політичний процес в Україні дає підстави стверджувати про передумови появи існування таких видів криз, як криза довіри до влади та її легітимності, криза управлінських компетентностей серед менеджерів найвищого державного рівня» [2].

У 2020–2021 рр. ситуація дістала ще більшого напруження у зв'язку зі світовою пандемією COVID-19. Нинішня правляча еліта не спромоглася швидко зреагувати в кризовому становищі та продемонструвала свою некваліфікованість. Політичні лідери розпочали маніпулювати суспільством, надавати фейкову інформацію, іноді замовчували справжній стан справ. Все це призвело до суцільної паніки, хаосу та електоральної зневіри до політиків. Переконалися в цьому можна, переглянувши дослідження соціологічної служби Центру Разумкова з 29 січня по 3 лютого 2021 року, про оцінку ситуації в країні, довіру до політиків, виборчі орієнтації громадян. Так, спікеру Верховної Ради України Д. Разумкову довіряють 32%, Президентові України В. Зеленському – 26,5%, Ю. Бойку – 22%, П. Порошенку – 19,5%, Ю. Тимошенко – 19%. Відставку Уряду України підтримали б 54% українців, Верховної Ради України – 52%, а дострокове припинення повноважень Президента України і проведення дострокових виборів підтримали б 49% [3]. Наведені дані свідчать про суцільне незадоволення і відсутність взаєморозуміння з українськими політичними лідерами.

Криза довіри до влади – це епохальна проблема, яка потребує стрімкого реагування і стратегії її локалізації. Вона є загрозою, яка уповільнює процес розвитку політичної сфери діяльності. На даному етапі має дві протилежні форми виявлення: підвищення активної критики влади (мітинги, страйки, революції тощо) та відсутність будь-якої політичної реакції (аполітичність, ігнорування політичного процесу тощо) [4]. Це

може сприяти поділу суспільства навпіл. Одна його частина буде активно проявляти свою політичну позицію, інша ж залишатиметься інертною.

Таким чином, вирішення низки проблем, у тому числі й проблеми формування політичного лідерства, можливе, перш за все, завдяки процесу інституціоналізації, налаштуванню діалогу та взаємної поваги політичної еліти та суспільства, припиненню прогресування політичних антицінностей серед політичних лідерів, політичної маніпуляції. Також досить важливим є аспект професійного кадрового забезпечення, стрімкий розвиток державної молодіжної політики, як перспективи політичного майбутнього сучасної України. Політичне лідерство є одним з провідних політичних інститутів, який має велику кількість недоліків та протиріч, потребує ефективного реформування та стійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. Макар Ю.І., Докаш О.Ю., Лаврук Т.П. Політологія: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т., 2010. С. 347.
2. Політичні конфлікти та кризи: мобілізаційні чинники громадянської активності: монографія. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2019. С.27-28.
3. Оцінка ситуації в країні, довіра до політиків, електоральні орієнтації громадян (січень–лютий 2021 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-dopolitykiv-elektoralni-oriientatsii-gromadian-sichen-liutyi-2021r> (дата звернення: 20.03.2021)
4. Щедрова Г.П. Криза довіри до влади. *Новітня політична лексика (неологізми, оказоналізми та інші новотвори): [енциклопедичний словник–довідник]*. Львів: «Новий світ-2000», 2015. 197 с.

Б.М. Перепелиця

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

У сучасному світі та державній політиці кожної країни питання прав людини посідають особливе місце. Розмови про права людини майже так само поширені, як і розмови про глобалізацію. Глобалізація можна розглядати як найбільш часто використовуваний та вживаний термін, який знаходиться під особливою увагою у науці про міжнародну політику з часів закінчення холодної війни. З тих часів правам людини відводиться особливе місце як у державній політиці, так і світовій. Можна констатувати, що права людини виникли відразу після Другої світової війни, і тому в їх сучасній формі вони розвивалися в контексті холодної війни. Глобалізація також розгорнулася в основному в кінці двадцятого століття і займала чільне місце в контексті періоду після холодної війни. На даному етапі і відповідно до поширення ринкового капіталізму, західної культури і сучасних технологій глобалізація зручно поєднується

зі «смертю соціалізму і кінцем його історії». Вважається також, що глобалізація має більш раннє коріння, що йдуть у чотирнадцяте століття.

Протягом останніх двох десятиліть однією з важливих особливостей глобалізації був безпрецедентне зростання міжнародних неурядових організацій і глобальних соціальних рухів; разом ці групи часто описуються як складові нового «глобального» громадянського суспільства. Багато з цих груп прагнуть кинути виклик неоліберальній логіці економічної глобалізації, а також оскаржити політику і практику інститутів сучасного глобального управління. Дискурс про права людини зіграв центральну роль у формулюванні цього виклику з боку транснаціональних недержавних суб'єктів.

Зв'язок між світовою політикою та міжнародним правом добре простежується у діяльності усіх органів ООН.

Іншими словами, міжнародне право щодо прав людини передбачає вплив на діяльність уряду та держави в цілому. Тому міжнародні норми про права людини повинні бути одним із головних критеріїв у забезпеченні верховенства права для держави.

Держави, які дотримуються міжнародних норм щодо прав людини, виділяються з міжнародної точки зору як держави справжньої демократії, а верховенство права сприяє стабільній та успішній роботі уряду. Тому права людини є дуже важливою частиною міжнародної політики держави.

Міжнародна політика кожної держави зумовлена, у тому числі, забезпеченням прав людини. Зв'язок між правами людини та міжнародною політикою є доволі складним. Відомо, що держава, яка порушує стан прав людини не обов'язково буде агресивною в своїй зовнішній політиці. Донедавна практично всі держави були переконані, що ці заперечення прав людини не можуть призвести до міжнародного втручання для виправлення несправедливості та захист прав осіб. У міжнародній політиці процес, який мав місце у середині 90-х років та називається «гуманітарне втручання», до речі, останнім часом став досить широко використовуватися.

У сучасних політичних реаліях міжнародна політика ЄС та його інституцій повністю зосереджена на тому, що країни ЄС порівнюють незнання прав людини з прийняттям демократичних цінностей світу. Важливою особливістю цього підходу є те, що сучасний демократичний світ узгоджується з концепцією глобальної справедливості. Інша сторона проблеми полягає в тому, що усвідомлення своїх прав може принести не психологічний спокій, а відчуття напруженості та краху надій у боротьбі за справжні права людини.

Отже, самовизначення людини – це міжнародно встановлений закон тривалої дії з незрозумілими межами використання. Це одне з найважливіших питань у світовій політиці, що є предметом постійної уваги ООН, Статут якої згадує про це в декількох місцях. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні соціальні і культурні права, прийняті у 1966 році Генеральною Асамблеєю ООН, містять спільну норму, якою передбачено, що всі народи мають право на самовизначення (стаття 1). Відповідно до цього права вони можуть вільно

встановлювати свій політичний статус та забезпечувати свій соціальний, економічний та культурний розвиток. Цей принцип дуже важливий для розвитку сучасного суспільства.

Отже, права людини в сучасному світі є потужним інструментом внутрішньої та зовнішньої політики держав та вагомим аргументом для світової співпраці. Погляд держави на права людини значною мірою відповідає її міжнародному становищу, а заперечення міжнародно встановлених прав людини є одним із джерел потенційних конфліктів. Сьогодні у світі існують офіційні міжнародні стандарти прав людини. Вони сприяють миру та злагоді. Крім того, слід зазначити, що ідеї міжнародного права про ставлення до прав людини у світовому співтоваристві та в сучасному світі не можуть використовуватися формально.

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

В.С. Петренко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБИСТІТЬ ЯК СУБ'ЄКТ ТА ОБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ

Найважливішим суб'єктом політики є особистість. Це вихідний первинний політичний суб'єкт, оскільки з особистостей складається суспільство і сама влада. Водночас особистість є і об'єктом політичних відносин, оскільки без підпорядкування об'єкта влада неможлива. Якщо такого підпорядкування немає, то немає і влади, незважаючи на те, що прагнучий її суб'єкт має сильну волю до управління і навіть має потужний засіб примусу [6, с. 54].

У деяких підручниках замість особистості згадуються терміни «індивід», «актор», «агент політики». З теоретичної точки зору, можливо, можна знайти обґрунтоване вживання будь-якого терміна. З точки зору участі в політиці будь-якої людини, будемо вважати, що термін «особистість» є збірним. У будь-якому випадку під суб'єктом політики можна розуміти всіх тих, хто реально бере участь у відносинах з державною владою, незалежно від ступеня впливу на прийняття рішень та характеру реалізації державної політики. У політиці діє безліч суб'єктів, але до основних можна віднести лише суб'єкти трьох типів: особистість; груповий тип; інституційний [3, с. 23].

У політичній науці, починаючи з Аристотеля і Платона, постійно здійснюється пошук тих, хто виступає в якості активних сил в політичній боротьбі. Аристотель говорить про «державного мужа» і «політичну людину», Н. Макіавеллі поряд з «государем» згадує вже партії «політичного тяга». Надалі в політичній теорії панував погляд, який зводив все політичне життя до держави і відповідних інститутів. У XIX столітті з'являється теорія «класів» (К. Маркс і Ф. Енгельс), в політичний обіг входять термі-

ни «раси», «нації», «народності», «партії» та інші. На початку ХХ століття розробляються концепції «груп інтересів» і «правлячих еліт». З питання взаємнини особистості і політики складається кілька напрямків. Одна модель стверджує, що особистість завжди підпорядковується державі, бо сама природа людини нерозумна і егоїстична і потребує контролю з боку політики. Особистість розуміється як пасивний об'єкт управління, що потребує політичних механізмів, здатних приборкати його недосконалу природу. Це потрібно для управління системою держави (Д. Белл, У. Мур, С. Лінсет), для стійкої демократії (Р. Даль), для досягнення рівності (Дж. Роулза, Г. Генс) [5, с. 74].

Інший напрямок вивчення особистості в політиці – психоісторичний. Воно вибудовує факти особистої біографії політика в історичний контекст самого історичного процесу. Такі автори як Дж. Кокс, С. Хьюз, М. Блох, Ф. Броди та ін. бачать своє завдання не в пристосуванні політичних подій до дій окремих особистостей, а в привнесенні в політику особистісного компонента, як одного з найважливіших чинників пояснення історичних подій [6, с. 58].

І третій напрямок представлено типологічними дослідженнями особистості в політиці. Підставами для класифікації є окремі психологічні особливості політиків, властивості поведінки, мислення, стилю діяльності, взаємовідносин і т.д. [5, с. 76].

Участь у політичному житті є найважливішим показником самовизначення особистості, виразом розумінням людиною свого соціального статусу і можливостей, наданих по-різному, але в межах трьох форм.

1. Зайняття професійною політичною діяльністю. Це можуть бути самі різні варіанти – бути депутатом будь-якої представницької структури, бути чиновником, працювати в різних державних структурах або структурах місцевої влади: по суті, виконати в державі функції управління або контролю.

2. Виконати функції громадянина, визначені Конституцією та іншими нормами, які в будь-якому випадку зумовлюють групові інтереси.

3. Залишатися приватної особистістю, не залежно від групових цілей, і не виконувати при цьому ніяких професійних обов'язків. Але політична участь – це практичні дії людини у взаємовідносинах з владою. Найчастіше – це усвідомлена діяльність людини, яка визначається різними мотивами. З одного боку, людина, відчуваючи утиск своїх прав (декларується одне, а в реаліях інше), приймає ті чи інші дії. А з іншого, держава через розгалужені структури постійно звертається до населення за тими чи іншими порадами. Навіть неучасть у виборах (абсентеїзм) теж може бути формою відносини особистості до політики – як оцінка і демократичності і відомого заздалегідь результату виборів [2, с. 90–91].

У найзагальнішому вигляді розрізняють мобілізовану і автономну політичну участь. Автономна участь – це вільна добровільна діяльність особистості, яка має особисті або групові інтереси. Мобілізована – влада, органи держави створюють умови для втягування особистості в політику крім її волі [1, с. 14].

Участь у політичному житті визначається різними мотивами. З точки зору А. Маслоу, існує п'ять основних мотивів особистості: фізіологічні, потреба в безпеці, потреба в любові, потреба в самоствердженні, потреба в самоактуалізації. Причому фізіологічні потреби вважаються нижчими, а потреби в самоствердженні та самоактуалізації – вищими. Цими потребами можуть пояснювати і мотиви політичної участі. Фізіологічні потреби – це потреби в підвищенні життєвого рівня, потреби в безпеці – прагнення до соціального світу; потреба в любові – це потреба своєї соціальної ідентичності (почуття приналежності до певної соціальної країни, партії, руху); потреба в самоствердженні – потреба підвищенні соціального статусу і престижу; потреба в самоактуалізації – це вже конкретна потреба висловити і реалізувати свої інтереси і переконання в політичній сфері [4, с. 179].

З точки зору Р. Інґхарта, з розвитком суспільства змінюється і мотивація вимог. Коли основні матеріальні потреби задоволені, на чільне місце виходять потреби в поліпшенні вже якості життя, екології, більш активній участі в управлінні місцевими проблемами, подоланні бюрократизму та егоїзму влади, гармонізації соціальних відносин [1, с. 16].

Теорії соціальних чинників політичної участі. Дані теорії більшою мірою пов'язані з тією соціальною роллю, яку особистість виконує при даній політичній системі, тобто з її соціальним становищем і власною самооцінкою. Чим нижче соціальне становище, тим більш імовірним стає радикальний настрій особистості проти існуючої влади. Зрозуміло, що осмислена участь особистості в політиці передбачає наявність у неї політичних знань, досвіду і культури [7, с. 22].

Отже, особистість – це вихідний первинний політичний суб'єкт, оскільки з особистостей складається суспільство і сама влада. Водночас особистість є і об'єктом політичних відносин, оскільки без підпорядкування об'єкту влада неможлива.

Список використаних джерел

1. Алексеевко І.В. Місце і роль особистості в політичній системі сучасного суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 1999. 20 с.
2. Дембрицька Н. Когнітивні аспекти політичної свідомості нового покоління. *Соціальна психологія*. 2003. № 1, С. 87–99.
3. Гошовська В. А., Ільчук Л. І. Людина як суб'єкт і об'єкт соціальних відносин: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 80 с.
4. Парубчак І.О. Політична соціалізація як цілеспрямований вплив держави на розвиток соціальних процесів. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. № 1 (43), С. 276-284.
5. Бабкіна О.В., Горбатенко В.П. Політологія: підручник. Київ: Видавн. дім «Академія», 2001. 528 с.
6. Прибутько П.С. Політологія: посібник. Київ: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2010. 172 с.

7. Сервецький І. Формування політичної свідомості громадян – прогрес суспільства. *Вісник Київського нац. унів-ту ім.Т.Г. Шевченка. Сер.: Юридичні науки.* 2012. Вип.91, С. 21–24.

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Ю.О. Піщуліна
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІГРАЦІЙНІ ПОТОКИ З УКРАЇНИ ДО ПОЛЬЩІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Міжнародна міграція стала широко обговорюваною темою на початку ХХІ ст. Зростання мобільності населення та соціально-трансформаційних процесів сприяє підвищенню значення феномену міжнародної міграції. Актуальність міграційного питання постійно зростає. Міграційний процес дійсно нездоланий, оскільки в його основі лежить глобалізація світової економіки, всеохопний розвиток комунікаційних зв'язків, транспорту, торгівлі і як наслідок – взаємопроникнення культур. Міждержавні кордони поступово втрачають своє значення. Ідеологія вільної торгівлі, вільного обміну інформацією та бізнесу без кордонів неминує веде до активізації міграційних процесів.

Україна – одна з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі, де зовнішня трудова міграція стала об'єктивною реальністю сьогодення. Потоки трудової міграції сформувалися в умовах низької заробітної плати в зареєстрованому секторі економіки, підвищеного рівня безробіття і вимушеної неповної зайнятості, поширення бідності і високого рівня розшарування населення, значного розриву в рівні оплати праці в Україні і зарубіжних країнах (особливо в перерахунку на іноземну валюту за офіційним курсом) [1].

З одного боку, міграція виконує важливу функцію – перерозподіл трудових ресурсів, сприяє вирівнюванню рівня економічного розвитку, допомагає подолати розходження в рівні життя населення різних країн, забезпечує зближення, взаємопроникнення і взаємозбагачення культур. Міграція виконує ще одну важливу функцію – вона сприяє розвитку творчих здібностей особистості, допомагає знайти найбільш сприятливі умови для її самореалізації. Не менш важлива проблема, яку допомагає вирішувати міграція, – демографічна. Визначальним критерієм, що дозволяє виділити міграцію з інших переміщень громадян через кордон, є мотивація – причина, яка спонукає економічного суб'єкта до діяльності для досягнення певної мети, наявність інтересу до цієї діяльності і способів її реалізації.

Швидке зростання економіки країни і трудова міграція поляків в інші країни привели до збільшення вакансій на фабриках, заводах, в будівництві, сільському господарстві, інших галузях, тобто в Польщі не вистачає трудових ресурсів.

При цьому середня зарплата в цілому в Польщі становить 4 тис. злотих, тобто трохи менше 1 тис. євро. У Варшаві вона трохи вища. Наприклад, менеджер середньої ланки отримує в столиці від 4 до 6 тис. злотих. У 2016 році польські компанії виявили бажання найняти 1,3 млн робітників (причому більшість з них – громадяни України), задіяних зокрема на сезонних роботах. Це приблизно на дві третини більше, ніж у 2015 році [2].

Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити висновок про істотну зміну обсягів і структури міграційних потоків з України. Найбільш сприятливою країною для легального працевлаштування українських громадян є Польща, що обумовлено істотним спрощенням польським урядом процедури оформлення трудових віз для українців. В результаті 9 з 10 трудових мігрантів у Польщі – українці. За різними оцінками кількість трудових мігрантів з України в Польщі становить від 1,5 до 2,5 млн чоловік. Основні сфери зайнятості українців у Польщі – фізична праця і робота в сфері обслуговування. На польському ринку праці користуються попитом лікарі, медичні сестри, інженери, будівельники, зварювальники, токарі, оператори програмного забезпечення, швачки, водії-далекобійники.

Основними мотивами трудової міграції з України до Польщі є: географічна близькість, вищий рівень заробітної плати, низький рівень мовного бар'єра, наявність членів сім'ї або знайомих, які вже працюють в Польщі, велика кількість пропозицій роботи в Польщі. При цьому слід відзначити тенденцію планомірної переорієнтації українських трудових мігрантів з Польщі на Німеччину, де середній рівень заробітної плати значно вище польської.

До найбільш значущих негативних факторів зовнішньої трудової міграції українців до Польщі належать: дисбаланси на ринку праці України, підвищені очікування працівників за розмірами заробітної плати, можливе поглиблення нерівності в доходах між домогосподарствами, неефективне використання державних коштів на соціальний захист. Найпомітнішим позитивним фактором зовнішньої трудової міграції українців є те, що більшість зароблених за кордоном коштів повертаються в Україну. Ці кошти підтримують курс національної валюти і фінансують споживання домогосподарств.

Список використаних джерел

1. Дмитрук Б.П. Міжнародна міграція: тенденції, причини, наслідки. *Проблеми вдосконалення економіко-правової системи України на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства: тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2015. С. 189-192.

2. Бабакова О. Робота за безвізом та інші несподіванки: як Польща змінює ринок праці для українців. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/30/7067876/> (дата звернення: 20.03.2021)

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМАТИКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ-СУСІДАМИ

Впродовж останніх шести років відносини України із сусідніми країнами швидко погіршуються, і з однією з них (Росією) спостерігається відверта ворожнеча. Росія, Білорусь, Польща, Угорщина... Взаємні претенсії сусідів зростають з кожним днем.

Ця ситуація була досить передбачуваною з низки причин.

По-перше, це пов'язано з тим, що Україна, нарешті, почала набувати міжнародної суб'єктності політичного актора. Це завжди викликає занепокоєння та побоювання серед сусідніх держав. Більше того, ті сусіди, які звикли до слабкої суб'єктності України, яка завжди йшла на всі можливі поступки, щоб підтримувати з ними добрі стосунки, починають хвилюватися. Зокрема зараз у центрі уваги питання національних меншин та питання історичного минулого.

Так чи інакше, Україна поступово стає суб'єктом міжнародних відносин не лише на папері, і її образ змінюється в очах сусідів.

По-друге, суттєво впливає фактор впливу російської пропаганди та інтерпретації російськими ЗМІ всіх останніх подій в Україні. Побачте самі: російські ЗМІ активно тиражують уявлення про Україну як країну, де націоналістичні сили перемогли, спрямовуючись на жорстку модель національної державності. А це, в свою чергу, викликає занепокоєння та негативні емоції у наших сусідів.

По-третє, в регіоні Центральної та Східної Європи змінюється атмосфера міжнародних відносин загалом. З одного боку, це відбувається під впливом російського реваншизму, повернення до «права сильних», з іншого – через ослаблення Європейського Союзу як такого, що, в свою чергу, означає ослаблення проєкту європейської інтеграції. На цьому тлі пробуджуються національні інтереси окремих країн, що суперечать нашим національним інтересам. Ми вже можемо спостерігати в ряді сусідніх країн «поворот праворуч», прихильність прихильників «сильної руки» та обрання націоналістичного курсу. Риторика угорського прем'єра В. Орбана – яскраве свідчення цього.

Таке поєднання факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, обумовлює конфлікт інтересів різних держав навколо України. І взагалі це нормально для міжнародних відносин.

Звичайно, в той же час існує загроза, що відносини України з іншими сусідніми країнами, з якими ми є партнерами, почнуть погіршуватися. Адаже не слід забувати про економічний аспект. Вище обговорювалося лише питання ідентичності та ідеологічних питань, але все ще залишається величезний резерв, у поганому розумінні цього слова, погіршення відносин на тлі економічних інтересів, оскільки з'являється підґрунтя для виходу України із сировинного експорту до виробничого, що прямо не збігається і навіть суперечить економіч-

ним інтересам держав-сусідів. Окремий аспект – трудові мігранти, які не лише тиснуть на ринок праці Польщі та Росії, а й часто порушують місцеве законодавство.

Поки ми маємо нормальні дружні та партнерські відносини зі Словаччиною. Але в той же час у Словаччині є прихильники тіснішого партнерства з Російською Федерацією, а також є значна економічна залежність словацького бізнесу від Росії. Все це цілком може стати фактором, який може призвести до погіршення словацько-українських відносин. Тому Україні потрібно бути готовою до такої ситуації.

Що стосується Румунії, то в Україні є досить велика національна румунська меншина, а конфлікт за острів Зміїний ще досі не забутий (тоді Україна втратила частину шельфу). Щодо Молдови, то тут існує потенційно конфліктогенна проблема: свого часу наша держава пропускала російських найманців та військовослужбовців до придністровських сепаратистів. Навіть сьогодні у так званій ПМР дислоковані російські війська.

Як має поводитись Україна, маючи навколо себе «пояс» недружніх або частково недружніх країн? Перш за все, Україна повинна чітко розвинути власну позицію, визначити національні інтереси, встановлювати кордони («червоні лінії»), які вона не буде перетинати, щоб не завдати шкоди своїм національним інтересам. І лише тоді, виходячи з цього, будувати відносини із сусідніми країнами та з усім світом.

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

В.І. Правдін
НТУ «Дніпровська політехніка»

ПРОБЛЕМА ВІДБОРУ ДИПЛОМАТИЧНИХ КАДРІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблема якісного відбору персоналу займає важливе місце по всьому світу в державній кадровій політиці. Грамотний підбір дипломатичних кадрів є гарантом якості роботи дипломатичної служби тієї чи іншої держави. Для дипломатичної служби України підбір кадрів також залишається актуальним завданням, успішне вирішення якого, очевидно, сприятиме підвищенню функціональності та ефективності вітчизняної дипломатії. Нині існуючий механізм формування конкурсної системи є недосконалим, що призводить до наявності неякісних робочих кадрів дипломатичної служби. У той час як найбільш підготовлені молоді люди, які також пройшли конкурсні випробування, залишають запропоновані посади заради більш високооплачуваної кар'єри в великих комерційних компаніях. Метою наданого дослідження є розглянути способи удосконалення конкурсної системи і матеріального забезпечення персоналу дипломатичної служби.

Практично всі розвинені країни прийшли до розуміння, що прийняття на дипломатичну службу здійснюється через конкурс. Такий порядок

відповідає як вимогам правової держави, який проголошує рівність громадян, зокрема, під час вступу на держслужбу, так і міркуванням ефективності. Проте часто подібні конкурси не є таким об'єктивним, як спочатку замислювався. Так, відкритий спосіб голосування і наявність вирішального голосу голови конкурсної комісії можуть вплинути на об'єктивність прийнятого рішення: голова може вплинути на членів комісії, бо він займає керівну посаду стосовно всіх або окремих її членів. Механізм формування конкурсної комісії та роль незалежних експертів також викликає обґрунтовані нарікання: склад комісії повністю визначається керівником державного органу, незалежні експерти не мають засобів впливу на ситуацію відбору. Також потребують більш чіткого правового регулювання основні методи відбору, зокрема процедура співбесіди й тестування, оскільки вони не дають можливості об'єктивно оцінити всі можливості кандидатів на заміщення вакантної посади. Багато нарікань викликає нерегламентований порядок проведення співбесіди та тестування, складання тестових питань низького рівня і витік конфіденційної інформації за тестовими завданнями. Очевидним для української практики підбору кадрів на дипломатичну службу є також порушення принципів об'єктивності, прозорості та безперервності проведення конкурсів і підміна або виправлення результатів конкурсів в корисливих цілях через відсутність технічних можливостей для проведення одночасного тестування. В даний час, як відзначають дослідники, на державні посади призначаються особи, які були звільнені від займаних посад, але, не бажаючи розлучатися з посадами подібного рангу, лобюють свої інтереси та призначаються в уповноважений орган або його територіальний підрозділ.

При організації відбору важливо знайти розумну рівновагу: процедура повинна допомогти здобувачеві як розкрити свій творчий потенціал, так і продемонструвати знання з профільних дисциплін, що допоможе виявляти найбільш здібних та підготовлених претендентів.

Ще однією помітною проблемою в практиках організації роботи дипломатичної служби сучасної України є те, що в умовах конкуренції з приватним сектором питання матеріального забезпечення персоналу Міністерства закордонних справ стає надто чутливим у кадровій політиці. Сучасним розвиненим державам вдалося створити умови для своїх дипломатів, з'явившись з тими, що пропонує найманим працівникам приватний сектор. Держава з обмеженими пропозиціями матеріального заохочення очевидно програє боротьбу за кваліфіковані кадри в сфері міжнародних відносин. Відома привілейованість в цьому плані МЗС у порівнянні з іншими галузями держслужби пояснюється тим, що освітня підготовка і професійний досвід дипломатів роблять їх «особливо привабливою здобиччю» для приватних компаній. При наявних бюджетних обмеженнях в нашій країні поки лишається єдиний шлях розв'язання проблеми матеріального забезпечення дипломатів – збільшення окладів при одночасному скороченні штатного розкладу, тобто в рамках виділеного обсягу коштів. Окреме питання – матеріальне забезпечення в закордонних відрядженнях. Тут важливо домогтися створення системи винагороди, яка справедливо компенсувала б труднощі роботи в країнах з несприятливими умовами.

Критерієм можуть служити відповідні дані ООН і дослідження консалтингових фірм, оскільки саме такі підходи застосовує більшість розвинутих країн світу.

Незважаючи на існуючі нині труднощі, вітчизняна дипломатична служба продовжує виконувати свої обов'язки, забезпечуючи гідне представництво України у світі. Водночас очевидним є той факт, що корегування і вдосконалення практики відбору кадрів на дипломатичну службу цілковито здатне підвищити ефективність її функціонування. Тож, усвідомлюючи значення якісного відбору на дипломатичну службу для забезпечення подальшого поступу країни у справі представництва та захисту її інтересів закордоном, доцільно наголосити на наступних напрямках вдосконалення конкурсного відбору на дипломатичну службу:

- необхідно розробити єдину методику проведення конкурсів для зниження суб'єктивності при винесенні рішення;
- співбесіди належить зробити відкритими, щоб на них мали можливість бути присутніми всі бажаючі з числа претендентів;
- урізноманітнити методи відбору, застосовуючи практичні завдання («підготувати аналітичну довідку», «скласти проект листа з поставленої проблеми», «оформити зауваження і пропозиції (висновок) щодо проекту закону чи іншого нормативно-правового акта» та інші завдання);
- оцінку результатів співбесіди з кандидатами здійснювати таємним голосуванням за бальною системою;
- результати конкурсу оголошувати відразу ж, після підбивання підсумків таємного голосування, не розтягуючи прийняття рішення на кілька днів вже без участі незалежних експертів;
- розробити й оголосити претендентам критерії відбору: відповідність претендента вимогам за діловими і особистісними якостями, й, відповідно до цих критеріїв, складати список питань і практичних завдань;
- удосконалювати тестові завдання, спрямовані не тільки на визначення рівня знання сучасного законодавства про державну дипломатичну службу, а й на визначення рівня моральності й культури;
- на співбесіди та тестуванні використовувати різноманітні методи визначення рівня знань: захист проектів, написання рефератів, програм, дипломатичних документів.

Впровадження даних пропозицій в практику можливо лише за умови їх законодавчого закріплення, але як довго доведеться чекати вітчизняній дипломатичній службі на подібні ініціативи від законотворців – питання, яке залишається відкритим. Пришвидшити ці процеси в сучасній Україні здатна експертна та громадська думка, широко презентована в засобах масової інформації щодо обґрунтування потреби в необхідних змінах у практиках відбору на дипломатичну службу. Тож розуміючи, що система відбору персоналу на дипломатичну службу ніколи не була ідеальною, суспільство водночас має усвідомлювати необхідність постійного його удосконалення на основі опрацювання досвіду різних країн світу і використання прийнятих для українських реалій практик.

*Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

РЕЛІГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО І ПОЛІТИКУ

Сучасний хід суспільного розвитку змусив по-новому поглянути на проблему взаємовідносин між політикою і релігією. Динаміка сучасного політичного процесу висунула церкву як самостійного суб'єкта політики. Ускладнення суспільного розвитку вплинуло на роль церкви у суспільстві, на зміну її взаємовідносин з державою та іншими елементами політичної системи.

Релігія як форма громадського знання в силу свого об'єктивного положення у суспільстві може бути незалежна від політики. За своєю суттю релігія ніколи не зводилася лише до віри в бога, до вчинення релігійних обрядів. Більш широко релігійний фактор у суспільно-політичному житті проявлявся в минулому. Досить згадати антикатолицький рух в Європі XVI ст. – Реформація, яка була важливим етапом боротьби буржуазії і ряду європейських країн проти феодалізму. Всі люди, які брали участь в цьому русі сили, піднімали релігійне прапор, виступаючи при цьому з певними політичними вимогами. В інші історичні проміжки релігію всілякими способами намагалися придушити і на її місце ставити нещадну пропаганду і верховенство Ідеї,

На мій погляд, релігія – це невід'ємна частина суспільства і політики.

Головним є питання, яке ідейне насіння та чи інша релігія закладає в голову та свідомість людини. На даний момент в суспільстві протягом довго часу царює авраамічні і монотеїстичні релігії, де є чіткий поділ на чорне і біле, і, як наслідок, за таких поділах було пролито багато крові і розпочато багато воїн, чого тільки варті хрестові походи XI–XV століть, у яких загинуло понад чотири мільйони людей, і це тільки з боку мусульман.

Отже, вирішення проблеми чвар в суспільстві на ґрунті релігійної приналежності – це вдатися до політеїзму, так як відомо що у політеїзмі і язичницьких релігіях не все зводиться до хорошого і поганого, політеїзм не забороняє вірити в різних богів, і, на додаток, в язичництві боги мають тенденцію змінюватися. Єдиним непорушним правилом, якого слід дотримуватися, є шанування своїх предків і рідної землі. У такій ситуації релігія все ще буде пов'язана з політикою, і сіяти правильні думки в голови людей про те, що наша земля і сім'я – це найдорожче, що є у людини, при цьому, не заважаючи їм, вірити в тих, кого вони вважають праведними або вірними.

На даний момент в розвинених країнах світу, де держава намагається забезпечити свободу віросповідання всім верствам суспільства, що неминуче виливається у внутрішні конфлікти, виникла проблема різних релігійних поглядів. Наприклад, у Франції та Німеччині, де після великої кількості прийнять мігрантів всередині держави, у суспільстві стали виникати інциденти та конфлікти на ґрунті релігійної відмінності. Спроба забезпечити кожній релігії особисту увагу держави та її підтримку ство-

рює ситуацію, за якої держава не зможе захистити інтереси громадян своєї країни. Також проблема різних релігій в суспільстві може вилитися в проблему в правовому і законодавчому полі, тому що в різних монотейстичних релігіях є упередження, які можуть суперечити законам держави, де воно намагається підтримувати всі релігії відразу.

Таким чином, з попереднім періодом розвитку різних держав світу пов'язаний цілий ряд характерних особливостей взаємодії релігії і політики. Визнаючи наявність певних труднощів в даній області, необхідно відзначити, що в сучасному світі найбільш поширеним типом взаємовідносин держави і церкви є їхня співпраця. Будучи провідником загального інтересу, держава захищає цінності, характерні для даного суспільства, і при цьому має правову основу і для регулювання взаємовідносин політичних і релігійних структур, і для забезпечення реальної свободи різних віросповідань і їх релігійних організацій. Підбиваючи підсумки, на мій особистий погляд, одним з варіантів вирішення проблеми чвар у суспільстві у сфері релігії може стати процес політеїзму і об'єднання різних богів під одним егідою політеїзму, дозволяючи різним верствам суспільства вірити в те, що вони хочуть вірити, при цьому не порушується лад у суспільстві, догми та ідеї про важливість рідної землі і близьких оточуючих всіх нас.

*Науковий керівник: В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Л.О. Неделько
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Кожне суспільство має свою політичну культуру, яка залежить від його історії, політичної та економічної системи, також соціально-класової структури та інших обставин. Серед чинників, що вплинули на політичну культуру нашого народу особливе місце посідає історичний фактор. На думку Б. Цимбалістого, в історії України є три головні аспекти, які мали визначальний вплив на розвиток політичної культури українського народу. По-перше, українці протягом тривалого часу були бездержавною нацією через що мають обмежений досвід владарювання. По-друге, територія України була розчленована між сусідніми державами, які мали свої особливості в культурі, політичній системі, що сприяло виникненню психологічного, побутового і політичного відчуження між різними частинами українського народу. По-третє, українська еліта постійно перебувала під впливом практик денационалізації [1, с. 78]. Зазначені особливості історичного шляху українського народу визначальним чином вплинули на його політичну культуру, але новітня політична історія створює умови для забезпечення певних змін як у політичній свідомості, так, відповідно, і в політичній культурі.

За радянських часів основним суб'єктом політики була держава, яка свідомо формувала підданський тип політичної культури (якщо використовувати класичну типологію Г. Алмонда і С. Верби). У незалежній Україні значно збільшилась кількість суб'єктів активістського типу політичної культури. В першу чергу події 2004 року – Помаранчева революція – та Революція гідності 2013–2014 рр. помітно вплинули на розвиток і поширення саме активістського типу політичної культури в українському суспільстві. Формування та розвиток багатопартійної системи також ілюструють очевидні зміни у свідомості та політичній культурі. Водночас якісні характеристики суб'єктів політики і загальний рівень орієнтації на демократичні політичні практики до теперішнього часу є недостатніми порівняно з розвинутими, стабільними країнами Європи. Політична культура сучасної України зберігає в собі елементи посткомуністичної, пострадянської, що час від часу проявляє себе у комплексі національної меншовартості, нездатності до адекватної оцінки власних національних інтересів, схильності більше розраховувати на зовнішню допомогу, ніж на власні сили. Тривале панування тоталітарних та авторитарних політичних практик на території України деформувало уявлення про демократію і до теперішнього часу заважає адекватному сприйманню громадянами змісту демократичного політичного процесу. В цілому українська політична культура дотепер проходить через подолання наслідків тоталітаризму й усвідомлення та прийняття змісту демократичних практик в політичному житті і політичній культурі. Водночас необхідно зауважити, що тоталітарна культура сама по собі не розпадеться. Вона має своїх носіїв серед політиків, які спираються на певні соціальні групи, свою базу в існуючих економічних структурах, свою опору в догматичних політичних стереотипах. Наша країна переживає нині період активних модернізаційних змін, тож сучасне українське суспільство є трансформаційним. Політична культура трансформаційних суспільств характеризується поширенням демагогії та популізму, які стають ознакою політичної кризи або гіпертрофованого плюралізму, за умов якого політичні сили не можуть досягти консенсусу стосовно шляхів та методів реформування держави [2, с. 69–70]. Це очевидно послаблює саму ідею подальшої демократизації, даючи опонентам від авторитарного табору аргументи на користь встановлення влади «сильної руки». Для того, щоб процес демократизації став незворотним, конче потрібні зміни в масовій політичній свідомості й, відповідно, політичній культурі. Подальша демократизація української політичної системи потребує відповідних зрушень і в змісті та практиках політичної соціалізації. Якщо демократичні зміни у свідомості більшості громадян відбудуться, ми отримаємо більш реальний шанс реалізувати саме демократичний проект розбудови нашої країни.

Якщо звернути увагу на основну типологію Г. Алмонда та С. Верби, тоді можна сказати, що політичну культуру сучасного українського суспільства можна визначити, як піддансько-активістську, яка володіє такими рисами, як плюралістичність, полісуб'єктність, суперечливість, рухливість та змінність. Але невиконання політичною елітою обіцянок і Помаранчевої революції, й Революції гідності негативно позначилося на

розвитку політичної культури громадян, на закріпленні в ній ознак авторитарного типу. Розчарування мас в політиках і політиці обертається не лише апатією та аполітичністю, але є поживним ґрунтом для зростання авторитарних настроїв. Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси культур східних народів, такі як орієнтація на харизматичних політиків, етатизм, патерналізм [3, с. 273]. Ці особливості доповнюються внутрішньою структурною суперечливістю. В політичній культурі сучасного українського суспільства представлені різні субкультури – авторитарна і демократична, елітарна (політичної еліти, чиновництва) і масова (пересічних громадян), ліберальна і консервативна, соціалістична і буржуазна. Своя субкультура властива кожній соціальній групі: молоді і пенсіонерам, підприємцям і маргіналам, жителям того чи іншого регіону. Регіональність політичної культури України, це важлива прикмета її сучасного стану. Опитування громадської думки свідчать про значну різницю в політичних поглядах громадян з цілої низки важливих питань. Політична культура в різних суспільствах є фрагментованою, і Україна не є винятком. Але в умовах українських сьогоденних реалій – зовнішня агресія – фрагментарність політичної культури активно використовують для розхищення ситуації в країні, як внутрішні, так і зовнішні сили. Тож відсутність однаковості громадян щодо політичного устрою, соціальна роз'єднаність, відсутність громадянського консенсусу і довіри між різними суспільними групами створюють додаткові потенціальні загрози для української державності в її нинішньому стані. Слід додати, що фрагментарна політична культура містить в собі такі фактори, як: висока конфліктність, застосування насильства, нестабільність урядів, відсутність загально визнаних ефективних процедур улагодження конфліктів, що повною мірою відображає специфіку політичного процесу в нашій країні на поточному етапі.

Характерною рисою масової політичної свідомості українців є персоніфіковане сприйняття політики. На парламентських виборах більшість українців голосують не стільки за ідеології чи партійні програми, скільки за конкретного політичного лідера, відповідно і за партію, яку він очолює. Така особливість накладає певну відповідальність на діючих політиків, яку, вони, вочевидь, не усвідомлюють, підштовхуючи своїми діями або бездіяльністю суспільство в стан апатії та аполітичності. Тож в нашій країні завжди присутнє розчарування майже всіма політичними лідерами, як представниками влади, так і опозиції. Розчарування в політичній владі, політичних лідерах може викликати швидкі зміни в громадській думці, настроях населення і масовій поведінці, що сприятиме зростанню соціально–політичної напруженості і зростанню нестабільності політичної системи [4, с. 69]. Паралельно з цим розчаруванням яскраво проявляють себе лінії розломів в ціннісних настановах та орієнтаціях, що робить наочним збереження сильної фрагментації як у масовій політичній свідомості, так і в політичній культурі.

У підсумку можна сказати, що політична культура сучасного українського суспільства знаходиться в стані свого активного розвитку, від-

чуваючи серйозний вплив з боку геополітичних, історичних чинників та радикальних перетворень, що відбуваються сьогодні. Політична культура українського народу на сьогодні володіє ознаками яскравої фрагментарності, також в ній присутні деякі елементи не властиві національному характеру, традиціям української нації, що дозволяє визначати її як неорганічну. Але в цілому очевидно є тенденція до дрейфування української політичної культури в бік континентально-європейського типу, якщо використовувати класичну типологію Г. Алмонда і С. Верби.

Список використаних джерел

1. Цимбалістий Б. Політична культура українців. *Сучасність*. 1994. №3. С. 76–84.
2. Остапенко М.А. Політична культура суспільства: навч.посіб. Київ: МАУП, 2008. 96 с. URL:http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/polit_kult_sysp.pdf (дата звернення: 20.03.2021)
3. Єфтені Н.М. Проблеми формування політичної культури в сучасному українському суспільстві. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 53, С. 267–274. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50594538.pdf> (дата звернення: 20.03.2021)
4. Єфтені Н.М. Особливості формування політичної свідомості. *Політичне життя*. 2019. №4, С. 66-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2019_4_12 (дата звернення: 20.03.2021)

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Є.С. Сірик

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БОРОТЬБИ З НЕЮ

Політична корупція – це нелегітимне використання учасниками політичного процесу їх можливостей і повноважень, з метою отримання особистих чи групових вигод.

Корупція як соціальне явище має виразне політичне забарвлення: з одного боку, вона є продуктом діяльності влади, з іншого – безпосередньо впливає на формування та функціонування владних інститутів. Корупційна проблематика є достатньо поширеною не тільки в політичній, а й в економічній, юридичній науках, а також в науках державного управління. Основними цілями політичної корупції є отримання влади та її збільшення. Як соціально-політичне явище, політична корупція є посадовим зловживанням політичних діячів заради утримання влади або особистого збагачення [1].

Розглядаючи пострадянські країни, а також пострадянську бюрократію, можемо сказати, що, на жаль, Україна ввібрала в себе найнегативніші

її риси. Радянська бюрократія засновувалась на патріархальності суспільства, а також сімейності державного устрою. Крім того, суттєва соціальна відчуженість бюрократії від суспільства, перетворила чиновників на певну касту і дала змогу почувати вседозволеність, яка у свою чергу породила низьке почуття відповідальності за виконану роботу і, як наслідок, максимальну низьку ефективність роботи.

Україна є країною перехідного типу, а також вона знаходиться на етапі соціально-економічного та політичного транзиту. Виходячи з цього, ми можемо сказати, що в країнах такого типу державний апарат є занадто політизованим, тобто представляє інтереси не стільки держави та суспільства, скільки конкретних політичних угруповань. Обсяги корупції залежать від прийнятих законів. Чим більше державні структури наділені повноваженнями, тим більше можливостей для зловживання зі сторони влади.

Як наслідок, сутність політичної корупції полягає в тому, щоб забезпечити державні органи влади перевагами або пропозиціями. Ефективний метод позбавлення корупції можливий за систематичного підходу, поєднання профілактичних, правоохоронних та репресивних заходів. У багатьох елементах успішна реалізація антикорупційної політики можлива виключно за наявності у державно керівництва політичної волі.

Політична воля – це справжні наміри політичного керівництва країни реально протистояти корупції в усіх її проявах. Прояв політичної волі зводиться до того, що закон повинен застосовуватися до будь-якої особи, незалежно від її позицій, політичних переваг, рівня заможності та інших суб'єктивних обставин. Прояв політичної волі пов'язаний з комплексом факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру: особисті якості державного управління, характеристика існуючої політичної системи, розвиток демократичних інститутів держави, принципи функціонування судових систем та закону [2].

Якщо ми говоримо про головні методи протидії політичній корупції на сучасному етапі розвитку країни, то зазвичай ми беремо до уваги такі методи:

1. Демократичні та чесні вибори, які забезпечують свідоме, вільне, бажане та об'єктивне встановлення результатів голосування. На нашу думку, механізми фінансування політичної партії повинні бути змінені. Досвід останніх вітчизняних виборчих кампаній чітко показують, що: по-перше, незрозуміло чи відповідає закону фінансування оголошених партій; по-друге, воно явно здійснюється не з тих джерел і не в тих обсягах, як зазначено в офіційно опублікованих джерелах; по-третє, незаконне фінансування політичних партій і є одним з найсильніших факторів розвитку політичної корупції в нашій країні.

2. Реальне (справжнє) відокремлення політики від бізнесу. На відміну від заявленого наміру цього поділу, за останні п'ять років існувало справжнє злиття політики та бізнесу. Бізнес формує порядок денний політики, мотивує політиків, їх поведінку та їхні рішення. Політики часто діють в інтересах приватних компаній.

3. Затвердження незалежного, компетентного та неупередженого суду. Такий суд є основним засобом і головною гарантією демократичного розвитку суспільства та забезпечення верховенства права. У той же

час це надзвичайно ефективний інструмент боротьби з корупцією, оскільки він здатний покласти край певним проявам політичної корупції. Але нещодавні події навколо національної судової системи показують загострення політичної боротьби за суд, що загрожує повною втратою незалежності та об'єктивності. Найбільша небезпека полягає в тому, що глава держави офіційно підтримує законодавчі пропозиції щодо зміцнення залежності судів та окремих інституцій з неконституційними повноваженнями [3; 4]. Це дає підстави для припущень про спроби усунути контроль над судовими органами та для отримання додаткових коштів для використання адміністративних ресурсів для майбутніх виборів.

Взявши до уваги все вищесказане, боротьба з корупцією є центральною в політичній дискусії, адже вона є головною політичною проблемою в сучасній Україні. На жаль, повною мірою позбутися корупції, як явища, буде неможливо. Але існують можливості зменшення її обсягів. І при належному звертанні уваги на методи її часткового позбавлення, ми впевнені, що Україна зможе впоратись з однією із найважливіших проблем сучасності.

Список використаних джерел

1. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. URL: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-koruptsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji> (дата звернення 01.03.2021).

2. Юдіна О.Г., Колесник В.В. Політична корупція в Україні. URL:http://dimitrov-rada.gov.ua/information/corruption/politichna_koruptsiya_v_ukrayini.html (дата звернення 01.03.2021).

3. Тіньков А. Політична корупція в системі державного управління: українські реалії. *Вісник Національної академії державного управління*. 2013. № 11. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-32.pdf> (дата звернення 01.03.2021).

4. Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії. *Національна безпека і оборона*. 2009. №7 (111). URL:http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD111_2009_ukr.pdf (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

О.О.Терещенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА І ЮРИДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВЛАДИ БРИТАНСЬКОЇ МОНАРХІЇ

Вже понад 1000 років існує інститут монархії в Великій Британії, який є найдавнішим державним інститутом, що дожив до наших днів. Монархія для британців – це традиції, культура і один з об'єднувачих елемен-

тів. Але в 2013 році громадськість вразив скандал. Виявилося, що королева Єлизавета II досить часто втручається в процес прийняття рішень і накладає вето на багато законів обговорюваних у парламенті. Цей скандал пов'язаний із загальнополітичною та історичною безграмотністю як населення Великої Британії, так і країн-союзниць. Розглянемо це питання детальніше.

Політична система Великої Британії являє собою конституційну монархію. Однією з характерних рис конституційних монархій є поділ влади між монархом, що виконує здебільшого лише церемоніальні і представницькі функції, та Парламентом [1]. Нагадаємо головні функції монарха:

1. Підписання законів або можливість накладати вето на закони;
2. Особисте коригування тексту реформ, що стосуються земельного та податкового устрою;
3. Відправлення у відставку прем'єр-міністра і генерал-губернаторів;
4. Призупинення роботи парламенту. Так само можна побічно предписати можливість оголосити війну або мир, побічно, оскільки монарх, не може починати військових дій без схвалення прем'єр-міністра, парламенту і уряду.

Сполучене Королівство, відрізняється не тільки широким спектром повноважень монарха в порівнянні з іншими європейськими монархіями, але і своєю Конституцією, а саме її відсутністю. Однак замість неї застосовуються законодавчі акти парламенту, історичні документи, традиції, канони політики та юриспруденції. Наведемо приклади: Білль про права 1689 р., Петиція про право 1628 р., Акт про престолонаслідування 1701 р., Акт про супрематії 1559 р.

В Акті про супрематії говориться про релігійний статус монарха як глави Англіканської церкви, але незважаючи на представницьке верховенство, догматичні питання все ж залежать від кліриків.

Відповідно до п. 37. Акта про супрематії: «Королівська Величність має верховну владу в англійській державі і в інших своїх областях, їй належить верховне управління всіма станами цієї держави, як церковними, так і цивільними ... Ми не надаємо нашим монархам права проповідувати Слово Боже або здійснювати таїнства. Але ... вони мають право управляти всіма станами і знаннями, від Бога довіреними їх піклуванню, будь то духовне або світське, до цивільним мечем вони повинні втихомирювати і приборкувати непокірних і лиходіїв» [2].

В пункті 38 цього акта говориться, що кожна людина зобов'язана зі свого майна, у міру сил, подавати милостиню бідному.

В Біллі про права 1689 року і в Петиції про права 1628 року [2], описується взаємодія з парламентом і підданими. У Біллі про права йдеться про те, що монарх не може зупинити дію законів або їх виконання, стягувати податки на формування армій в мирний час і так само там зазначається, що вибори членів парламенту повинні бути вільними, а прийняття актів і законів повинно бути незалежним від контролю будь-кого суду крім парламенту [3]. У Петиції про права йдеться

про неможливість стягнення ніяких податків без згоди парламенту і що жоден англійський підданий не може бути поміщений у в'язницю без причини [2].

Відповідно до Акта про престолонаслідування 1701 року, монархом може стати тільки особа, яка знаходиться в євхаристійному спілкуванні з Англканською Церквою. Від престолонаслідування відсторонялися лише особи католицького веросповідання, але до перегляду в 2013 році це так само були – особи, які взяли шлюб з католиками, а також потомство тих і інших. Є безліч документів, які так чи інакше пов'язані з обов'язками і можливостями монарха, наприклад, Хабеас корпус акт 1679 року або Акт про королівські шлюби 1772 року. Зазначимо, що всі вищепераховані акти є основою монархічного інституту сучасності.

Незважаючи на відчутні можливості британської корони, випадки того, як вони були використані до початку ХХІ-го століття, вкрай малі. Останній монарх, який позбавив прем'єр-міністра свого поста, був Вільгельм IV в 1834 році. Ця «пасивність» аристократії пов'язана зі сформульованим ще в період славної революції формальним статусом і традиціями монархії. Вона не повинна відкрито втручатися в роботу парламенту, при цьому фактичні повноваження корони не заперечуються. Британський монарх завжди повинен дотримуватися нейтралітету, не може брати участь в публічній полеміці і не повинен брати активну участь у подіях, що відбуваються.

Нинішній монарх – Єлизавета II є ідеалом цієї традиції, але навіть при її «ідеальному» правлінні був присутній один винятковий випадок. В 1975 році в Австралії правляча лейбористська партія загрузла в корупційних скандалах, довго не могла затвердити бюджет країни, при цьому вона відмовилася проводити дострокові вибори для виходу з політичної кризи. В результаті генерал-губернатор Австралії Сен-Джон Кер, зі схвалення корони, особисто відправив лідера лейбористів у відставку. Це прийнято вважати єдиним випадком впливу британського монарха на англійську політику, бо як було сказано вище, це просто не прийнято афішувати.

Одним з випадків, коли завісу таємниць відкрили, був 2013 рік. Тоді видання «Guardian», отримало листування прем'єр-міністра і британської аристократії, воно стосувалося початку ХХІ. За цей час королева Єлизавета II 39 разів скористалася правом вето. Ми не знаємо, скільки точно законів було написано самою Єлизаветою II, але ми знаємо тільки те, що це старанно не афішується, побоюючись зростання антимонархічних настроїв [4].

Сьогодні, незважаючи на всю непрозорість і скандали, на кшталт недавнього інтерв'ю Меган Маркл, інститут британської монархії залишається досить популярним і грає важливу роль в політиці Великої Британії. Незважаючи на політичну та економічну ситуацію держави, у політиків буде все більше приводів використовувати королеву в публічному просторі. Але це може посилити невдоволення ліберально налаштованої частини суспільства, яка не хоче, щоб її майбутнє вирішував необраний монарх. Можливий перехід корони в більш «активну» і відкриту форму правління призведе до загибелі сформованого за два століття міфу про церемоніальність і представництво корони, а разом із міфом піде і епоха [3].

Список використаних джерел

1. Полякова А.А. Роль монархии во внутренней и внешней политике Великобритании в конце XX начале XXI века: дис. ... канд.ис-тор. наук: 07.00.03. Москва, 2015. 281 с. URL: https://mgimo.ru/files2/y12_2014/262822/polyakova_diss.pdf (дата звернення 27.03.2021).
2. Галанза П.Н. Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII – XIX вв. Англия, США, Франция, Италия, Германия: Сборник документов. Москва, Госюриздат, 1957. 588 с.
3. Батыра К.И., Поликарпова Е.В. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права. Москва, «Юрист», 1996. 645 с.
4. The Guardian. Secret papers show extent of senior royals' veto over bills. URL: <https://www.theguardian.com/uk/2013/jan/14/secret-papers-royals-veto-bills> (Last accessed: 26.03.2021).

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

А.Д. Умецька
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНИЙ ЕКСТРЕМІЗМ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Екстремізм як явище з'явився ще з появою зародження першолюдей, коли заради примітивних речей вдавалися до варварства, і продовжує своє існування в сучасному світі з не менш безжалісними його проявами. До політичного екстремізму завжди підштовхувало бажання захопити або змінити владу, здійснити протести проти її несправедливих дій. Фанатичність у здійсненні цього насильницькими методами призводить до криз і політичних конфліктів. Саме тому політичний екстремізм є актуальною темою і задля його подолання слід розібратися в причинах та загрозах детальніше.

Екстремізм (від лат. *extremus* – крайній) – прихильність в ідеології й політиці до крайніх поглядів і засобів у досягненні певних цілей. Екстремізм виступає проти існуючих громад, структур та інституцій, намагаючись підірвати їхню стабільність, розхитати та ліквідувати їх заради своїх цілей (як правило, силовими засобами) [1].

Ще Мо-цзи, китайський філософ, наголошував, що коли ніхто в світі не любить один одного, природно, що сильні будуть перемагати слабких, багаті – насміхатися над бідняками, знатні – зневажати покірних, хитрі – обманувати простодушних. Тому всі біди, чвари, скарги і ненависть у світі виникають через нестачу взаємної любові. Через любов лежить повага, якої не завжди вистачає у сучасному світі.

Від екстремізму у більшості випадків страждають люди. Використання забороненої атрибутики, акти вандалізму, мінування будівель,

пропаганда, незаконне зберігання зброї – все це може статися як прояв екстремістської діяльності. Проте є ще такі варіанти як терористична операція, посягання на життя людини – ось чого ще більше потрібно боятися і з чим неодмінно боротися. Жодні насильницькі дії до людей не можуть бути виправдані.

Для прикладу політичного екстремізму в Україні наведемо захоплення заручників у Луцьку в 2020 році. Нападник мав на меті домогтися від найвищих представників влади звернення, що вони є «терористами в законі». Він захопив автобус із 13 пасажирами, маючи з собою вибухові речовини та зброю. Перемовини та звільнення тривали досить довго і ніхто не постраждав, але варто згадати про психологічне напруження, яке пережили учасники та свідки події. Це далеко не одиничний випадок прояву екстремізму за останній час, і це не може не насторожувати суспільство і владу. Тому необхідно шукати шляхи подолання екстремізму ще на моменті зародження ідеї про злочин.

Екстремісти зазвичай спираються на внутрішні фактори, такі як почуття, інстинкти, пересуди, а не на розум. Із цього виходить, що безкоштовна психологічна допомога була б одним із варіантів подолання внутрішнього дисбалансу раціональності та гуманності ідей. Додаткові курси/заняття з психологічної освіти можуть бути кваліфіковано проведені навіть у школі, оскільки негаразди саме в дитячому віці здатні породити майбутні проблеми з психікою.

Варто зазначити, що екстремізм має статус форми політичної діяльності, яку через радикальні міри має сенс виключити. Більше того, таку форму можна вважати антиправовою, оскільки учасники екстремістських дій зневажають право і людину, що є проявом нігілізму та може призвести аж до руйнування політичних інститутів, зневіри до влади, тотальному страху, порушення прав та свобод людини та громадянина.

Із метою подолання політичного екстремізму в деяких державах на законодавчому рівні закріплена боротьба з цією ідеологією, і кожна з цих держав має власні варіанти вирішення та визначення. В сучасній Україні відсутнє відповідне законодавство, хоча спроби щодо цього вчинялися. Пропонований законопроект щодо протидії екстремізму було відхилено, статті з кримінального кодексу втратили чинність ще у 2014 році. Незважаючи на те, що існують окремі закони про тероризм, пропаганду, є сенс встановити більш ретельний нагляд над правоохоронною сферою, який допоміг би знизити кількість конфліктів та запобігти кримінальним подіям.

У вищезгаданому проєкті про протидію екстремізму це явище визначалося як діяльність особи або об'єднання громадян чи їхні публічні заклики або підбурювання, які спрямовані на насильницьке захоплення або утримання влади чи незаконне втручання в діяльність органів влади, посягання на основи конституційного ладу та національної безпеки, порушення прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, яка є наслідком несприйняття правових норм чи інших правил поведінки (соціальних норм) [2].

Тож політичний екстремізм є глобальною проблемою і потребує глобальних та рішучих дій на шляху до його подолання. Протидія екстремізму має бути комплексною: від влади необхідні рішучі дії, прийняття відповідних законів, винесення цієї проблеми для обговорення на міжнародній арені; суспільство складає не менш вагомий вплив, тому у поведінці громадян має бути присутні пильність, свідомість, ініціативність, підтримка конституційних дій влади.

Список використаних джерел

1. Філософія політики: Короткий енцикл. словник. Київ: Знання України, 2002. С. 212.

2. Проект закону України про протидію екстремізму. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JG2VA00A.html (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Д.Р. Уралов
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ: СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОПАГАНДИ

В наш час термін «соціальна мережа» відомий майже для кожного. Для когось це інструмент для пошуку людей зі спільними інтересами, для когось – можливість для самовираження, або самовдосконалення. Проте всевітня павутина це той випадок коли кількість не означає якість. Інформаційний потік стрічки новин збільшується з кожної підпискою. А ознайомлення користувачем з потоком інформації своєї стрічки новин може займати значну кількість часу. Тому мозок стає вразливішим до нав'язування ідей та менш спроможним проводити чітку аналітику, «просіюючи» інформаційний потік. І, спираючись на масовість соціальних мереж, – цей комунікативний засіб може обернутися ефективним механізмом пропаганди.

Можна виділити той факт, що будь-які соціально-політичні цінності формуються на основі інформаційно-комунікаційних процесів, що являє собою впровадження в суспільну свідомість певного інформаційного контенту [1], який містить найрізноманітніші смислові одиниці: від реклами і до політичних ідей.

Такі процеси впливають на розум особистостей своєю кількістю змісту. Інформація може поширюватися, наприклад, через розсилки як від спільноти, що охоплює коло інтересів читача, так і від користувача до користувача [2] – цим обумовлена швидкість поширення інформації.

З точки зору психології, юзер сприймає особисту сторінку у мертжкі як власний простір, що обумовлюється властивістю соціальних мереж, наприклад, власний вибір кола спілкування або інформаційних груп [2].

Якщо ЗМІ-спільнота публікує інформацію з контентом вузьконаправленої інформації – замовлення від певної організації, або політичної партії, то така публікація може стати інструментом для впливу на масовий розум.

Наприклад яскравим способом для запуску механізму пропаганди може стати так звана «інформаційна хвиля». Подібний інструмент ефективний тим що, така хвиля породжує нові собі подібні хвилі та інформаційні приводи, що обумовлюються значною кількістю реакцій на певну подію.

Одночасно з цим особливість соціальних мереж така що, в них пропагандистська діяльність виконується за вірусним принципом, коли інформація завдяки каналам інтернет-комунікації поширюється між користувачами, де кожен стає носієм та розповсюджувачем певної ідеї. При цьому рейтинг довіри до інформації, що була розповсюджена між користувачами, більший, аніж до інформації з офіційних джерел [1].

Відносно новим методом для дискредитації опонентів у внутрішньополітичній боротьбі або маніпуляціями громадською думкою в інтересах різних бізнесів та політичних груп стали так звані «політботи», коли певний бізнес або владні структури наймають людей, яким потрібно вести сторінку від нібито звичайних користувачів. Велика кількість таких акаунтів створюють бачення суспільної думки, коли публікації, зміст яких зводиться до піару, агітаційного, чи рекламного, робляться з певною періодичністю публікаціями на нейтральні теми [3].

Приклад такої періодизації:

1. Гарна погода.
2. Смачний сніданок.
3. Ви знали, що депутат Х добре виконує свої повноваження?
4. Милі котики.
5. Гарна пісня.
6. Міністр У викрадає мільйони з бюджету.

Інформаційна хвиля допомагає винести такі новини до найперших розділів мереж. Відмінність такого механізму в тому, що пропаганда транслюється як суспільна думка, а отже, має вищий рівень довіри.

На сьогодні велика кількість соціальних медіа, у томі числі форуми та соціальні мережі, надають широкий спектр можливостей для рядового юзера по ресурсоемності, та обміну інформацією [1]. Внаслідок цього структура соціальних медіа значно збільшує потенціал для пропагандистського впливу.

У процесі інтернет-комунікації переконаність користувачів у правдивості власних поглядів передбачає активне залучення прихильників шляхом переконання у правоті власної думки, а це, у свою чергу, збільшує, рівень розповсюдження пропагандистського контенту, який на вигляд – власна думка [1].

Підсумовуючи, можна дійти висновку що значний елемент сучасного життя, а саме інтернет, кидає виклик сучасності. Ланцюг інформації втрачає прозорість пропорційно до еволюції мас-медіа. На додачу контроль за екологічністю та якістю отримання інформації стає дедалі складнішим, бо прогрес охоплення аудиторії соціальних мереж, як і винаходження нових механізмів впливу, не стоїть на місці.

Список використаних джерел

1. Володенков С.В. Особенности и возможности применения технологий интернет – пропаганды в политическом управлении. *PolitBook*. 2016. №4, С. 15-30.
2. Гладышев-Лядов В. Социальные сети как инструмент для пропаганды экстремизма. *Обзор НЦПТИ* №2. 2013 URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnye-seti-kak-instrument-dlya-propagandy-ekstremizma> (дата звернення: 20.03.2021)
3. Социальные сети как инструменты политической пропаганды. URL: <https://grimnir74.livejournal.com/3874918.html>. (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: В.І. Пащенко, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

А.М. Циганок
*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ*

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Місце України в системі міжнародних відносин визначається її геополітичним положенням, економічним потенціалом і зовнішньою політикою. Важливим фактором впливу на зовнішньополітичну діяльність України є її геополітичне положення – середина західноєвропейської і східноєвропейської культури. Україна органічно ввібрала в себе вплив обох, і, таким чином, є легітимним носієм двох культур і двох соціально-політичних традицій. Напевно, тому Україна віками була на перетині між двома культурами, двома цивілізаціями, двома політичними режимами. Нині, коли триває процес формування єдиної Європи, Україні наданий шанс бути рівноправною і повноправною європейською державою, але цей шанс треба реалізувати [2].

Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій. Участь в ООН спрямована, перш за все, на просування інтересів України у процесі прийняття найважливіших для всієї світової спільноти рішень. Діяльність в рамках ОБСЄ залишатиметься важливим чинником доповнення та розширення регіональної та загальної стабільності і безпеки в Європі.

Відносини України з НАТО здійснюються на основі програми «Партнерство заради миру», прийнятої цією організацією і підписаної відповідними державами. У межах програми відносини з Україною мають характер «особливого партнерства», яке визнає міжнародну вагомість України та її безперечний потенціал у європейській безпеці [1].

Україна підтримує дружні стосунки, намагається розвивати взаємовигідне співробітництво з державами-сусідами. Вона стала одним

із засновників Парламентської асамблеї чорноморського економічного співробітництва, до складу якої входять одинадцять країн цього регіону.

Зовнішня політика незалежної України, залишаючись незмінною у її принципових аспектах, водночас є динамічною, змінюється залежно від змін міжнародної обстановки. Успіхи цієї політики, роль України в системі міжнародних відносин значною мірою залежатимуть від ефективності внутрішніх економічних, соціальних і політичних перетворень, бо не може внутрішньо слабка держава бути впливовою на міжнародній арені.

Інтернаціоналізація сучасних міжнародних відносин потребує збереження і зміцнення миру, безпеки і справедливості. Головними цілями зовнішньої політики України є: забезпечення найбільш сприятливих умов для подальшої трансформації суспільства, його соціально-політичного та економічного розвитку, а також досягнення всеспільної безпеки, розвитку дружніх відносин і всебічної співпраці з іншими країнами світу, сприяння зміцненню і прогресу світового суспільства [3].

Долаючи труднощі об'єктивного й суб'єктивного порядку, Україна успішно продовжує процес розширення своєї дипломатичної присутності у світі. Вона набуває рис впливової європейської та світової держави, дедалі більше перетворюється на реального та активного суб'єкта міжнародних відносин.

Отже, сьогодні можливо констатувати, що, незважаючи на надзвичайну складність внутрішнього становища, багато прогалин у сфері зовнішньої політики, Україна досягла певних результатів на міжнародній арені. Як незалежну державу Україну визнали більш 150 країн, з них 141 установили дипломатичні відносини. У Києві відкрито 42 іноземних посольств, діють декілька консульських установ. Україна є членом багатьох міждержавних, міжнародних недержавних, регіональних та інших організацій. Вона бере участь у роботі ООН, ЮНЕСКО, Раді Європи, Парламентській Асамблеї ОБСЄ, Міжнародній організації праці, Міжнародного валютного фонду, Міжнародній організації інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Пунда Ю.В., Козинець І.П., Клименко В.С. та ін. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник. Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2020. 328 с.
2. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): навч. посіб. Київ: Либідь, 2005. 576 с.
3. Розенфельд Ю.М., Герасіна Л.М., Осипова Н.П. Політологія. Підручник. Харків, 2001. 479 с.

Науковий керівник: Л.О. Новосколькова, кандидат політичних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Одним з історичних факторів розвитку людства є міграція. Саме переміщення населення в межах країни, регіону, континенту сприяли формуванню торговельно-економічних відносин у світі. Історично сформувалося декілька центрів міграційного тяжіння, серед яких особливе місце посідає Європейський регіон.

За даними Євростату, чисельність людей, які мігрували та проживають у державах-членах ЄС з громадянством країни, що не є членом ЄС, на 1 січня 2019 року становила 21,8 млн осіб, що становить 4,9% від загальної чисельності населення країн ЄС [2].

Міграційна політика ЄС спрямована на регулювання усіх видів міграції населення, у тому числі і комплекс дій щодо біженців та осіб без громадянства. Проте сучасні міграційні виклики, в першу чергу міграційна криза ЄС у 2015 році, визначили необхідність якісного вдосконалення затверджених положень міграційної політики ЄС. Особливої уваги потребують такі напрями міграційної політики ЄС, як забезпечення контролю та процедури легалізації осіб без громадянства, своєчасне вживання превентивних заходів щодо зменшення негативного впливу зон міграційного напруження, вироблення механізму мінімізації негативного впливу від міграції біженців, осіб без громадянства та інших мігрантів під час глобальних викликів людства, зокрема пандемій, забезпечення механізму асиміляції біженців та осіб без громадянства, які перебувають на території ЄС, вдосконалення механізмів співпраці між ЄС, регіонами проміжної дислокації та регіонами-центрами формування міграційних потоків, забезпечення дієвої координації зусиль між країнами ЄС щодо провадження спільної міграційної політики [1, с. 91].

Перш ніж розглядати політику ЄС у сфері міграції, необхідно коротко охарактеризувати міграційну ситуацію на континенті. Насамперед зазначимо, що в другій половині минулого століття спочатку Західна та Північна, згодом Південна, а на початку 2000-х років Центрально-Східна Європа пережили так званий міграційний перехід, тобто перетворення з території, звідки населення вибуває, на таку, куди спрямовуються численні імміграційні потоки. Саме це було першопричиною розвитку систем управління міграціями європейських країн спочатку на національному, а потім і на регіональному рівні.

На сьогодні основними факторами формування міграційної політики ЄС, крім міграційного тиску ззовні, є демографічна ситуація, що склалася в більшості європейських країн, та потреби ринку праці. У короткотерміновій перспективі певну роль відіграли також реалії фінансово-економічної кризи, наслідки якої досить болючі, особливо для деяких членів ЄС. На внутрішню європейську мобільність вплинуло розширення складу Євросоюзу останнього десятиліття, в основному за рахунок країн, які за рівнем життя та заробітків суттєво поступалися «старим» членам ЄС.

Серед демографічних чинників основний – швидке старіння населення Європи. Якщо у 2012 р. населення працездатного віку країн ЄС (15-64 роки) становило 335,6 млн осіб, то на 2060 р., за прогнозом, нараховуватиметься лише 290,6 млн працездатних європейців [3, с. 4].

Треба зазначити, що керівництво європейських країн завжди намагається цивілізовано врегулювати міграційні потоки на основі дотримання основних прав людини та принципів гуманізму і рівності, але останніми роками в Європі різко загострилася ситуація, пов'язана зі збільшенням числа тих, хто покидає свою домівку і бажає оселитися в одній із країн Європейського Союзу. Це пов'язано як зі збільшенням кількості бойових конфліктів у мусульманських країнах, так і з об'єктивними причинами розвитку суспільства, зумовленими нерівномірним розвитком двох світів: Заходу та Сходу. Крім того, Європа проводить хитку міграційну політику протягом останніх десятиліть і зараз пожинає її плоди [1, с. 94].

Це все призвело до того, що на даний час у сфері міграційної політики європейських держав існують такі проблеми:

- 1) безпрецедентне зростання масштабів імміграції, зокрема нелегальної;
- 2) перетворення європейських країн, які колись були постачальниками мігрантів в інші країни Європи, в безпосередні осередки іммігрантів сьогодні, що стало наслідком зміни міграційних потоків та розширення кола держав – постачальників робочої сили на європейській арені.
- 3) поява ізольованих іммігрантських етнічних общин та виникнення мультикультурного суспільства, що є потенційною підставою для існування прихованих конфліктів, які з часом можуть перерости у міжкультурне протистояння [1, с. 95].

Треба сказати, що сама ж структура центральних органів Європейського Союзу має бюрократизований і щільно регламентований характер. У пошуках раціональної та збалансованої політики щодо внутрішніх і зовнішніх міграцій Європейська комісія та уряди країн – членів намагалися знайти таку форму узгодження спільних та індивідуальних інтересів, яка б найкращим чином забезпечувала інтереси розвитку спільноти.

З усього вищезазначеного можемо зробити висновок, що міграційна політика ЄС потребує тотального перегляду та впровадження в життя нових підходів, які б вирішили проблеми нелегальної міграції та ісламізації європейського населення, а також забезпечили безпеку Європейського Союзу. Питання оцінки міграційних процесів, дослідження міграційної політики та безпеки ЄС, а також дослідження міжнародного співробітництва у сфері трудової міграції актуальними будуть завжди.

Список використаних джерел

1. Антонюк Н.В., Микієвич М.М. Європейський Союз: політика, економіка, право: навч. посібник. Львів, 2005. 532 с.
2. Migration and migrant population statistics – Statistics Explained. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics (дата звернення: 20.03.2021)
3. Маліновська О.А. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України. Київ: НІСД, 2014. 48 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-07/migr_pol-68f1d.pdf (дата звернення: 20.03.2021)

*Науковий керівник: В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Наукове видання

VI Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

25 березня 2021 р.

(українською та англійською мовами)

Підписано до друку 18.04.2021. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 5,12. Тираж 60 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 720-71-54, e-mail: rio@duerp.edu
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04
Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.